מוסף על המשמר
מס' 41 (872)
9 באוקטובר 1987
ט"ז בתשרי תשמ"ח

צייר באן, פאריס

כתב קצין־תרבות חטיבת גבעתי, אבא קובנר, שחשבוע הובא למנוחות.

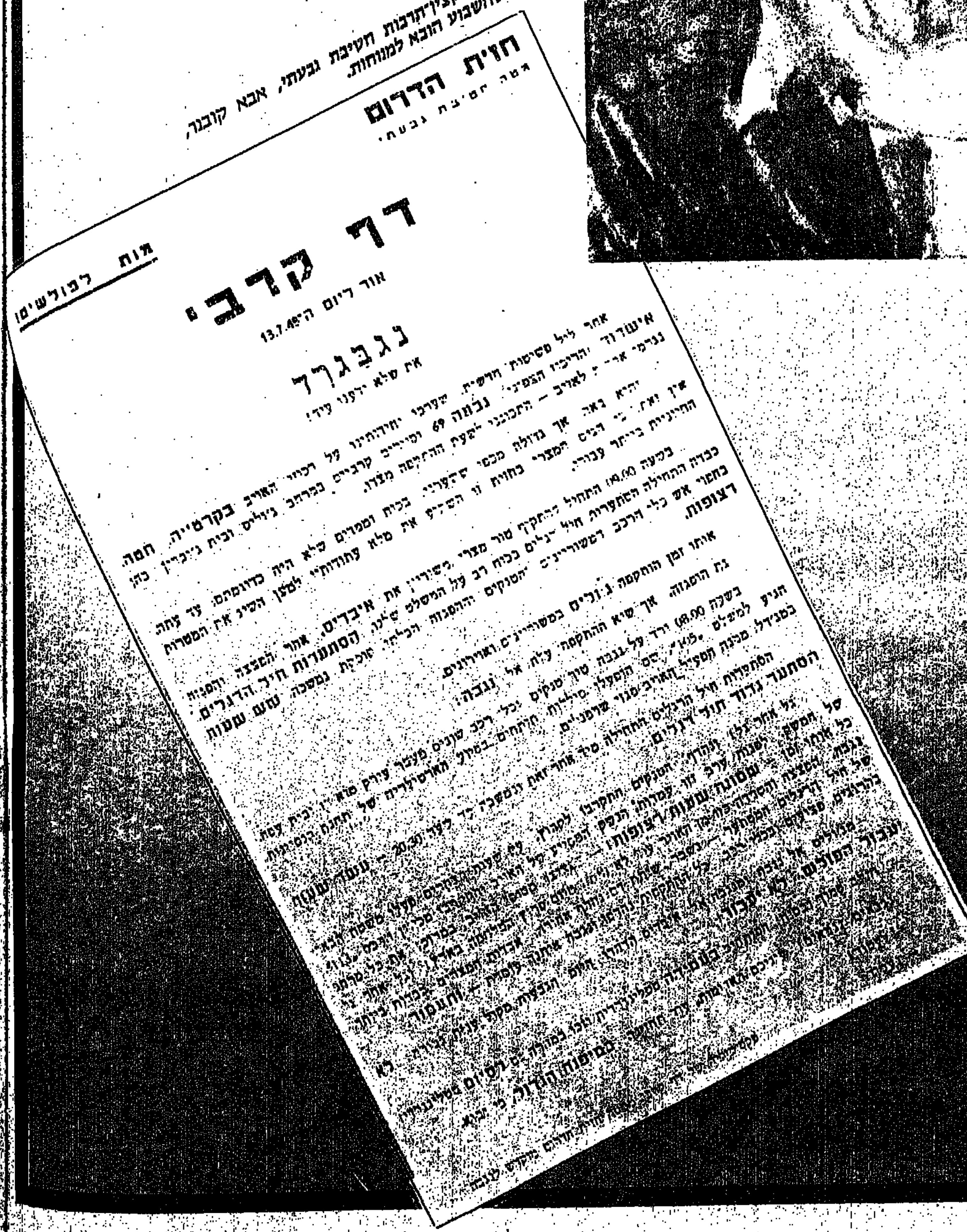

חזית הדרום
אמה יס'בת גבעתי

דף קרבי
אור ליום ה' 13.7.48

מות לפולשים!

נגבגרד
אין שלא ידענו עיד!

כתובת המערכת:
"על המשמר". רח' חומה ומגדל 2, ת"א

העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל

עורך: ישראל זמיר

עורכת משנה: חנה איש-הורביץ

מזכירות: רוני גופר

עיצוב גרפי: ארנון אבני

ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ **הרטאנט והפצצה**
מצרים נאבקת על הגרעין
מאת **שלמה אהרונסון** 5

■ **נישואין אזרחיים ליד נישואין דתיים**
ראיון עם משה אונא
מאת **אהוד דיור** 6

■ **המשגיח ותותח השמיטה**
ממעללי הדתיים בחיטה
מאת **עודד ליפשיץ** 8

■ **יריד התקוות**
עמרם גורדון ביריד הספרים
מאת **אריה פלגי** 10

■ **עכו צהלה ושמחה**
הפסטיבל השנתי
לתיאטרון ישראלי אחר
מאת **ציפי שוחט וחנה רוזנטל** 12

■ **סרטים חדשים — עולמות חדשים**
פסטיבל סרטים על הכרמל
מאת **יעל ישראל** 14

■ **מלח הצפון**
שלושה ותיקים
תורמים לאיכות החיים
מאת **יהודה צור** 18

■ **סוף הקייץ בברלין — 1987**
סיור ואירועים במלאות
750 שנה לברלין
מאת **גיורא מנור** 20

■ **טורים ומדורים**
הלו חותם 4

■ **שלום בית**
מאת **חיה יוסף** 17

טורים מאת: עודד ליפשיץ – 2; ישראל זמיר – 2; זאב צחור – 3; אלי הכהן – 3; ג'גו – 3; צבי טימור – 3; יעקב רבי – 16; שמואל בונים – 16

■ **שוק האתרוגים**
רח' אלנבי ערב סוכות
מאת **עמירם כהן** 28

■ **כל יום**
(עיצוב רחל דביר) 27–22

■ **בשער**
שולץ מגיע

תמונת מצב

לכפות אמונה בפקודה

הרב אברהם שרמן, יש להניח, הוא אדם מלומד. עובדה, הוא רב בישראל. אך כיצד צריך להרגיש רב, כאשר מכריחים חיילים, בפקודה, לשבת ולהאזין לדרשה שהוא דורש?

בבסיס דרומי של חיל-אויר אילצו בפקודה בשבוע שעבר, כך סיפר לי אחד החיילים, לשבת ולהאזין לדרשתו של אותו רב. אותו חייל גם התכרח ואמר: "היה חרום' לא נורמאלי החבר'ה ישבו וישנו".

"מסע ההתעוררות" בבסיסי צה"ל לקראת "הימים-הנוראים" הוא מהלך תמוה למדי. מדוע להכריח חייל בלתי דתי, שאינו צם ביום-הכיפורים, הנוסע בשבת לים, האוכל מאכלי טריפה בביתו, להאזין בפקודה להרצאתו של רב?

לחיל-אויר מסורת בעייתית מאד בכל הנוגע לכפיה דתית. יותר מדי טייסים ונווטים בחייל זה חזרו בתשובה, נטשו את החייל לטובת ישיבה אנטי-ציונית (להכשיר טייס או נווט — עולה למשלם המיסים בין רבע לחצי מיליון דולר!)

החייל מספר, כי כמה חיילים פנו רשמית אל הסרן האחראי בני ג.ז, וביקשו ממנו שחרור מן ההרצאה, אולם האיש התייצב כחומה בצורה ופקד עליהם בכל תוקף להופיע ולהיות נוכחים בהרצאה. אני יכול להבין, כאשר תובעים מחייל להאזין להרצאה מקצועית הנוגעת לנשק, להערכת-מצב צבאית או לכל תחום הנוגע ישירות לנושאי שירותו הצבאי. אבל האם יש מקום להכריח חייל חילוני להאזין לדרשות דתיות, בשעה מתנגד לכך בכל נימי נפשו?

פניתי לדובר-צה"ל. התשובה שקיבלתי היא לאקונית, ואינה נקיה מדמגוגיות. כך משיב דובר-צה"ל: "מסע ההתעוררות הוא אירוע כלל-צה"לי זה שנים ומעוגן בפקודות הצבא. מסע ההתעוררות נערך בכל בסיסי צה"ל, וחובת ההשתתפות חלה על כל המפקדים והחיילים". זהו, "אירוע כלל צה"לי". מי מחליט מהו "אירוע כלל צה"לי"? שר-הבטחון? הרב הצבאי? הרמטכ"ל? הכנסת? הממשלה? אני יכול לנחש, שקצין-חינוך ראשי אינו מאושר מפקודה, הרוחפת חיילים, ישירות או עקיפות, אל חיק החזרה בתשובה.

תא"ל נחמיה דגן, כאיש חרגיש מאד לנושא חיל-האוויר, היה צריך להיאבק בכל כוחו, נגד "מסע ההתעוררות" בבסיסי צה"ל. כלום קיימת מצווה יותר גדולה ונעלה, אליבא דרבנים, מלהחזיר חיילים שלטענתם "אובדים" בתשובה? כל רב הלא יגיל וישמח אם יעלה בידו לשכנע חיילים שיידבקו בתורה, במצוות ובמעשים טובים.

אילו ההשתתפות בהרצאתו של הרב אברהם שרמן היתה זכות — לא היו לי כל טענות. כל חייל חופשי לבחור לו את נושאי התעניינותו בתחום הרוח. לכפות על חייל חילוני לשבת בפקודה ולהאזין להרצאה בתחומי הדת — אינה מקובלת עלי.

בשעתו הייתי מרצה בצה"ל מטעם קצין-חינוך-ראשי, ופעם אחת הציג אותי הרס"ר בפני פלוגת חיילים באחד הבסיסים ואמר: "יש לנו פה מרצה ואם לא תפריעו ולא תשאלו שאלות — נוכל לגמור הכל בעשרים דקות ועוד תספיקו לצאת הביתה. וגם המרצה יחזור למשפחתו".

קמתי לאחר "ההקדמה המעודדת" והודעתי: "כל מי שרוצה לצאת הביתה — חופשי לצאת עכשיו! אני אשאר רק עם הללו שהנושא, שעליו באתי לדבר, מעניין אותו".

הרס"ר רתח מזעם. מחצית החיילים קמו והלכו. עם הללו שנותרו נערכה שיחה שנמשכה, לא עשרים דקות, כי אם קרוב לשעתיים.

לא הייתי נדרש לנושא כולו לולא תהליך ההתחרדות העובר על צה"ל.

אך השבוע ראיין בטלוויזיה סגן-אלוף "צירופים", טייס שחזר בתשובה ובאותה תכנית הוא הופיע ממש כגבור לאומי, בצבא שבו קצין חינוך ראשי הוא תת-אלוף והרב הצבאי הוא אלוף — דומה שסדר-העדיפויות הוא לקוי. הייתי רוצה לקוות שהרמטכ"ל החדש, הנאבק ב"עזרת-השם" ושאר סמלים דתיים שחדרו עמוק למערכת — יעמיד את הדת במקומה, לא כחובה.

בצה"ל משרתים כולם, דתיים וחילונים. זכותו של כל אחד לכבד את דתו ולתו, אך לא לכפות אמונתו בפקודה.

● **ישראל זמיר**

מלה רעה

שיכחישו, לבריאות

הכחשות, בדרך לשלום!

לשכת ראש הממשלה מכחישה את דברי מזכיר הממשלה, אליקים רובינשטיין, בכנס של המכון הוואשינגטוני למדיניות מזרח-תיכונית. מכחישים מכל וכל את הניסיון לתאר את שמיר כ"גמיש ומוכן לפשרות, הרבה יותר משמתארים אותו בתקשורת" ומכחישים שאמר שהוא בעד הסדרי-ביניים ולא הוציא מכלל אפשרות פשרה טריטוריאלית בסוף הדרך. כמובן שגם אליקים

"שנינו מכחישים"

רובינשטיין עצמו מכחיש את הדברים המופרכים שייחסו בתקשורת לרובינשטיין אליקים, כמו, למשל, שלמרות המחלוקות הפומביות יש לעתים קרובות הסכמה רבה בין פרס לשמיר בשאלות מהותיות! כזכור, הכחישו מקורבי ראש הממשלה, וגם שמיר עצמו, את דבריהם של דוד איש-שלום, פעיל שלום מטעם עצמו, ומשה עמירב, פעיל הליכוד, שאמרו שבכירים בליכוד, הח"כים דן מרידור ואהוד אולמרט סייעו לעמירב לגבש הצעת שלום שתופנה לאש"ף. כמו כן הוכחשה השמועה שההצעה הובאה על-ידי שמיר לציאושסקו, בעת ביקור ראש הממשלה ברומניה.

מובן מאליו שאולמרט ומרידור מכחישים כל קשר ליוזמה כזו, ולמסמך שפורסם בעיתונות, אם-כי הם מורים בכך, שיש מישהו שנקרא בשם משה עמירב...

בליכוד מכחישים מכל וכל את הטענה שמישהו בליכוד הסכים, אפילו הסכמה שבשתיקה, לתכנית שמדברת על זכות שווה על הארץ ליהודים ולפלשתינים, וחלוקה לשתי מדינות, יהודית וערבית! הליכוד מכחיש, בשאט נפש, את הידיעות על-כך שמשה עמירב קיבל מגורמים מוסמכים במפלגתו עידוד לצאת למיפגש ג'נבה ולהציג שם את ההצעות האלו לנציגי אש"ף: "לא מתקבל על הדעת", אומרים בליכוד, ומדוע? זה לא רק סותר את המצע, ולא רק בגלל שאש"ף מגואל בדם יהודים. יש בעיה קשה של אמינות, בגלל ההכחשות כמובן: איך אפשר לסמוך על ארגון, כשכל פעם שאחד מראשיו, כולל ערפאת עצמו, מצהיר הצהרה מדינית מתונה, כעד 242, 338, הפסקת הטירור וכל זה, הוא עצמו, או אחד ממקורביו, מכחיש את ההצהרה מכל וכל, וקובע בזעם שלעולם לא ינהל מו"מ עם הציונים בישראל על חלוקת הארץ?!

אחרית הימים

להכחיש זו טקטיקה נבונה, שמאפשרת להחזיק ברזומנית גם בעמדה המוצהרת וגם בעמדה המוכחשת. אפשר, בו זמנית, גם לאותת על שינוי כיוון, גם להתכחש לשינוי, וגם להקהות את ההתנגדות לשינוי בלי עימות ישיר עם המתנגדים. כל הכחשה כזו היא כירסום נוסף: כשאריה נאור מזכיר ממשלה לשעבר, אמר שהוא תומך בוועידה בינלאומית — הוא עף צ'יק-צ'ק מ"חירות". כשמשה עמירב כפר בעיקר והציע הצעות למו"מ עם אש"ף — התכחשו לאבהות עליהן — אבל רק דיברו על לזרוק אותו מ"חירות".

כשרובינשטיין, מזכיר מדינה בפועל, דיבר על פשרה טריטוריאלית, מונח שבשביל ליכודניק מסורתי הוא טרף, כמו החזיר בעיני הדתיים, אפילו לא דיברו על זריקה מהמפלגה או מהתפקיד! רק הכחישו משום מה, מעולם לא היה לליכוד צורך להכחיש כל-כך הרבה הצעות שלום לאש"ף! אז שימשיכו להכחיש, ויתקרמו לשלום אמת עם הפלשתינים. חזון אחרית הימים יכול להתממש גם בעזרת הכחשות. ההכחשה הסופית, זו שאני חולם עליה, היא משהו כמו: "לשכת ראש הממשלה מכחישה רשמית את הידיעות לפיהן נחתם הסכם שלום בין ישראל והפלשתינים. כל מה שקרה הוא ששמיר חתם על הסכם עם חוסיין, שכזכור הוא בן למשפחה ההאשמית שבאה מחיג'אז, היום סעודיה, ועם ערפאת, שנולד במצרים. אנו חוזרים ומרגישים שהואיל והליכוד תמך, מאז ומתמיד, בהסכמים עם המצרים והסעודים, אין שחר לכל גירסה לפיה ההסכם הוא חריגה ממדיניותו הרשמית של הליכוד מימים ימימה".

אז שיכחישו, לבריאות. הליכוד יכול להכחיש אפילו את עצם קיומו של העם הפלשתיני, ובלבד שיעשה שלום אמת, אמיץ, יציב, וצודק, עם מה שהוא קורא "ערביי ארץ ישראל" ועם נציגיו המוסמכים של אותו עם שלקיומו הוא מתכחש: נציגי אש"ף. הוא יכול להכחיש שמדובר במגעים עם אש"ף, ולקרוא לנציגים כמו סרי נוסייבה וחוסייני "נציגים אותנטיים של ערביי ארץ ישראל". למי איכפת שהליכוד יקרא למדינה הפלשתינית שתקום בגדה המערבית "שלנו", על-פי השיר "שתי גדות לירדן, זו שלנו וזו גם-כן"? כידוע, נמצאת בגדה המזרחית, ושייכת לחוסיין. בין כה וכה, בנוסח האנגלי והערבי של ההסכם יהיו שמות אחרים, אולי "פלשתין" ו"ירדן"? תכחישו אותי אם אני טועה, כשאני אומר שהבדלים כאלה, בין המונחים בשפות השונות, כבר היו בהסכמי השלום של קמפ-דייויד. זה לא הפריע לבגין לחתום עליהם!

● **עודד ליפשיץ**

יום הכיפורים — קוראים חותם על הכביש

עם סגולה

אין טיפ בפאריס

עבודת החינם שוכללה לאמנות

פעם, כשמישהו חזר מחו"ל, התאספו כולם לשורה של ערבי שקופיות מעוררי השתאות על נפלאות לונדון והקולוסיאום ברומא. היום, אפילו לסיפורים של פרופ' יהודה גרדוס על סקין, אין קהל. כבר ראינו הכל. אז מי אני שאחדש משהו למישהו על פאריס, וכי מי לא היה שם וראה בעצמו?

ואולי דווקא משום כך. שהרי כל מי שהיה בפאריס, צפוי לחזור אליה בהקדם. ובכן יש לי חידוש ששווה לא מעט כסף למטייל התפרן. הנה מקיץ זה נגמר הסיפור המעצבן עם הטיפ. אין יותר צורך להתלבט איזה טיפ לשים למלצר במסעדה. חוק שהתקבל לאחרונה קבע, שהחשבון ללקוח כולל את שכר העובדים ואין לשלם טיפ. ומי מאיתנו המגיע לפאריס לא הולך למסעדה, ועוד אחת, ועוד אחת? חסה"כ של ה־15% טיפ בשהות של חודש, שווה לקוראי טור זה כמה מאות פרנקים צרפתיים. לא לטעות, ההתענגות על אוכל צרפתי לא נעשתה זולה יותר, התשלום למלצר נכלל בחשבון. אבל התיירים שסביבי עכשיו לא יודעים זאת, ומשלמים נוסף על החשבון טיפ. כמו בבית.

הרווח של שלושה פרנק, שלא שילמתי כתוספת לחשבון על הקוראסון וכוס השוקולד הרותח, שאני שותה עכשיו בקפה קלוני שברובע הלטיני, לא שווה התייחסות ב"חותם". מה שחשוב יותר הוא, התהליך ההפוך המתרחש בתל-אביב. פעם היינו פרובינציאלים ולא נתנו טיפ למי ששירת אותנו. התשלום על עבודת המלצר, היה על המעסיק. היום הפרובינציאליות מתבטאת בחיקוי מהיר של העולם ושיטת הטיפ בבשה את תל-אביב. והנה, כשעה שבעולם הגדול מסתלקים מרעיון הטיפ, שהשתרש בתקופת העבדות, ומתחילים להבין, שמענק חסד למלצר לפי שרירות הלב של הלקוח היא ניצול, תל-אביב מאמצת את הרעיון.

בצרפת המעסיק חייב בשכר מלא למלצר ואילו בתל-אביב הפכה עבודת חינם של מלצרים לנורמה. יש בעלי המסעדות ופאבים בתל-אביב, שמשלמים שכר זעום בהנחה, שהייתר יכוסה על ידי הטיפ, ויש שאינם נותנים שכר כלל. עובדיהם מתפרנסים לפי מצב הרוח של הלקוח. בחלק ממסעדות היוקרה, שיטת עבודת החינם שוכללה לאמנות. תמורת הזכות לעבוד (חינם, כמובן) בשעות שנחשבות ל"טובות" מבחינת הטיפ, על המלצר להתחייב לעבוד בשעות שבהן אין טיפ, כמו בשעות הבוקר (חינם כמובן).

אחד המסעדנים הנודעים בעיר, הנוהג להצטלם עם מנהיגי המדינה במסעדתו הנודעת, שיכלל את השיטה עוד יותר: תמורת נכונותו לאפשר למלצרית לעבוד (חינם) במוצאי שבת, עליה לעבוד יומיים בשעות הבוקר ויום נוסף בשטיפת כלים (חינם).

השתיקה סביב שיטת ניצול זו נובעת מכמה סיבות: לעובדי החינם אין ברירה. רבים מהם סטודנטים ועליהם למצוא משהו לקיומם. למסעדנים זה כדאי מאוד ואילו הציבור המבלה והמשלם (לפעמים) טיפ, רואה בכך קידמה מערבית. מספיק עם הסוציאליזם, אם המלצרית תהייה נחמדה אלי, תחייך ותמלא את כל בקשותי מהר — תקבל טיפ. אם לא, אז אני לא חייב לה כלום. כמו בעולם הגדול, כמו בפאריס.

אז לידיעת המתקדמים, הסבורים שמה שטוב לעולם המערבי טוב גם לנו: בפאריס אין יותר טיפ במסעדות. אם פרובינציאליות מתבטאת בחיקוי, הבה נהייה הפעם פרובינציאלים יעילים ונחקה את פאריס מהר. לא טיפ, משכורת!

● **זאב צחור**

רשות דיבור

למאיר גבאי נציב שרות המדינה

מצור טלפוני על עובדי המדינה

השבוע סגורים משרדי הממשלה, כמעט ללא יוצא מן הכלל. שאלתי את נציב שרות המדינה מאיר גבאי, האם סגירה כמעט טוטאלית למשך שבוע הוכיחה עצמה בעבר מבחינת חסכון וייעול.

אין ספק שסגירת המשרדים הוכיחה את עצמה. בעבר, הן בסוכות והן בפסח, היו מגיעים חלק מן העובדים, בחלק מן השעות. עבודתם ותפוקתם לא היו גבוהות במיוחד. אפשר לומר שבחגים היתה אבטלה סמויה. מסיבה זו הוחלט כי עדיף לסגור את כל משרדי הממשלה, למעט שירות חירום, שיופעל עד סוף סוכות בכל משרד. המערכת הממשלתית הבכירה ממשיכה לעבוד.

לאחרונה פורסם בשימך, כאילו אתה מתכוון לשים "מצור טלפוני" על עובדי המדינה, היינו כל עובד יאלץ לוותר על שיחותיו הפרטיות מכיוון שיצותתו לו.

זה לא מדויק, הכוונה היא להכניס לכל משרדי הממשלה ציוד, שיעקוב אחרי אורך השיחה וייעדה. בציוד זה אי אפשר יהיה לצותת. בצורה כזאת אנחנו מבקשים לצמצם את היקף התופעה של שיחות פרטיות במשרדי ממשלה.

האם הכנסת ציוד אלקטרוני יקר אינה הוצאה גדולה יותר משיחות הטלפון עצמן?

לא. כל משרדי הממשלה עוברים תהליכי שיפור וייעול במערכת התקשורת, וזו הזדמנות נאותה להכניס גם ציוד זה. אם נביא בחשבון את עלות השיחה, פלוס זמן העובד, פלוס קווי הטלפון, שנחסמים לרשות הציבור, הרי בטווח הארוך זו השקעה כדאית מאד.

האם כבר ניסיתם את הדבר?

כן. במשרדי הביטחון והחוץ כבר הוכנס הציוד ויש ירידה של כ־15 עד 20 אחוז בהיקף השיחות. במהלך השנה הקרובה אנחנו מתכננים הכנסת הציוד למשרדים נוספים.

האם מאז כניסתך לתפקיד בחודש מאי האחרון, אכן חלו צמצומים בהיקף השירות הציבורי?

בלי שום ספק. כל מערכת וכל משרד ממשלתי, מקיים היום דיונים, על ביטול פונקציות או איחודן, כך שסביר להניח, שבמהלך השנה הקרובה נמשיך ונוריד, הן את מספר התקנים והן את מספר העובדים. ישנם משרדים שנמצאים בהליכי צמצום מתקדמים מאד וההעסקה שוטפת בהם היא למטה מהמיכסה.

● **אלי הכהן**

נהלים

ללחוץ על הכפתור

במעלית כל אחד יכול ללחוץ על הכפתור. בדרך כלל כל אחד לוחץ על הכפתור המתאים לו. לעיתים יותר מאיש אחד לוחץ על אותו הכפתור ושום נזק לא נגרם מכך. מקובל שילדים אוהבים ללחוץ על כפתורים, כי נראה להם שלחיצתם גורמת לפעילות ממשית. מאחר ואין בכך כל נזק, אין שום צורך לקבוע הוראות נוהל מיוחדות לבעיית הלחיצה על הכפתור, אם כי ברוב המעליות נקבע שלט אזהרה, שילדים מתחת לגיל 10 רשאים לעלות רק בליווי מבוגרים.

בארה"ב — הנשיא, שהוא גם המפקד העליון של הצבא — רשאי ללחוץ על הכפתור, שצבעו — במקרה או לא במקרה — אדום. בישראל עדיין לא ברור, אם ישנם כפתורים או אין כפתורים בכלל. אך ככל הידוע, לא נקבע שום נוהל הקובע — במקרה ויהיו כפתורים — מי יהיה רשאי ללחוץ עליהם. בישראל המפקד העליון של הצבא זו הממשלה, אך ממשלה לא יכולה ללחוץ על כפתור. לכל היותר היא יכולה לקבל סמכות לקבוע, מי ילחץ על הכפתור ובאילו תנאים. ניתן להקנות את הסמכות של לחיצה על כפתור לראש-הממשלה או לשר-הבטחון, אך אזרחים רבים לא יישנו בשקט בלילות, אם ידעו, כי הסמכות הוענקה לאיש הממהר ללחוץ. כזכור, היו בין ממלאי תפקידים אלה אישים, שכל ישותם מתבטאת בכך, שיורעים ורוצים ללחוץ על ההדק במהירות.

קיים גם המטכ"ל ובמיוחד הרמטכ"ל, שיש להם דיעה בנידון, אך רק במישור הצבאי. בעוד שהנושא הוא פוליטי בעיקרו. הנושא החשוב ביותר, שלאחריו ייתכן, שוב לא יישארו נושאים פוליטיים להכרעה. אולם אין שום נוהל הקובע, האם על הרמטכ"ל מוטל להמליץ, ועל סמך מה הוא ייעצב את דעתו. ללחיצה על הכפתור הנדון גם השלכות בינלאומיות כבירות. — ייתכן כי צריך להיוועץ גם בשגריר האמריקני או בסמכות בינלאומית מסויימת אך, כאמור, לא נקבעו כל נהלים בעניין.

בכל נושא ציבורי נקבעו נהלים ונקבעו סמכויות. מאחר שאין מדובר במעלית, מן הראוי לקבוע נהלים מרווייקים, ברורים ומובנים, גם אם אין כפתור. לא ייתכן שלגבי נושא מכריע כל-כך בתהליך קבלת החלטות, לא יהיה שום נוהל.

אין להמתין עד "שנתעורר ביום בהיר", כי ייתכן ובמקרה זה, לא נתעורר כלל.

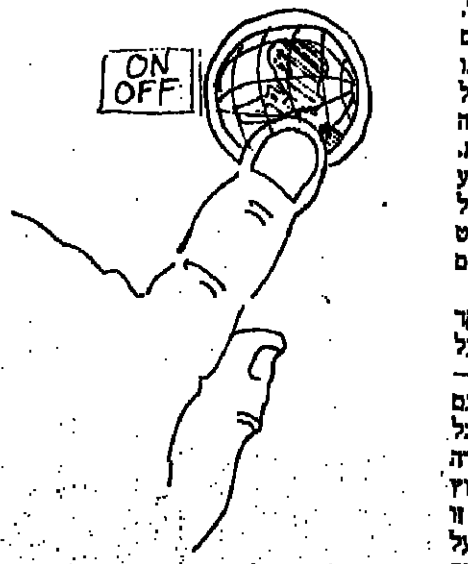

מי ממליץ, מי לוחץ

● **צבי טימור**

ה"דטאנט" והפצצה

מצריים ניסתה להשיג נשק גרעיני נוכח האפשרות שישראל כבר השיגה. נאצר פנה אל מעצמת-העל שהבטיחו, אך היו טרודות מדי בענייני ה"דטאנט"

מאת שלמה אהרונסון

(רשימה שנייה)

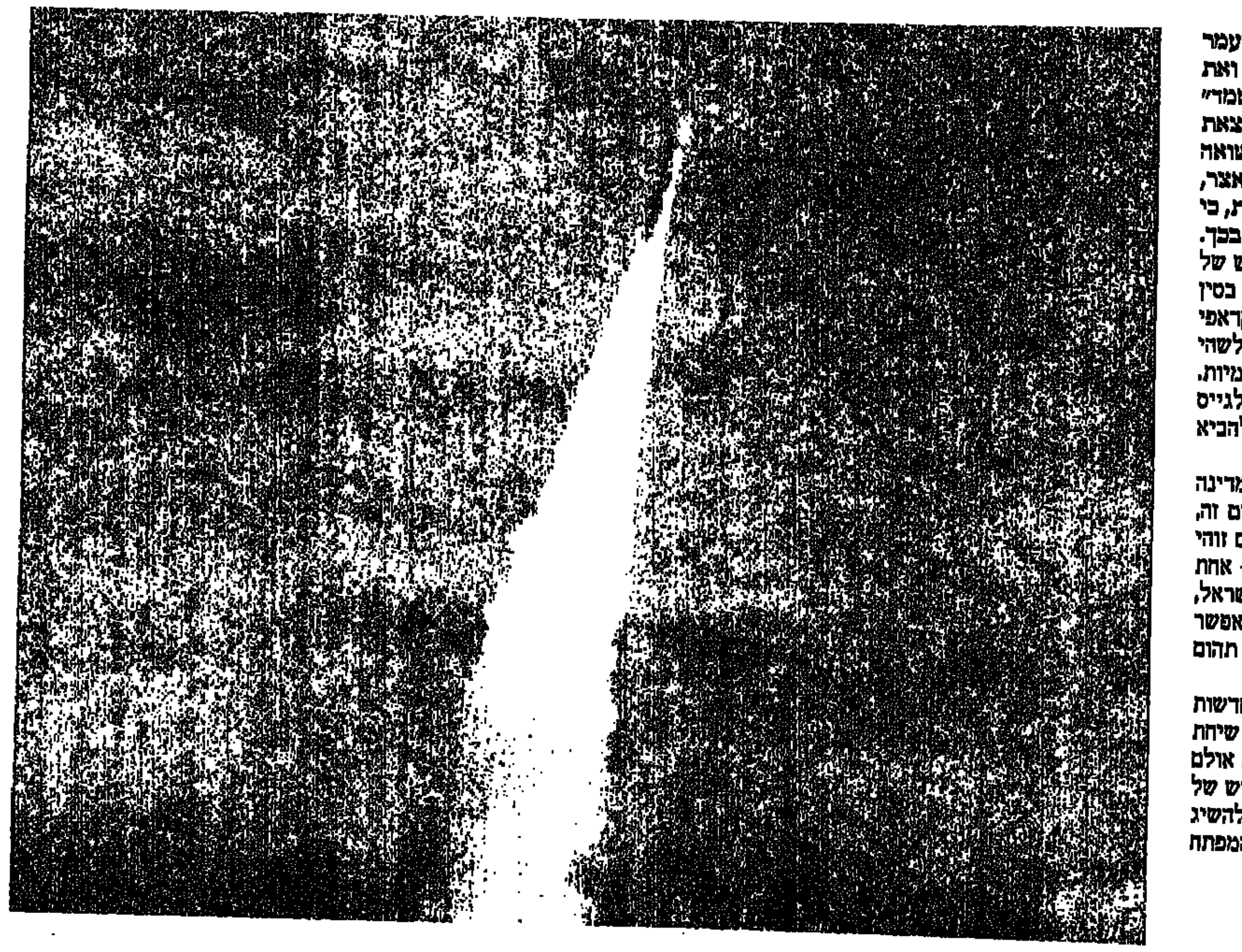

במאמר הראשון הזכרנו את הופעתו של מועמר קדאפי אצל נשיא מצרים נאצר בשנת 1969, ואת ציפיותיו כי הלה ייצא בקרוב ל"מלחמת השמד" בישראל. נאצר, כזכור, טען שאינו יכול לצאת למלחמה כזו, נוכח הסכנה כי תהפוך ל"שואה גרעינית". ואילו מוחמד חסניין הייכל, הסביר, בשמו של נאצר, כי מצרים ניסתה להשיג נשק גרעיני משלה, נוכח האפשרות, כי ישראל כבר השיגה נשק זה, אולם קהיר לדבריו נכשלה בכך.

הייכל טוען, שקדאפי החליט כי המוצא ממצב זה הוא רכש של פצצה אטומית — "לא גדולה, אפילו קטנה, טאקטית", בסין העממית, אולם נכשל גם בכך. מאז אחזה רוח תזזית במועמר קדאפי בכל הנוגע לפצצה. הוא ניסה לבנות תשתית גרעינית כלשהי בארצו, שיחר מרעים, ניסה לקנות אחרים בוועידות בינלאומיות. לעתים מצאו סוכניו את עצמם מול מומחים שונים וניסו לגייס אותם לעבור בלוב, על ייצורה של פצצה אטומית, המיועדת להביא לחורבנה של ישראל.

אולם כיצד? האם ניתן לאיים בנשק גרעיני ערבי על המדינה היהודית, כדי לנטרל את היתרון שהערבים ייחסו לה בתחום זה, וכדי להחזיר להם את יתרונם באנשים, בשטחים ובכסף? האם זוהי אופציה ריאלית ל"מלחמת השמד" בישראל? הרי הקרבן — אחת היא לו במה ישמידוהו. אם אמנם ינסו הערבים לחסל את ישראל, היא עלולה להקדים ולחסל את תוקפיה, בעידן הגרעיני אי אפשר לנטל את האפשרות הזאת, כאשר דוחפים צד אחד לעברה של תהום פעורה.

כבר מצרים של נאצר חייבת היתה להרהר בדילמות החדשות והנוראות שכפה העידן הגרעיני עליה ועל האיזור כולו. שיחת נאצר־קדאפי לא היתה מעודדת, מבחינתו של הקנאי הלובי. אולם מנקודת ראותה של מצרים, היה הכרחי לעשות הערכה מחדש של יחסיה עם מדינות ערב השונות — ולא רק עם לוב — כדי להשיג מטרות ריאליות ביחסיה עם ישראל, תוך שמירה על עמדת המפתח שלה בעולם הערבי.

הקואליציה הערבית

אפשר לצייר את הדילמה המצרית במונחים של שחקן מפתח בקבוצת כדורסל בלתי מאוזנת. הבעייה שעמדה בפני נאצר, והיא, שמירה על המנהיגות — דהיינו על עליונותו כלפי גורמים שוליים בקואליציה הערבית כמו לוב — תוך גיוס תמיכתם הכספית והמדינית לנוכח הידלדלות משאביה המצומצמים של מצרים. לעומת זאת, הדילמה של גורמים שוליים היתה הפוכה: כיצד ייזכו בתפקיד מרכזי בקואליציה הערבית למרות שוליותם, וכיצד ידחפו גורמים מרכזיים, כמו מצרים, לפעול נגד ישראל, כרוח אמונותיהם.

ניתן לפתח את הדילמה המצרית במונחים הבאים: הגורם המרכזי בקואליציה הערבית נחשב לכזה, כל זמן שמדובר ביתרונות קונוונציונליים, כמו: ריבוי אוכלוסייה, גודל הצבא, מנהיגות הנשענת על מאסות של אוהדים במדינה ומחוצה לה, עמדת מפתח תרבותית־מסורתית ועמדת מפתח איסטראטגית בפרשת הדרכים של העולם הערבי. יש להוסיף לכך תמיכתה של מעצמת-על, וראשיתה של תשתית מדעית. השאלה כמובן היא, האם בעל נכסים קונוונציונליים כאלה יהיה נכון להיכנס במודע לעולם הבלתי קונוונציונלי, בסיועם של גורמים שוליים בעולם הערבי, כמו אותן מדינות ראדיקליות ועשירות, הקוראות ל"מלחמת השמד" בישראל? שכן, בכוחות עצמה לא עלה בידי מצרים לפתח אופציה גרעינית. היא ניסתה, כפי שהסביר נאצר לקדאפי, אך העלתה חרס בידה. בעיית השותפות עם גורמים אחרים בעולם הערבי, במאבק בישראל, הוכחה כבר בעבר כסוגייה כאובה וקשה מאוד. בעיית התיאום והסינכרון של אינטרסים שונים, של דחפים ושל אמוציות בעולם ערבי מגוכר ותחרותי לא נפתרה ערב הפלישה הערבית לארץ־ישראל בשנת 1948 ואף לא בתקופת האיחוד המצרי־סורי בשנות ה-60. ב-1967 חש נאצר לעזרתה של סוריה, שלגלגה לו והתגרתה בו לבל יעמוד מן הצד בשעה שהיא נלחמת כביכול בישראל, לבסוף נסתבכה מצרים במלחמה אמיתית ובתבוסה קשה, בלא שסוריה תתערב במערכה.

מטרות מלחמה ריאליות

אולם הלקחים שלמד נאצר ממלחמת ששת הימים, יחד עם תוצאותיה, כאילו הבהירו לו לראשונה מהן מטרות מלחמה ריאליות ואיסטראטגיה בין־ערבית להשגתן. כיבושן של הגדה המערבית, רצועת עזה, רמת־הגולן וסיני העניקו לישראל, לדידה, הן עומק איסטראטגי לניהול מלחמות קונוונציונליות והן קלפי מיקוח לשלום. לדידו של נאצר העניקה לו ישראל סיבות לגיטימיות — מבחינה בינלאומית ומבחינת הסיוע הנדרש מבחוץ — ל"מלחמה מוגבלת" בישראל, הכוללות מטרות מלחמה ריאליות. כל זאת, בניגוד ל"מלחמת השמד" שהיה מחוייב לה בעבר, ואשר בעידן הגרעיני אין לה פתרון מניח את הדעת, אף לו היתה הפצצה בידי מצרים, לא כל שכן, כאשר איננה והשגתה תלוייה בקדאפים למיניהם. כבר ב-1969 עשה נאצר שימוש בפצצה, שייחס לישראל, כדי להסביר לקדאפי כי מוטב שינוח ל"מלחמת השמד" ויסייע למצרים לשחרר את השטחים הכבושים. ואמנם, באותה עת בחרה מצרים באופציה של "מלחמת התשה" לאורך התעלה וניסתה לגייס את הסובייטים לעזרתה בכל יכולתה — גם כדי לנטרל את האופציה הגרעינית שיוחסה לישראל — במגמה לשחרר את השטחים בלא שום ויתורים מצידה.

ה"פטנט" של אש"ף

במקביל לכך, עלה מצרים לשינוי במעמדו של אש"ף שהוקם בשנת 1964 כגוף שהיה אמור להיות כפוף לה, בראשותו של אחמד שוקיירי. בעקבות מלחמת 1967 הסכימה קאהיר למינויו של ראש פתח, יאסר ערפאת, שפעל עד אז מסוריה, ליו"ר אש"ף, כגורם אוטונומי בסכסוך. אוטונומיה זו באה לידי ביטוי בכך, שאש"ף ביקש לפעול בשטחים שנפלו בידי ישראל מירדן, ובכך שיחרר את מצרים (ואת עצמו) מתלות הדדית, שהיתה מסבכת אותם עם ישראל בצורה שהיתה מטשטשת את המאבק המצרי על החזרת סיני. מצרים יכלה לטעון כפי שנאצר אמר מדי פעם, ש"הפתרון הסופי" של בעיית ישראל הוא עניינם של הפלשתינים. ברגע שהללו היו לגורם הנלחם בישראל מלחמה פעילה — משטחה של מדינה ערבית פרו־מערבית, שאינה בת תחרותה של קהיר על ההגמוניה בעולם הערבי כמו ירדן — מה ימנע מנאצר להתרכז ב"מלחמה המוגבלת" שלו לאורך התעלה, בלי שיוקע ע"י מתחריו בעולם הערבי כמי שנטש את העניין הפלשתיני?

"העניין הפלשתיני" הפך עוד לפני מלחמת ששת הימים למיכלול, שקיפל בתוכו לא רק את הבעייה הפלשתינית כחלק מן "הבעייה הישראלית" — אלא גם ויכוחים עקרוניים בשאלה, כיצד לקדם אותו: האם כפועל יוצא מאחדות ערבית, שיש לשקוד על כינונה תחילה (נוסח נאצר לפני 1967), או שיש לראות בפלשתינים ראש חץ ליצירתה של האחדות הערבית תוך חיסולה של ישראל — במונחים מהפכניים, חילוניים וקוואזי־סוציאליסטיים (נוסח מפלגת הבעת' וארגונו של ג'ורג' חבש). החל ב-1968 אימצה מצרים נוסח משולב וגמיש יותר של שתי הגירסאות. הפלשתינים של אש"ף ופתח' והכרו כראש חץ במאבק המזויין על השטחים — ועל ישראל עצמה — מבלי שקהיר נתחייבה רשמית לעמוד בראש המאבק, אלא רק לסייע לו כמיטב יכולתה, מבלי לסכן את עצמה במישרין. והאחדות הערבית, שנראתה תנאי הכרחי ל"מלחמת השמד" בישראל, אך לא ניתן היה להגשימה, יכלה לחכות — מבלי שמצרים מחד גיסא ואש"ף מאידך גיסא יוותרו על לחימה אקטיבית במדינה היהודית. אלה ואלה דברו במונחים של שחרור השטחים והשבת זכויותיהם של הפלשתינים, הלוחמים עליהן מירדן. בנוסח המחוכם הזה יכול היה להפיס את דעת הכל — פרט לישראל — לולא נסתבכו הפלשתינים במריבות פנימיות במעוזם הירדני ובאיום על עצם קיומו. סופם היה שגורשו משם, ופנו אל אותה איסטראטגיה, אך מלבנון. נאצר מצידו סייע ככל יכולתו בקידום מעמדו הבינלאומי של אש"ף וביצירת קשר של הכרה וסיוע בין ארגון זה לבין ברית-המועצות. כאן יהיה עלינו לשוב ליחסים שבין מעצמות-העל לבין עצמן ולתגובתה של ישראל על השינויים בעולם הערבי וביחסי המעצמות, שיש בהם כדי להסביר את הרקע למלחמת יום-הכיפורים.

לקראת "דטאנט"

ביחסי מעצמות-העל החלו מתרקמים שינויים חשובים עם עלייתו של ריצ'רד ניכסון לשלטון בשנת 1969, ובעקבות מינויו של הנרי קיסינג'ר ליועץ לבטחון לאומי. זוהי השנה שבה החלו המעצמות לגשש את דרכן לקראת הפשרת היחסים (דטאנט) ומציאת תחומים לשיתוף פעולה והבנה ביניהן — ובראשם בתחום הגרעיני הבילטראלי. יש לזכור, שכבר ב-1968 הפעילו המעצמות את האמנה למניעת תפוצתו של הנשק הגרעיני (NPT). בשלבים המוקדמים של הדטאנט פעל נאצר להידוק שיתוף הפעולה המצרי־סובייטי, והחריף את "מלחמת ההתשה". הצבת טייסים ואנשי צוותות נ.מ. סובייטיים להגנת קאהיר ומטרות אחרות בעומק מצרים, כמו סכר אסואן, מעוררת את השאלה, האם בשלב זה — בשנים 1970-1969, קיבל נאצר "ערבות גרעינית" סובייטית שנוסחה בלשון עתיד שקיבל בתום ביקורו של סגן שר ההגנה הסובייטי, גרצ'קו, בקהיר בשנת 1966? אז אמר גרצ'קו כי מצרים תקבל "הגנה" (PROTECTION) מידי בריה"מ אם תפתח ישראל או תקבל נשק גרעיני. לדבריו של חסניין הייכל (בסדרה "הפצצה", "אל־אהראם", נובמבר 1973), "הזהירה מעצמת-על את ישראל במפורש מתקיפת סכר אסואן בנשק גרעיני". הייכל אינו אומר מתי הוזהרה מעצמת-על זו — שמן הדין כי תהיה המעצמה שבנתה את הסכר, ובסוף שנות ה-60 הציבה סוללות נ.מ. וצוותים משלה סביב הסכר — דהיינו בריה"מ — את ישראל. על פני השטח החמיר מאד בעת ההיא העימות המוגבל המצרי־ישראלי בסיוע סובייטי, עד שהגיע לשיאו בקרב האווירי של ה-25 ביולי 1970, שבו הפיל חיל האוויר כמה מטוסים נהוגים בידי טייסים רוסיים. זמן קצר אחר כך הסכימה ישראל להפסקת אש, שהביאה להרחבתה של מטריית טילי הנ.מ. הסובייטית-מצרית עד לתעלה (7 באוגוסט, 1970). המהלכים הספציפיים השונים שקדמו להפסקת האש ולאחריה אינם מענייננו כאן.

חשוב לקבוע, כי מהלכים אלה כרכו בתוכם מעורבות פעילה של מעצמות-העל. שתיהן הבטיחו הבטחות מפליגות לקליינטים שלהן — ובלבד שהאש תיפסק, וניתן להן פסק-זמן לארגן את סדר-היום ואת העדיפויות השונות להידברות ביניהן בסוגייה זו ואחרות. על פי עדותו של מי שהיה אז מנכ"ל משרד ראש הממשלה שמחה דיניץ, התחייבה ארה"ב כלפי ישראל לגנוז את תכנית רוג'רס, התחייבות זו היתה בחזקת נצחון גדול לממשלת גולדה־דיין, ויש בכך משום הסבר לתסכול הערבי כלפי שתי מעצמות-העל, שפנו לענייניהן והחלו להעמיק את ה"דטאנט" שביניהן. באותה העת, כאשר נאצר מת, ומן־מה אחר כך, ויורשו סאדאת נחשב עד מהרה בעיני קיסינג'ר ל"מוקיון".

הלו... חותם

קשה לכסות כל השירה הראויה

וורד לוי לא דייקה במסירת תשובתי לשאלתה על ביקורת השירה בארץ. אמרתי לה, שהיות ואין במוסף הספרותי של "הארץ" מבקר־שירה מלבדי — חוץ מאשר בהזדמנויות חגיגיות מאד — קשה לכסות בו את כל השירה הראויה הנכתבת כאן. אינני מקבל משכורת, אלא שכר סופרים זעום, עבור רשימות ספרותיות — ולכן אינני יכול להקדיש לכך הרבה זמן. צריך גם להתפרנס, אין מה לעשות. לא אמרתי, שהעתון לא יוזם רשימות על ספרי שירה חדשים, להיפך, העורכים היו שמחים אם הייתי נענה לחצי מבקשותיהם. כך שהאשמה נעוצה בי ולא בהם.

איל מגד

הפסל שעל השביל

בתגובתו של חיים מאור "חותם" מס' 40, 2.10:

אכן מיסתורי הדבר איך מצליח תומרקין להעמיד פסל שארכו מעל ל-6 מטר ולו יסודות בטון וכל מארגני האירוע, — בדוד פיין, יגאל מירון, סטאצ'י, יוסי המסגר והטוריקטוריסט הדרוזי נותנים לו יד? האם עסק תומרקין בהיפנוזה־קבוצתית, טלאקינזיס, או הביא עמו את אורי גלר כעוזר? או שמא באה בלילה קבוצה מן המאדים ועשתה את העבודה?

יש סרט־וידאו, המתעד את המצב, וכן נראים כל עסקני־האירוע נותנים יד בעבודת הצבת הפסל. איזה הבל ואיזה שקר לכתוב, שתומרקין הציב פסל ללא אישור. אכן מישהו מתל-חי דאג שההזמנה מסלור־בקס לא תגיע אלי וכך שלחתי לסלור בקס את צילום הפרוייקט ישירות, עם תלונה על המשך אסכולת-התככים.

עם קבלת מכתבי וצילום הפרוייקט צלצל אלי סלור בקס אישית, התנצל ואמר שידוע לו עניין התככים והפוליטיקה שאמנון ברזל השאיר בתל-חי, והוא מזמינני להשתתף באירוע ומייד. דוד פיין התקשר עמי לתאם זמן להעמדת הפסל, ואכן הגעתי רק במחצית מאי לבחור מקום. אז נאמר לי שהמקום, אשר לו ייעדתי את פסלי, נתפס על-ידי פסל בלגי, כך שבגלל לחץ הזמן ושינוי האתר (אתר שניתן לי על-ידי דוד פיין) נאלצתי לשנות את פסלי. אמרתי לדוד פיין שכאן לא יתאים הפסל שהצעתי, אך יש לי פסל ורסאטילי העומד כתמרור בנוף ויתאים מבחינת תוכן וצורה למקום. דוד פיין שמח מאד שאביא פסל מוכן, שלא יעיק על המבצעים הטרודים במקום. בשעת יציקת היסודות לפסל, לחשו לשונות רעות ואמרו שיש להזיז את היסודות, כיוון שהם עומדים על השביל שבו הלך טרומפלדור מחצר תל-חי לכפר-גלעדי. כל הזמן ניסו להפריע. (יעיד על-כך דוד פיין).

ב-2 באוקטובר, לאחר פרסום הכתבה, צלצלה נעמה חברתי, לסלור בקס, שברך אותי על הפסל היפה והצהיר שמבחינה אדמיניסטרטיבית אכן היו אי-סדרים וגם פסלו של יחיאל שמי ועוד פסל, שלא זכר את שמו, זכו לטיפול דומה. סלור בקס הודיע חד-משמעית שהוא עומד מאחורי הפסל שלי ועל-פי בקשתי שולח לי העתק הזמנה לתל־חי. בקשתי שלי — אנא חידלו ממנטליות של גמדים ובואו נעשה אמנות.

יגאל תומרקין

תשובת חיים מאור:

"כי הנה כחומר ביד היוצר,
ברצותו מרחיב וברצותו מקצר,
כן אנחנו בידך, חסד נוצר,
לברית הבט ואל תפן ליצר".

שורות אלו, המשתמשות באמן כדימוי לאל, מופיעות באחד ממזמורי יום-הכיפורים. האדם הוא חומר אלסטי, המציאות וארועיה נתפשים אף הם כאלסטיים, כחומרי-גלם. כבר אמר על-כך הצייר רנה מגריט: "הדרך שבה אנו רואים את העולם, היא כמשהו שמחוצה לנו, על-אף שיש לנו רק ייצוג אחד שלו — בתוכנו". לכן, עשרה ציירים, אשר יציירו אותו עץ, יציירו עשרה עצים שונים ועשרה עדים לאירוע מסויים יעידו עדות שונה. בניגוד לאל ובריתו, לאדם ישנם יצרי קנאה ונקמה. לכן, כשם שלא נדע מה באמת מילמל טרומפלדור לפני מותו, כך, כנראה, לא נמצא את "שביל-האמת" בפרשה.

בינתיים, בנוסף ליצר, נותרנו גם עם קצר...

חיים מאור

כל האמת על פצצת הניוטרון

במאמרו "בין ואגנר ל"לביא"" ("חותם", מס' 37, 11.9) מבליט פרופ' שלמה אהרונסון מתוך הפרשנות של ה"סנדי טיימס" את הנאמר על יכולתה של ישראל לייצר לא רק פצצות אטום אלא אף פצצות מימן וניוטרון. פרופ' אהרונסון מעיר: "הנשק הניוטרוני, שאינו כרוך בפגיעה באזורים ובזיהום שטחים נרחבים לדורות, אם יהיה מורכב על טילים קצרי טווח מתוצרת ישראל, עשוי להיות לדעתי חלופה ראויה ל"לביא" ולכל מערכת נשק קונבנציונלית אחרת, ואמצעי הרתעה מעולה נגד סוריה."

מצדדי האופציה הגרעינית של ישראל, כנראה מודעים למשקל ההרתעה המועט של היכולת הגרעינית הישראלית במידה והכוונה לפצצות אטום ומימן: אפילו תשמור ישראל על מונופול היכולת הזו באזורנו — הרי ההרתעה העצמית למעשה מנטרלת את הרתעת האוייב: סוריה, למשל, כמדינה שחתמה על האמנה לאי־הפצתו של הנשק הגרעיני חוסה, קרוב לוודאי, תחת המטריה הגרעינית הסובייטית, ולכן החלטה על מימוש היכולת הגרעינית כלפי מדינה זו כמוה כהימור המסכן את עצם קיומה של ישראל.

לכאורה, פצצת הניוטרון, שתיאורו של פרופ' אהרונסון מבקש לחבב אותה עלינו, היא הנשק המרתיע ללא סיכון יתר. אולם המציאות הניוטרונית פחות מלבבת.

פצצת הניוטרון, עוצמת הפיצוץ שלה קטנה פי 14 מפצצת הירושימה. מחצית האנרגיה שלה הופכת אחרי הפיצוץ (הנגרם ע"י התפוצצותה של פצצת אטום זעירה) לקרינה ניוטרונית. תוצאות הפיצוץ והקרינה: בקוטר של עד 200 מטרים נהרסים מיבנים ונכסים אחרים. בקוטר עד 800 מטרים ממוקד הפיצוץ, כל יצור חי ישותק תוך 5 רגעים וימות תוך 48 שעות, ובמרחק של 1400 מטרים, הקרינה תמית כ-50% מבני האדם.

ברור הוא כי הנשק הניוטרוני הוא נשק מתוחכם של השמדה המונית. הטענה כי אינו פוגע באזרחים היא פשוט דיסאינפורמציה.

הנשק הניוטרוני יכול לשמש נשק מגן בתוך ישראל רק באזורים בלתי מאוכלסים. זהו נשק התקפה בתוך שטח האוייב, ובעיקר כדי להדוף מיתקפות-נגד של שריון האוייב. הקרינה חודרת דרך שריון הטנק ומחסלת את הצוות שלו. אם כן, נשק חיוני במלחמת מנע או בהעברת המלחמה לשטח התוקף. אלא שמירב מדעני הפיסיקה הבכירים בעולם, הפרשנים הצבאיים ומכוני חקר השלום היוקרתיים חוזים שהפעלת נשק ניוטרוני תהווה אך שלב מעבר קצר אל מלחמה גרעינית: לדעתם, המפעיל נשק ניוטרוני עובר את מיפתן האימה אל השואה הגרעינית. המבקשים להבטיח את קיומה של ישראל בדרך זו ומתבססים על אשליה הרת אסון. אשליה מסוכנת הוליכה גם את מחוללי מלחמת לבנון אל תוצאותיה העגומות. אך על מלחמת לבנון מתווכחים. על מלחמה בה יופעל בראשיתה "רק" נשק ניוטרוני לא יהיה עוד מי שיתווכח.

דן וישניצר

סיסמאות פולחניות על מכתבי צה"ל

השר זבולון המר פנה לשר הבטחון בתביעה לבטל את האיסור שהוצא ע"י הרמטכ"ל לכתיבת "בעזרת השם" ו"בסייעתא דשמיא" על מכתבים רשמיים של צה"ל: טוען, שהחלטת הרמטכ"ל הינה בעלת אופי של כפייה אנטי־דתית, וכי על שר הבטחון לבחון מחדש את ההחלטה כדי למנוע הוספת שמן למדורת העימות החברתי המאיים על החברה הישראלית" ("על המשמר" 21.9).

לפנינו זריית חול בעיניים, כאשר בצדקנות ובקריאות שבר "כפיה אנטי־דתית" מחפה כבוד השר על כפייה דתית מובהקת. הגיע הזמן שיבינו כולם, כולל השר לענייני דתות, שגם "אי אמונה באלוהים", היא אמונה, לא פחות חשובה ולא פחות קדושה מ"אמונה באלוהים" מי שאיננו רוצה שיפגעו ברגשותיו חיב לשמור גם את זכויות האמונה של זולתו.

מעולם לא נכתבו בעבר סיסמאות פולחניות דתיות על מכתבים רשמיים של צה"ל. מעניין, שלעניין זה לא קיים ה"סטאטוס קוו" המקודש. השימוש במונח זה מועלה אך ורק ע"י הדתיים, כאשר הם חוששים שעומדים לגזול מהם משהו.

מי שמבקש לשמור על החברה הישראלית מפני הרס, ומי שבאמת ובתמים מעוניין למנוע הוספת שמן למדורת העימות החברתי, מוטב ויפנה לכתובת הנכונה — של כפיה ואי-התפשרות.

טלילה בן-פורת

כניעה זוחלת לדתיים

נפלה לידינו "פנינה" בשרשרת הפנינים של ההתחרדות הלאומית, הפעם "אש תורה" שפגעה במפלגת העבודה. מסמך שיצא מטעם מר בני קרוצי, יו"ר סניף מחוז הנגב של מפלגת העבודה בבאר־שבע. לפנינו מסמך מדהים, ואשר כל כולו איננו אלא התרפסות אחת "קטנה" בפני הדתיים, כהכנה להתרפסות הגדולה והעצומה שתבוא עם פרוץ מלחמת הבחירות הבאה. מסמך זה חרג מעל ומעבר לכל הגיון ולכל סבירות.

אין זה מתקבל על הדעת, שמפלגה שסמליה, סיסמאותיה, יעדיה ומטרותיה הן "לאומיות", תבגוד בציבור בוחריה ותמכור אותם בנזיד עדשים למיעוט הדתי, לפנינו הוכחה חד משמעית, שויתורים "קלים" לדתיים, הליכה בקו שתואם את "עקרונותיהם", התפשרות כנועה לתכתיביהם בנושאי "שבת" וכשרות, אי־עמידה על עקרונותינו בכתיבת "בעזרת השם" על מסמכים לאומיים (צה"ל, למשל), ואפילו גם השתתפות מאסיבית של מנהיגי האומה ומנהיגי תנועת העבודה בטכס דתי כמעמד "הקהל", שמשמעותו המוצהרת, כפי שגם נכתבו בכל העיתונים היא "קבלת עול מלכות שמיים", אינם אלא שלבים בתהליך חד־סטרי של כניעה זוחלת, הדרגתית, בדרך שאין לה מוצא אלא בישיבת "אור־שמח" ובשכונת "מאה־שערים". על מנהיגי וחברי מפלגת העבודה, כמו גם מפלגות ציוניות אחרות, המחזרות אחר הדתיים לדעת, שדי לנו במה שמעוללים לנו החרדים, ואין שום סיבה שנוסיף חטא על פשע ונפקיר את עצמנו, את ילדינו ואת מדינתנו במו ידינו למולך החרדי. יש לעשות הכל על מנת לחסל תופעות מבישות אלו בתוכנו, משום שלהקצנה הדתית יש כוון אחד בלבד: השתלטות זוחלת על מדינת הלכה על חורבותיה של המדינה הציונית הנאורה.

נורית שטיינהרט
העמותה למניעת ההשתלטות החרדית

בס"ד
ברוך אתה ה' אלקינו
מלך העולם
אשר קדשנו במצותיו
וצונו להדליק נר של
שבת

רבון העולמים הנה באתי להדליק את הנרות לכבוד השבת ככתוב וקראת לשבת ענג לקדש ה' מכבד ובזכות מצוה זו תשמע עלי ועל בני ביתי שפע חיים שתחננו ותברכנו ברב ברכות ותשכון שכינתך בתוכנו. אב הרחמים אנא משך חסדך עלי ועל קרובי ואהובי ותזכני (לגדל בני ובנותי) ללכת בדרכי ישרים לפניך דבקים בתורה ובמעשים טובים. הרחק מעלינו כל חרפה תוגה ויגון ושים שלום אורה ושמחה במעוננו כי עמך מקור חיים באורך נראה אור אמן.

ערב ראש השנה תשמ"ח

בע"ה
מפלגת העבודה הישראלית
מחוז הנגב

בפרוס השנה החדשה
הננו מאחלים לך ולב"ב
שנת התבססות והתרחבות
שנת קירוב לבבות בין אדם לחברו
ולאבינו שבשמים

בברכה
בני קרוצי
יו"ר מחוז הנגב

דרך הנשיאים - טל. 057-77232

נישואין אזרחיים ליד נישואין דתיים

ימי „הימים-הנוראים" הם ימי חשבון נפש. משה אונא, שהיה עשרים שנה חבר-כנסת מטעם המפד"ל, חבר קיבוץ שדה-אליהו, מציע דרכים כיצד דתיים וחילוניים יוכלו לחיות בצוותא במדינה זו. ראיון

מאת אהוד דור צילם בועז לניר

ערב הנ־יהמוכות מוצא את משה אונא, משורר אליהו, חריד ולא מעט מן הביזון אליו מושלמת הספינה הלאומית שלנו. אצל משה אונא, שבקרוב ימלאו לו שמונים וחמש שנים, אגור נסיון חיים, המועשר גם מעשרים שנות חברות בכנסת, כיושב ראש ועדת-חוקה-חוק-ומשפט, ותפקידים מרכזיים בקיבוץ-הדתי. היום הוא נמנה עם הוועדה המדינית-רעיונית שהוקמה בקיבוץ-הדתי, ואשר עליה לבדוק את הבעיות הכלליות ביחסי דתיים ולא דתיים, ביחסי הגורמים הדתיים במדינה, במגמה להציג אמנה-חברתית חדשה כתשובה אקטואלית ונכונה לסטאטוס-קוו שהיה, לדעתו של אונא, טוב ונכון לשעתו.

— איך מנותשים אומה שהשסע בין הדתיים והלא-דתיים שבה הולך ומעמיק, ועוד אין זה הקרע היחיד שבה?

„אני רואה את נקודת המוקד לשאלה הזו בסדר העדיפויות שנותנים לנושאים השונים. כלומר, מה השאלה שצריכה לעמוד במרכז העניינים, ולדעתי, מציאת האפשרות של לחיות ביחד במדינה הזו — היא בעדיפות העליונה. ממנה נגזר הכל.

כשאני בוחן את הנתונים הקיימים, אני מגיע למסקנה שחלק מהבעיות שאנו נתונים בהן הן תוצאת מצב שנכפה עלינו על ידי גורמים שאינם בתוך החברה שלנו ואשר מסבכים אותנו: המצב של חוסר שלום, המצב הבטחוני, השליטה במיעוטים והבעיות שהתעוררו עם העליות הגדולות לארץ. כל אלה יצרו תנאים שהחברה לא הצליחה לעכל, והם הגורמים למבוכה ואי היכולת להבין אחד את השני ומכאן ההתנגשויות. איני רואה שאפשר יהיה להגיע למצב תקין מבלי לסלק או לפחות להביא את המתיחויות בתחום הכלכלי והפוליטי לדרגה יותר נמוכה. בכך אני מצדד במעשיו של שמעון פרס, אשר טוען שהמפתח לתיקון פני הדברים הוא בהבאת השלום."

נחוצה אמנה חברתית חדשה

— האם השלום עשוי גם לענות על הקונפליקט בין הדתיים לאלה שאינם דתיים במדינה?

„עד שלא יתקיים השלום לא נוכל לפתור את הבעיות הפנימיות שלנו כולל זו. השאיפה לשלום איננה רק לעצם הברכה שיש בשלום, אלא גם משום שהוא נחוץ לנו כאוויר לנשימה, כדי להגיע לנורמליזציה פנימית. אחד הגורמים המשפיעים על המצב הפנימי זו השליטה על המיעוטים. הדבר הזה משפיע עלינו לרעה. אינני מתייחס דווקא לשאלה המוסרית, אלא בעיקר איך המצב הזה משפיע עלינו מבחינה פנימית. יצירת המתיחויות וההשחתה הבטחונית והכלכלית. את הצד המוסרי צריך לראות פחות כעומד בפני עצמו ויותר כגורם המשפיע על היחסים."

— ועד בוא השלום, מה אפשר לעשות ביחס לשאלה המרכזית בעיניך: האפשרות של לחיות ביחד במדינה?

„זו כמובן שאלה הפונה אל האנשים הפועלים, לאלה שמכוונים את דעת הקהל ואת ההחלטות הכלליות. לדעתי, המוסדות הציבוריים אינם ממלאים את תפקידם העיקרי — להוביל את הציבור על ידי החלטותיהם ועל ידי התנהגותם. אגב, דברים אלה חלים באותה מידה, בעיניי, על כלי-התקשורת. קשה לקבל שהזו המוסר שצריך לשמור על הערך העליון שהוא כבוד האדם, שהוא עליון יותר מחופש הביטוי. לו היו מבינים כלי-התקשורת את העיקרון, כך שעליהם להקפיד ולשמור על העיקרון של כבוד האדם, ממש כפי שהיו צריכים להקפיד המוסדות הציבוריים שלנו — היינו נראים אחרת."

— כחבר הכנסת הראשונה איך נראו הדברים אז בהשוואה להיום?

„לא פשוט לענות. הבעיות היו אותן בעיות. ההתנגשויות והמלחמות בין דתיים לחילוניים היו לא פחות חמורות, אלא שהיו אנשים שהציבו כיוון מסוים, והיו משימות שאפשר היה לאחד את כולם סביבן. ההבדל הוא בזה שהיום חסרים הגורמים, שבכוחם אפשר לרסן ולהכניס את הציבור לאפיקים, שאפשר לחיות בהם. גם בימים ההם לא היו שום אידיליות בין שני הציבורים האלה. לכן, אני הדברים שחשבנו עליהם היום, כמוצא אפשרי, היה אמנה-חברתית חדשה. אני טוען שהסטטוס-קוו יכול היה להחזיק תקופה מוגבלת, שהתאימה רק לשלב הקמת המדינה."

— מה עומד בבסיס האמנה החברתית הזו ומדוע הסיגור של עשרים שנה?

„ראשית, הצעתי את ההצעה הזו לפני עשרים וחמש שנה בדיוק. אז היה הדבר יותר קל להגשימה מאשר היום. ולעצם הרעיון, במשך ארבעים השנים הדברים השתנו והיום צריך לבדוק כל דבר מחדש. אני חושב שהסכנה הגדולה ביותר היא לתת לדברים להתפתח מתוך סטיכיה. צריך לבדוק דברים לגופם, כמו עניין השבת: מה נחוץ בשביל הציבור הדתי ומה נחוץ לציבור הלא דתי ולמצוא את דרך הקיום האפשרית. ברור שאת הקיצוניים משני המחנות לא נשכנע אף פעם. הגורמים האלה מעוניינים בהתנגשות, כי קיומה הוא ההוכחה לקיומם הם. על האמנה-החברתית הזו להסדיר את הבסיס של החיים המשותפים בארץ, שבלעדיו, כאמור, אין קיום למדינה זו. גם אצלנו, בציבור הדתי, ישנם לא מעטים שהתייאשו, האומרים: צריך להפריד לגמרי בין דתיים לחילוניים, כאלה שאומרים: עם מי לדבר? עם דרי צוקר? — וזה הדבר המסוכן ביותר."

— איזו תשובה יכולה לתת האמנה-החברתית החדשה לדיני האישות?

„בעניין הזה קניתי את הרעיון של הרב הראשי של תל-אביב. הוא מציע אפשרות של נישואים אזרחיים ונישואים בצורה הדתית, אלא שמי שמתחתן בנישואים אזרחיים גם יתגרש בצורה אזרחית, ואותו הדבר לגבי הצורה הדתית. זו כמובן רק דוגמה אחת."

חוק המדינה מחייב

— קיימת אפשרות כזו מבחינת ההלכה?

„הדבר אפשרי מבחינת ההלכה בתנאי שהצד השני מכיר בכך שהדרך הדתית היא לגיטימית. אני צריך להתחשב בצד השני לפחות כשווה ערך אליי, והמסורת עוד נותנת לכך משקל סגולי נוסף."

„ביחסי דתיים-חילוניים נחוצה אמנה חברתית. הסטטוס-קוו שהיה — אינו מתאים עוד"

„מי שמתחתן בנישואין אזרחיים גם יתגרש בנישואין אזרחיים"

„אני מצדד במעשיו של שמעון פרס, הטוען שהמפתח לתיקון החברה — הבאת השלום"

— מי הקטליזטור למהלך הזה במחנה הדתי, ומדוע לא שומעים כמעט את קולו של הקיבוץ-הדתי, שבאופן טבעי יכול היה לשאת בתפקיד הזה?

„שר הדתות שהתחיל להבין בחשיבות העניין מנסה לטפל בנושא. אנחנו, בקיבוץ-הדתי, אין בינינו ויכוח על כך וגם יכולנו להיות המדרבנים. אבל צריך לזכור מה הגודל שלנו: יש לנו בסך הכל שבעה-עשר קיבוצים ומעמדנו בתוך הציבור הדתי — קשה. חלק גדול כופר במעמדו של הקיבוץ הדתי, והיה לכך ביטוי בוויכוח בנושא השמיטה. אבל צריך לטפח את הגורמים משני הצדדים שיובילו לידי הסדר. גם בציבור החילוני ישנם רק בודדים המרימים את קולם ואומרים שצריכים למצוא הסדר. צריך גם לזכור שהציבור הדתי הרבה יותר מפוצל, ומוגדר ככזה, מאשר הציבור הלא דתי, ולכן גם קשה לו יותר."

— מדוע לחשקיע אנרגיות באמנה חדשה, במקום להסגרתה ליוזמה של חוקה למדינה, שבה תהיה הפרדה בין הדת למדינה, ולכל הדברים שאתם מדברים עליהם יהיה ביטוי ברור ומוגדר של חוק?

„הפרדת דת ממדינה זה המוצא האחרון והמסוכן ביותר בעיניי. האמנה צריכה להתקבל לפחות כקווי היסוד של הממשלה. היא, שלא כמו החוקה, יורדת לפרטים ומציעה סייגים והסדרים שעליהם אפשר לבסס את החיים המשותפים. בכלל, בארץ קיימת אגודה, שבגלל המפלגות הדתיות, לא נתקבלה החוקה. מי שלא נתן לחוקק חוקה זה היה דוד בן-גוריון בכבודו ובעצמו. למעשה, נוצצה חוקה באותן נקודות מחלוקת, אבל ספק אם נוכל לקיימה."

— האם זה משום שעבור האדם הדתי חוקי התורה קודמים לחוקי המדינה?

„בנימוק הזה מנגנים הקיצוניים משני המחנות, זה את זה. ההלכה אומרת שיש סמכות בידי הציבור לחוקק חוקים ולתקן תקנות, שיהיו אחרים ממה שההלכה אומרת, אפילו בענייני ממון. בדרך כלל, מבחינת ההלכה, חוק המדינה הוא המחייב. מה שחסרים לנו הם האנשים והידע איך להתייחס לזה היום. מוכרח לבוא גורם שיהרוס את כל מערכת היחסים שנוצרה, כדי למצוא דרך של לחיות ביחד מתוך כבוד הדדי ולא מתוך רצון לנגח."

— ולעניין אחר, הקרע בין מחנה ארץ-ישראל-השלמה לבין מחנה-השלום הולך ומעמיק. איך אתה רואה את הדברים?

„התשובה לכך, בסופו של דבר, תהיה רק על ידי גורמים חיצוניים. אל המצב הזה בדיוק חותר פרס — אל הגורם החיצוני שישנה את הכיוון. הנה, מהלכו זה של פרס גרם לכך ששמיר, שעד עכשיו לא היתה לו כל הצעה, פתאום קופץ עם הצעה משלו על ועידה אזורית. הוא כנראה הבין, סוף סוף, שאי אפשר להניר כל הזמן — לא. זהו צעד ראשון וכבר מבחינים בוויכוח בתוך חירות שמוכרח לצאת ממנו משהו חיובי. מוכרחים להגיע לשלום. אולי הצעד הראשון יהיה האוטונומיה שבה ניתן יהיה לבחון את הדברים, ומהו בסופו של דבר הפתרון הנכון. בכל אופן, לא המצב השורר היום. הקיצוניים ימשיכו לעשות צרות צרורות, אבל צריך להיות כוח במדינה שיפעל בכיוון השלום. הדבר ירחיק מאיתנו את המלחמה ולו גם במחיר של החזרת שטחים."

— ומה בעניין זכות אבות על השטחים?

„זכות אבות היא דבר קיים — אבל לא חייבים לממשו."

— וירושלים?

„הבעיה היא ירושלים כמובן. לדעתי, גם בה צריך ליצור שלב של מעבר בסיוע גורמים בינלאומיים, שיוביל לכך שאפשר יהיה למצוא מודוס-ויוונדי. ברור שלא נוותר לגמרי על הריבונות. ירושלים היא בירת ישראל, אבל צריכים להיות בתוך ירושלים הסדרים מיוחדים לעיר המיוחדת הזו — של אחווה לכל שלוש הדתות. אני לא אומר שצריך לוותר על הריבונות של ישראל, אבל מתחת למטרייה הזו אפשר למצוא הרבה הסדרים."

— האם התהליכים בארץ מראים, בסופו של דבר, לכיוון הנכון?

„כפי שנראה לי, הדברים הולכים לכיוון מסוכן. אם לא יקומו הכוחות המתאימים — אני מאוד מפחד ממהלך העניינים. צריך להחריר את ההכרה שלא צריך רק להתקוטט, אם לא ייעשה מהלך רציני של מציאת דרך להידברות בינינו לבין עצמנו — יהיה קשה. אני קורא מאמרים של חוגים חילוניים ומצטייר קו המרגיש את הצורך בקשר אל המסורת של העם היהודי. יש לי הרגשה שהציבור הלא-דתי יכול היה לעשות הרבה, כך שהידע ההיסטורי והתוכני של היהדות יהיה הרבה יותר יסודי ומאוזן. גם בצידו של המחנה הדתי ישנה נסיגה בכיוון הכללי.

לשנה הבאה אני מאחל לכם שתצליחו למצוא דרך להכיר את המסורת היהודית ולכולנו שנבין עד כמה קיומי עבורנו הוא הצורך של מציאת דרך של הידברות והבנה הדדית, על מנת שנוכל לחיות ביחד." ■

המשגיח ותותח השמיטה

רוצה הקדוש־ברוך־הוא ושנת שמיטה מבורכת השנה ביבולים ושדות הנגב עמוסי שיבולים. הפתרון: קבורת החיטה ב„בונקרים" מכוסים ניילון, לשנים הבאות. החידוש השנה: „הכשרת" משאיות נפרדות לחיטת שמיטה וחיטת "יבוא, ועל הכל שומר אחמד...

מאת עודד ליפשיץ

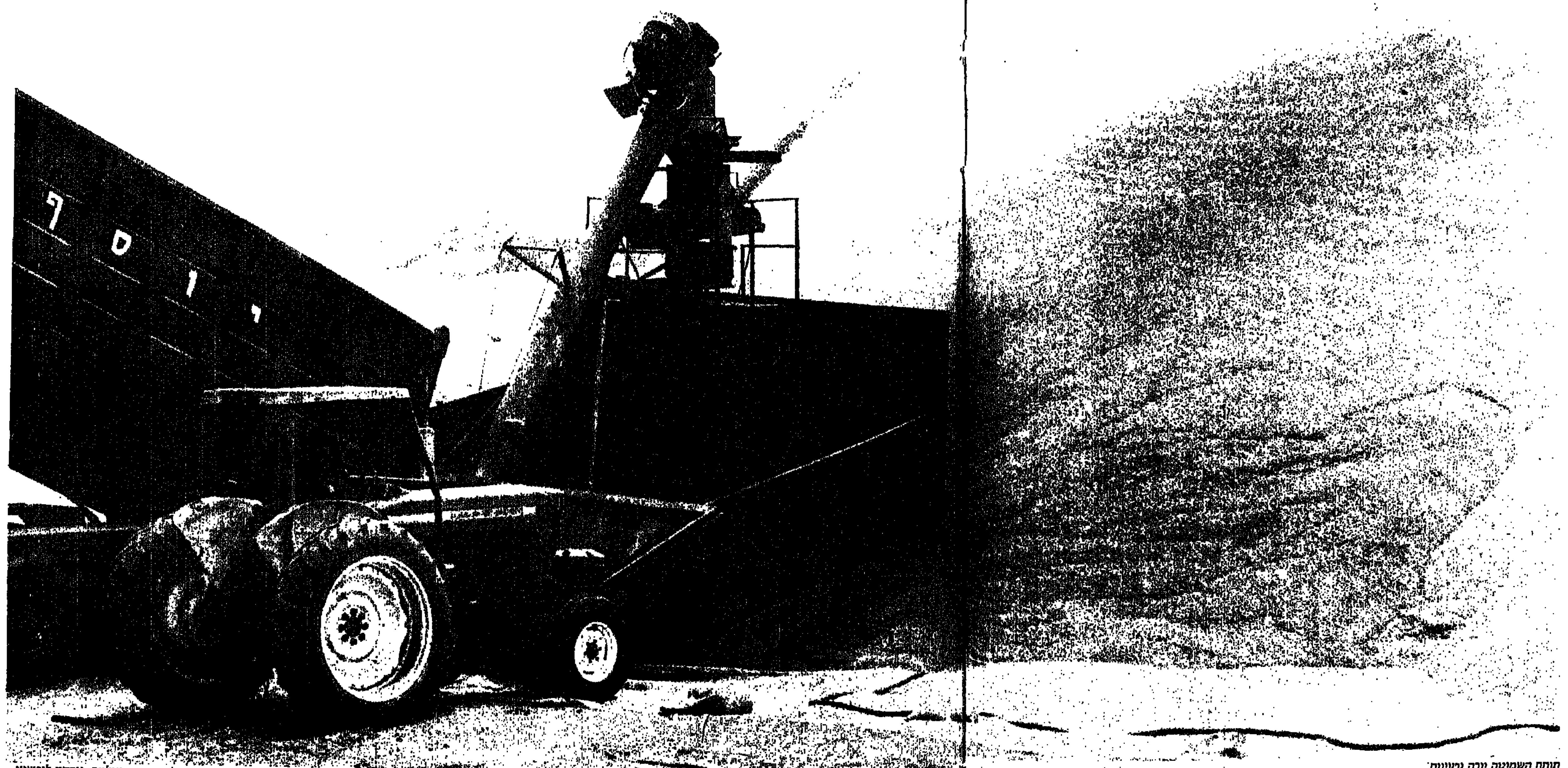

צילמה: יוכבה ליפשיץ

תותח השמיטה יורה גרעינים

דווקא בשנות שמיטה, וכאילו כדי להכעיס את הדבקים באמונה בו, מוריד ריבונו־של־עולם גשמי ברכה בנגב השחון. כך הווה לפני שמונה שנים — וכך בשמיטת תשמ"ז, אשתקד. השדות נזרעו, וכשהגיעה עת קציר, פשטו קומביינים, ועליהם מלחים מאושרים, בקמה כבדת השיבולים. הם קצרו ודשו ברינה, ורוקנו מיכלי גרגרים מלאים ומעוגלים, שנשטפו בזרם זהוב, אל בטנן של משאיות דיזל ענקיות.

רק גלים ארוכים של קש דשן נותרו בשדות השלף ובעיה שניסרה בחלל אוויר הקיץ הלוהט: מה ייעשה בחיטת השמיטה? כאן המקום לומר שמימים ימימה נזרעו שדות הנגב, כמותם כשאר שדות ישראל, על פי הסדרים מקילים שקבעו רבנים ציוניים — כמו: הרב קוק (האב) זצ"ל, שאהב אהבת נפש את החלוצים, רחיים כחילוניים, ופסק הלכה ברוח בית הלל, לקיים מה שנאמר: „וחיית בם" — והם שהתירו זריעה בשמיטה, כדי שלא ירפו ידיהם של עובדי האדמה מהפסד הממון ולא יבואו חלילה לידי יאוש. הרב קוק ושכמותו האמינו, שהמחוננים את עפר ארץ־הקודש, מקרבים את ביאת הגאולה ומשיח צדקנו גם אם אינם חשים שקדושה שורה במעשי חולין שלהם. הללו בונים, זורעים, נוטעים בגילוי ראש ובלא תורה ותפילה, ומקיימים מצוות יישוב הארץ, השקולה כנגד כל שאר המצוות, בלי לדעת שהם כלי מכוון לתכליתו בידי בורא־עולם.

אלא שבשל חטאינו נשתנו העיתים, ודווקא כשזכינו לחוג ל"ט שנים לכינונה של מלכות ישראל, גבר בה כוחם של חרדים למיניהם, ויש בין אותם חרדים רבים ששונאים ושוטמים את המדינה הציונית, שכל־כולה בעיניהם פריצות, דחיקת הקץ, חילול שם שמיים, ויתרם סובלים אותה כדוחק. ואלה ואלה מסתגרים בשכונותיהם, בבתי־מדרש וישיבות ובתי כנסיות שלהם, ואין להם חלק בבניין הארץ ובהגנתה. הבחורים ממיתים עצמם באוהלה של תורה ואינם יוצאים ממנו כדי להתגייס לצבאה. ואם הם יוצאים, אין זה אלא כדי ליידות אבנים ולהטיח דברי גנאי בחילוניים בשכונות ובחגים. אין תימה בדבר, ששדות הנגב והמתפרנסים מהם הם, בעיני אותם חרדים, כעפרא דארעא, ככקש וגבבא וכאבק הלס הפורח באותם שדות בימים אלה, כשרוחות הסתיו מנשבות בהם. ואם יש דבר במדינתנו שהוא כשר למהדרין בעיני אותם חרדים — הריהו כספם של הציונים ועוד נשוב לדרוש בעניין בהמשך.

ומכיוון שכוחם של אותם חרדים מתגבר והולך, ואילו אותם רבנים ציוניים והמפד"ל הולכים ונחלשים עד שהם כמעט בטלים בשישים, הרי שהמערך והליכוד מחזרים על פתחי המפלגות החרדיות, „אגודת ישראל" הוותיקה ואחותה הצעירה, החצופה והמרושעת ממנה, המכונה ש"ס. אפילו קיבוצים חילוניים רחמנא־ליצלן נוהגים לפנות לבד"צ החרדי, כדי לבקש ממנו הכשר למטעלים ולמאפיות שלהם, וכדי בזיון וקצף!

שמונה אמות של זהב

אין צורך לומר שחזרנו במחוזותינו על פתחי החרדים הוא מיודענו, השר אריאל שרון, שאין כמותו במקיימים מצוות אכילת שרימפס ושאר טריפות בכל ימות השנה, בחול ובמועד ואפילו בעת מלחמה מעבר לסואץ, ואין כמוהו חריף, בקי ועוקר הרים בהילכות שמיטה. ומרוב שהיה להוט לרצות אותם חרדים, כמעט שעמד ויוצא את כל חיטת השמיטה לחו"ל, והוה עלול לגרום בכך לאבדן מיליוני דולרין — מממונם של ישראל. וטוב שעמד רווח והצלה לחיטה מחרבנות־הראשית והנוהים אחריה, שראו את פסקי ההלכה שפסקו בעניין השמיטה בעליבותם, אזרו את מעט הכוח שנותר בחלציהם, שינסו מתניהם ומנעו את רוע הגזירה!

עד שהמדינה סוקרת וגועשת והמחלוקת מתעצמת, הלכה החיטה ונערמה במשטחים שבנתיבות, בחבל מעון שבנגב ובממגורות שמלאו בר בכל רחבי הארץ. וכשנפל הפור, והוחלט שישתמשו בה טיפין טיפין, עלתה הקושייה מה ייעשה בה, בחיטת השמיטה, כשמטרות העז הזועפים יחליפו את קרני החמה הלוהטות ויאיימו להשחית את החיטה שנערמה תחת כיפת השמיים?

נמנו חכמים וגמרו שמה שלא הוטמן, מאפס מקום, כאסמים הגדושים — ייקבר בחפירות, בונקרין בלע"ז. וכך יצא ששני ריבוא, היינו עשרים אלף טונות(!), נטמנים בימים אלה באדמת הנגב המערבי, בשני בונקרין גדולים.

כף אדירים של טרקטור מעלה את החיטה מהמשטח למשאיות, הפורקות מטענן לפיתחו של תותח החיטה, וזה יורה סילון עז של גרגרים לחכא ולהתם, ומכסה את היריעה האטומה שנפרשה על קרקעית הבונקר בערימות זהב. שמונה אמות, מטרים בלעז, גובהן! והשבח לאל יתברך, פרופסור נאבארו ממכון וולקני בודק ושומר, לאחר שהרי הדגן יכוסו וייאטמו כדבעי, שעכברים ושאר שרצים לא ימלאו כרסם בבר, ומזיקים וחרקים ועיפושים למיניהם לא יפשו בן כנגע. ונגד עינא בישא של המסנים, וחמדנים וגנבים חוצב שומר מבני דורנו, העומד על משמרתו יומם ולילה, כבחינת: לא ינום ולא יישן שומר הדגן, כדי שימנע בעדם למלא בחשאי חיטה לכליהם, משקים ועד משאיות, וכדי שהעקוב, הר החיטה יהיה חלילה למישור בטרם עת...

ורק בעיה אחת לא באה על תיקונה: המשאיות, אלו שהובילו את החיטה מהשרות למשטחים ולממגורות, ואלו שהובילו אותה משם לאותם בונקרים. ואל יהא הדבר קל בעיניכם! מי לידנו יתן שאיזה בדל גרגר שמיטה, או ספח שיבולת של שנת שביעית נחבא לכלים, לחוץ בין דופן לתחתית או נעוץ בחריץ ונסתר, יערוב לנו שאותו גרגר או בדל ממנו לא יזוח ממקומו, ודווקא כשאותה משאית תוביל חיטת יבוא מהניכר, שאין עליה שמיטה והיא כשרה למהדרין שבמהדרין, מהגמל לממגורה לתחנה? והרי אם יזוח אותו גרגר ויתערב בגרגרי החיטה הכשרה הוא יבוא, רחמנא ליצלן, אל פיו של חרד המקפיד בקלה כבחמורה ויביא את אוכלו לידי עבירה!

אלייה וקוץ בה

אלא שלא ינום ולא יישן מגן החרדים, ורווח והצלה עמדו לו ממשרדו של השר שרון. זה הזדרז והודיע, כפתשגן ההחלטה בחותם המלכות, מיום י"א באב תשמ"ז, שעל חברות ההובלה להקצות משאיות מיוחדות להובלת חיטת השמיטה, וזהו חידוש שלא ידענו ולא ידעו אבותינו מעולם. ומשאיות אלו לא ייטמאו בקהל המשאיות שיובילו חיטת יבוא לחרדים, כדי שיוכלו הם לקיים מצוות שמיטה כהילכתה, ללא חשש וספק ספיקא.

> **מדינת ישראל**
> משרד התעשייה והמסחר
> מינהל הסחר הממשלתי
> י ר ו ש ל י ם
> יא' באב תשמ"ז
> 6 באוגוסט 1987
> 400
>
> לכבוד
> משאיות
> חמניע
> שלב
> חנמל חחדש
> העמק
> סע־שא
>
> א"נ
>
> הנדון: הובלת גרעיני מאכל
>
> על מנת להבטיח אספקה תקינה לשומרי שביעית נבקשכם להקצות רכבים מיוחדים להובלת חיטה מקומית מיבול תשמ"ז שהיא שנת השמיטה.
>
> בעת הזמנת הובלה נודיעכם מראש באיזה סוג גרעינים מדובר על־מנת שתוכלו לשלוח רכב מתאים. רכב שיועד מלכתחילה להובלת חיטת שמיטה לא משמש להובלת גרעיני יבוא אלא לאחר סידורי ניקוי מיוחדים ולאחר אישור משגיח.
>
> על־אף האמור לעיל –ניתן יהיה להוביל חלק מחיטת היבוא (זו המיועדת עבור אלה שאינם שומרי שביעית) במשאיות המיועדות להובלת חיטת שמיטה אולם זאת אך ורק על פי הודעה מפורשת מאתנו.
>
> זמן מוערך על ידינו לחזקת מלאי חיטת שמיטה – שנתיים.
>
> הואילו נא להקפיד על ההפרדה המבוקשת.
>
> בכבוד רב
> י. בארי
>
> העתק: הב' גיסקו – נא לטיפולכם.

ועל־אף האמור לעיל, מותר יהיה להוביל במשאיות השמיטה גם חיטת יבוא, ובלבד שיתקיימו בהן שני תנאים: האחד — רשות ממשרד התעשיה והמסחר; השני — סידורי ניקוי מיוחדים, תחת עינו הפקוחה של משגיח מטעם הבד"צ.

ובידוע שאין דבר החביב על חרדים יותר מאשר אותו תנאי של מינוי משגיחים בשכר במלונות, במסעדות ובמפעלי מזון המבקשים תעודת הכשר לעילא ולעילא. אין דבר המשמח את ליבם של פרנסי אותו ציבור יותר מתוספת משאיות למניינם של החייבים בהכשר ומשגיח, וזה מפני שיש בכך משום מתן פרנסה, משבת לשבת ומשנה לשנה, לכמה אברכים שפרקם נאה וצרכיהם דוחקים, וחזקה על אותם משגיחים שלא ירפו מגתת שמן זה שנפל לחיקם, ומרגע שמונו לכלי קודש, המשגיחים על כשרותן של משאיות החיטה שמיטה — שוב לא יהא אפשר לעקרם משם לעולם, לא אחרי שתכלה החיטה משנת השמיטה שהיתה, ולא אחרי שנות שמיטה נוספות שיבואו עלינו לטובה בעתיד.

וילכו ויעמידו איזה אחמד, שינקה ויקרצף את המשאיות במטאטא, בצינור ובקיטור, והמשגיחים יעמדו עליו, בקפוטה ושטריימל, או לפחות במכנסיים שחורים וחולצה לבנה — לבדוק בקפידה, בנר ובבדל נוצה, כל פינה חשוכה, כל חריץ החשוד במתן מחסה לגרגר חמקני של חיטת שמיטה. חזקה על אותו משגיח שיקבל שכרו ברוחב יד מקופתה של חברת התובלה שנזקקה לשירותיו המיומנים, כשם שחזקה על אותה חברה שתגלגל, גם היא בעזרת־השם, את נזק שכרו של אותו אברך־חמר על שכמם של היוגבים הנזקקים לשירותיה, על־אף שאותם יוגבים כבר שקועים ממילא בחובות עד למעלה מצוואריהם.

ואילולא היה הסיפור כולו אמת, ואילולא היה קורה במקומותינו, ואילולא היו אותם משגיחים עתידים לשלוח ידם לכיסינו, הרי שאותו סיפור שסיפרנו כאן היה בעינינו כחוכא ואיטלולא, חידודים ודברי לצון. ומכיוון שלא כך הוא, והכל אמת לאמיתה, דבר הבור על אופניו, אין אותו בונקר ואותם משגיחים משולים, אלא לקוץ מכאיב נוסף שתקעו אותם חרדים, עושי דברם והמחזרים על פתחיהם בבשרנו הדואב ממילא. ואם אין אנו מרימים קול זעקה נגדם ומשלחים אותם לארבע רוחות השמיים — סימן ברוק הוא שאין אנו ראויים להיסטר מעונשו של אותו קוץ!

יריד התקוות

ביריד הספרים שנערך לאחרונה במוסקבה, השתתף עמרם גורדון, בן־קיבוץ משמר־העמק, רכז „ספרית־הפועלים". סיפורים קטנים על אירועים גדולים ומרגשים

מאת אריה פלגי

עמרם גורדון: „אני לא יודע אם פעם אחת בחיי שרתי כך את 'התקווה'"

חמישים וארבע שנים לקח לעמרם גורדון, בן הקיבוץ המסוכת, המחוספס, עד שהתרגש משירת התקווה. זה קרה לו בלב מוסקבה, בחברת יהודים, פעילי עלייה וסירובניקים. בילה אתם כארבע שעות, שבמהלכן קמו בזה אחרי זה המארחים, הפעילים והאורחים — פעילי יריד הספרים מישראל — ונשאו דברים. כל אחד על מה שקרוב לליבו. מי על ישראל, מי על היהודים ברוסיה, מי על געגועים, מי על חששות. כמאה ושלושים איש, מהם כעשרים מישראל, בדירה קטנה, בת שלושה חדרים. חם, דחוס, לוהט. מתח של יום עמוס מבקש פורקן. מה טבעי ומה הולם יותר לסיום ערב כזה משירת התקווה, המפורצת דרך החלונות ומתפשטת במרחבי בלוק המגורים הענקי?

עמרם מתיישב לכתוב לרעיתו עוד באותו לילה, כדי לשתף אותה בחוויה הגדולה. גם היום, כאשר הוא מספר על המעמד ההוא, עיניו נוצצות והוא מגביר את קולו, כדי שאיזה רעד לא יבגוד בו. וכך כתב: „יש רגעים בהם אין צורך ליצור אווירה, היא באוויר. לשני הצדדים, לנו ולפעילים, היה צורך בהתפרקות מן המתח של היום. החלה מסכת הדיבורים. דיבורים שבבית לא הייתי מקשיב להם יותר מעשר דקות. דיבורים, שלמרות אורכם, לא היו ארוכים. הערב הסתיים בשירת התקווה. אני לא יודע אם פעם אחת בחיי שרתי כך את התקווה. לא שרנו, שאגנו. בהתרגשות כזו, בחום כזה, באמונה כזו. פתאום באת לי. כל כך אהבתי אותך במחשבותי היית אתי. אהבתי כל כך את העם שלנו, את הארץ שלנו. היתה לי הרגשה, שאני נעשה אחר, שאני נמצא עם אנשים נפילים, עם גיבורים אמיתיים. היתה בשירה מזויפת זו (מבחינה מוסיקאלית כמובן) כל כך הרבה עוצמה של אחדות, של שאיפות, של כמיהות. והחלון הפתוח הביא את שירתנו האדירה ישר לאוזניהם של כלבי השמירה שישבו במכוניות מתחת לבית."

סופו של יום מתוח במיוחד, שעוד ידובר בו.

היריד

עמרם גורדון, איש משמר־העמק, מנהלה האדמיניסטרטיבי של „ספרית הפועלים" יצא כחבר המשלחת הישראלית ליריד הספרים הבינלאומי, אשר נערך בראשית ספטמבר השנה במוסקבה. זו הפעם השביעית שישראל משתתפת ביריד הזה. הביתן שלנו היה אחד מן היפים והגדולים. מ־120 מ"מר לפני שנתיים גדל ל־170 מ"מר. רק הביתנים הסובייטיים (כל רפובליקה — ביתן) ושל ארצות מזרח־אירופה היו גדולים יותר. לארצות המערב, תצוגות עלובות. אך ברה"מ מחשיבה מאד את היריד שלה. אמנם לאחר היריד הגדול בפרנקפורט אין כל כך מה לעשות כאן, אבל לרוסים חשוב להיות על המפה. בימי היריד, כל התצוגות פתוחות — שש שעות לעסקים ושש שעות לביקור הקהל הרחב. המבקרים באים להזין את עיניהם בתצוגות, לעלעל בספרים, לעבור על ההדפסות, לקנות אי־אפשר, אבל הם מצאו דרכי רכישה אחרות. שוחרי ספר „שרופים" פשוט גונבים את הספרים. יש הבנה שבשתיקה בין הנהלת היריד לבין המציגים על פחת של עשרים אחוז, שאותו מותר להוסיף באופן שוטף.

ברוך בואך לרוסיה

אל מטוס „אירופלוט" בווינה מגיעים עם חוויה שטורדה בבלע האחרון. השאלה המתעוררת במטוס, בעיקר בלב הגברים: מהם הקריטריונים לקבלת היילות בקווי התעופה הסובייטיים? על פי המראה במעברים, משקל מכובד וצמות המשתלשלות עד הרצפה אינם במקום האחרון. רגליים שעירות לא בהכרח פסולות.

שדה התעופה במוסקבה — ענק, אך מואפל מטעמי חיסכון. על יד דלפק הכניסה — מראות לפניך ומאחוריך. הפקיד מביט בך, בדרכון ותמונה חלילה מספר פעמים, שתבין, ששמו לב אליך. משם אל המכס, שם מצהירים על כסף, סמים ונשק. לאחר מכן בדיקה יסודית של המזוודה. בסוף הבדיקה הוקל לך והוקל למזוודה. לוח שנה, תליון עם מגן־דוד, מחזיק מפתחות, קסטה, מפת ישראל ושני ספרים מתוך שלושה — מוחרמים. למה? ככה. רק על המפה ניתן הסבר: הם מכירים מפות ישראל עם גבולות החלטות האו"ם מ־1947 בלבד. עידוד ונחמה: כאשר תצא, תקבל את הכל חזרה. כך אומרים לעמרם. הכל רשום, חתום ובאמת הוחזר. המוכסים מסתבר, אוהבי ספר. הללו מקיימים התייעצות ביניהם אגב עיון בהם. סימן שיודעים עברית. מעניין היה לפגוש אותם שוב — ביריד. שם, כאחראים למשלחת, וכמטפלים בענייניה. צמודים, צמודים ובראשם החבר ולודיה. חברים טובים ודואגים. הבדיקה אצל עמרם ארכה שעה ורבע. אצל כעשרים אנשי המשלחת שלוש שעות ורבע. לא כל הנוסעים זכו לתשומת לב כזאת. רבים עברו תוך כמה דקות. לא אלה מארץ הקודש.

משם נוסעים למלון „רוסיה" ביחד עם מקבלי הפנים. המלון הגדול בתבל. 5000 חדרים. חמישה כוכבים בסולם הסובייטי, שלושה בסולם עמרם גורדון. מגבות בגודל המתאים לניגוב בובות, נייר טואלט רך כמלט ובייבי־סיטר בכל קומה. סיפורים ידועים.

יום ביריד

בראש המשלחת שלנו יעל מטלון, סמנכ"לית המכון הישראלי לייצוא. גם הסופר חנוך ברטוב, המשוררת רבקה מרים, העיתונאי אברהם תירוש, אמנון ארבל, מנהל „לוגל" מפעל המחשבים, משרה נחמיה, אריק פריד מנהל ההוצאה לאור של מט"ח (מרכז טכנולוגי חינוכי), חוקר השואה אורי לפידות מגלאון, דני ברט מסעד ואחרים. שישה מהם קיבוצניקים. גם ארבעה עולים מרוסיה המשמשים כמתורגמנים. כולם קמים מוקדם בבוקר. ב־7 ארוחת־בוקר מרודה במלון (שוקלים להם כל עגבניה, כל פיסת גבינה ושינקן — אם יש), קפה מאיזה תרמוס ולדרך. למטרו — שאין מפואר ויעיל ממנו בעולם — או באוטו השכור. קצת מגושם, יש בעיות עם „הרברס", בעיות עם הדלק, שהוא מסריח וקשה להשיגו במוסקבה הבירה. רבים נוסעים עם חבית צמודה, מלאה בנזין, כדי לא להישאר בלי דלק. מגיעים ליריד ובשעות הנותרות עד 10.00 נערכים לפתיחה.

לפני הביתן הישראלי משתרך תמיד תור ארוך. ראשו ליד הדלת, גופו מתפתל, עולה ויורד דרך קומת המינהלה ונמשך מחוץ לבנין לאורך ק"מ. המבקרים מחכים בסבלנות. הם בוגרי תורים רבים ובכלל, מה זה עוד כמה שעות לאנשים, שרבים מהם נסעו ימים ולילות כדי להגיע. על מנת להנעים להם את הזמן, שני מכשירי טלוויזיה מקרינים בפניהם סרט יפהפה על ישראל. הבמאי מיכאל קאליק, עולה מרוסיה. הסרט הוא האטרקציה של היריד. לשם השוואה: הביתן הרוסי מציג רק פנס קסם. מושמעים ללא הפסק שירים עבריים. בעיקר אהוב השיר המושר בפי עפרה חזה, המבשר למבקרים ש„עם ישראל חי". לא שזה לא ידוע. פשוט נעים לשמוע.

בשבעה ימי היריד ביקרו בביתן הישראלי כ־40,000 (ארבעים אלף) איש, אישה וילד. כל מבקר קיבל שי צנוע, דגלון, פוסטר, מחזיק מפתחות, גלויה ויש כאלה שכיבדו את עצמם בספר מבלי להודיע על כך לאיש. בסוף היריד, על פי הסכם מראש, כל הספרים נתרמים לביבליותיקה ע"ש לנין. בביתן פועלים גם שני מחשבים עם תוכנה ללימוד השפה העברית. כך כל זה עובר כל יום עד 7.00 בערב. אז סוגרים, עולים למטרו או לאוטו השכור ונוסעים להיפגש עם יהודים.

היום הארוך ביותר

היה צפוי, שיום ראשון (יום ראשון בשבוע, היום השישי של היריד) יהיה העמוס ביותר. גם הרוסים ידעו זאת. באותו יום, כאשר חברי המשלחת הגיעו כהרגלם מוקדם בבוקר, כדי להיערך לקראת הפתיחה ב־10, הבחינו מיד שמכשירי הטלוויזיה ממאנים לשדר. בדקו ומצאו שהכבל חתוך. המשיכו ובדקו ומצאו, שהוא חתוך בעוד מקום, ובעוד מקום ובעוד הרבה מקומות. הכבלים היו מונחים מתחת לרצפה, כך שמישהו עשה שם עבודה רצינית. תלונה ומחאה לוולודיה ולחבריו. „זה לא ייתכן, לא אצלנו". הבטיחו תיקון, אנשי המשלחת לא חיכו הרבה. שינסו מתניים, גייסו ידע טכנולוגי ותוך חצי שעה הכל שוב פעל. האחראים חרקו שן, אבל הכבלים לא נותקו שוב. מה שנותק מאוחר יותר היה זרם החשמל. הפעם התנפלה כלביאה יעל מטלון, ראש המשלחת על הנהלת היריד. „אצלכם דבר כזה?" ותוך רבע שעה הכל זרם. ייתכן שזאת היתה תקלה על אמת ואנשי המשלחת סבלו מתקלות של אימון.

לשווע — אנשי אש"ף. הפגנה־מקהלה: "P.L.O. ISRAEL NO!" אבל שירותי הבטחון הסובייטיים, שעליהם עוד יסופר, הפגינו כושר פעולה. „מהירות כזאת, יעילות כזאת, מחץ כזה עוד לא ראיתי" מתפעל עמרם. תוך שניות התקבצו מכל עבר כשלושים אנשי בטחון ולאחר עוד כמה שניות ההפגנה נהדפה והיתה כלא היתה... אחד מהמפגינים נשאר איכשהו בשטח והסתבך בוויכוח עם יעל מטלון שלנו. היא לא נשארה חייבת לו. קמה מהומה, התערבו מן ההנהלה, לקחו אותם לחדר צדדי ואיש שלנו צילם אותם. שוב, תוך שניות, זינק איש בטחון, חטף את המצלמה, שלף ושרף את הסרט. כפיצוי הוגש לצלם פילם רוסי חדש, שאפשר לפתחו רק ברוסיה.

ועוד באותו יום: אנשי ביטחון עצרו נערה יהודיה בטענה כלשהי. הלב העברי הפגוע דוחק באנשים שלנו לקום להגנתה. המבקרים היהודיים מצפים לכך כדבר מובן מעצמו, אבל אסור להתערב בענייניה הפנימיים של ברה"מ, מצב בהחלט לא נעים. לבסוף הנערה שוחררה, ללא התערבות מבחוץ.

כאשר בתום יום העבודה עולים למטרו, כדי להגיע אל מסיבת הפרידה מן הפעילים, מתפשטת שמועה, שהמשטרה עצרה לפני כמה שעות פעילים יהודיים. מתח רודף מתח.

לאחר כל האירועים האלה מגיעים אנשי המשלחת אל הדירה ההיא בת שלושת החדרים ובה מאה שלושים איש. אלה מותשים מן החוויות ואלה נרגשים משעות המעצר, שעברו עליהם. לבסוף שוחררו כולם. ההתרגשות בהתרגשות נגעה והיא מרקיעה שחקים. הדיבורים, הברכות, השירים ושירת התקווה — פורקן והתרסה.

ק.ג.ב.

אנשי הביטחון העניקו שירות עקיב ונאמן. הם שמרו מרחוק מאנשי המשלחת אבל כל תנועותיהם זכו לליווי גלוי אף סמוי. לא היה בין שני הגופים מגע ישיר, לבד מנסיונות להציע לאנשינו עיסקות סמים או מטבע חוץ — פח שאסור להילכד בו. בכלל, צריך לקחת אותם בקלות. להתעלם, לא להתחשב, אפילו להשתעשע. ובכל־זאת זה מעצבן. אם כי לאורחים מחו"ל אין מה לחשוש. אפילו היו נתפשים במעשה חריג, ממנו נשמרו מכל משמר, ודינם היה לכל היותר גירוש. אבל המארחים הפעילים, שנשארים כאן, עלולים לצבור נקודות לא טובות. אך אף הם „צפצפו".

יש להניח שהאחראים, המדריכים, המוכסים ומקבלי הפנים לענייננו דאגו גם הם לביטחון אנשי המשלחת. רובם דוברי עברית, שהשתדלו לעשות הכל ברוח טובה ועניינית. טיפול מסור וצמוד.

פגישה עם צעירים

„הדור השני לאסירי ציון" — כך הם קוראים לעצמם. לא, הם לא ישבו בבתי כלא. הוריהם היו אסירי ציון, אבל בגלל ה„כתם" הזה לא נותנים לבניהם אשרות יציאה. המדובר בכמה מאות צעירים, ממיטב הנוער. הפעיל המרכזי, דוד סיפר, שהם פנו אל השלטונות בעצומה מיוחדת להעניק להם אשרות יציאה. ביקשו להסביר ש„להיות אסיר ציון זו אינה תכונה העוברת בירושה". כלומר שלא יפקדו „עוון אבות" על בנים.

הם מאורגנים על רקע זה. חברי כנסת שביקרו שם — הבטיחו להם טיפול מיוחד. האכזבה רבה, כי לא קרה דבר. הם לא שמעו על כך כלום. וזאת לדעת שיהודים אלה יודעים, שומעים וקוראים הכל על המתרחש בארץ. הם מעודכנים עד היום האחרון, עד הפרט האחרון, גם בפגישה הזאת מדברים לעניין ושואלים לעניין.

הם אינם עוסקים בשום פעילות אחרת, כדי שלא להסתבך בחשדות של פעילות אנטי־סובייטית. לכן הם אינם פונים אל צעירים בני גילם, אינם מפיצים ידע, אינם מתארגנים, אלא למטרה אחת: לעלות. משוועים לעזרה.

אביגדור

פנים מוכרות בביתן. מניין האיש? „אבי" נזכר עמרם לפתע. „האם לא היית חניך „השומר־הצעיר" בקרית־חיים בגדוד „להבות'?" שואל אותו עמרם. האיש „מודה". חנוך ברטוב זוכר אותו מ־1962, כאשר אביגדור ליווה מטעם השלטונות הרוסיים את המשלחת הישראלית, שנסעה דרך רוסיה להלסינקי, לפסטיבל הנוער. כבר אז זה נראה חשוד בעיניו.

וזה הסיפור: הוריו נפרדו בארץ. אמו היתה רוסיה, שהחליטה לשוב אל מולדתה, ואת בנה נטלה עימה. מהר מאד התפכחה וביקשה לעזוב שוב. הפעם באופן בלתי חוקי. נעצרה ונשלחה לסיביר, שם נפטרה. נרצחה, לפי גירסת אבי־אביגדור, למרות שאלה היו כבר ימי כרושצ'וב. הוא היה חייב גיוס ונקרא לשרת בשידורים העבריים של „קול השלום". שמואל מיקוניס, אז מזכיר המפלגה הקומוניסטית הישראלית, הטיל עליו לטפח את הקשרים בין בנק"י (ברית הנוער הקומוניסטי הישראלי) לבין הקומסומול. בגלל כמה משפטים ששירבב בשידוריו, הגיעו תלונות לאן שהגיעו ממאיר וילנר, שהחשידו אותו ב„עשיית צחוק מן הרוסים". הוא פוטר מעבודתו (ב־1971) ומאז מתפרנס משמירות לילה ומעבודות נקיון ביום. לעלות לא נותנים לו. הוא מחשיב את עצמו כפעיל יהודי. גורלו — יהודי, נוסח שנות השבעים והשמונים — בין ישראל לברה"מ.

טביליסי

הנהלת היריד אירגנה למשתתפיו טיולים. אפשר היה לבחור: לנינגרד או טביליסי, בירת גרוזייה, וירוואן, בירת אז'רבייג'ן. עמרם בחר במסלול השני. הטיסה לטביליסי נמשכת שלוש שעות. נוחתים בעולם אחר. בניגוד למוסקבה הקרה (6־8 מעלות), שפע חום, שפע בחנויות, שפע מכוניות. בכבישים אין תורים. אנשים שמחים. אם יהודים עלו מגרוזיה — הם עשו זאת רק מסיבה אחת: ציונות טהורה. אנשי המשלחת עונדים את תג היריד על בגדיהם. קל לזהות אותם. רבים מבקשים למסור דרישות שלום באשדוד ובתל־אביב. הם גם פגשו יהודים שראו אותם כמה ימים לפני כן ביריד.

מדינתו של סטאלין, גרוזיה. על־יד הרחוב הראשי על־שם רוסטוולי („עוטה עור הנמר") נמצאת שדרת סטאלין. פניה למדריכה: מבקשים לראות את האולם שבו מרוכזים כל פסלי סטאלין. התשובה: "IMPOSSIBLE". חד־משמעית.

ירוואן

לאז'רבייג'ן הגיעו באוטובוסים. מרחק של 300 קילומטר. נסיעה של יום שלם בנוף עוצר נשימה. עיר הבירה בצל הר אררט „שלנו", מרשימה. רחובות רחבים, חנויות, מוזיאונים, אולמות תרבות לרוב. רק כאלף יהודים נותרו, רחוקים מאיתנו יותר מאחינו בגרוזיה.

המיוחד והמשותף איתנו, — טיפוח זכר השואה הארמנית. לא שוכחים את טבח אחיהם בתורכיה. הם שואלים ואינם מבינים כיצד סלחנו לגרמנים וכל כך מהר? הם קרובים יותר אל ה„דור עשירי" לשלונסקי מאז השואה שלהם נמנעים מכל מגע עם תורכים. אפילו השימוש במושגים, כמו: קפה טורקי, מרחץ תורכי — מעורר רתיעה. אורגן סיור „ביד־ושם" שלהם. מבנה מרשים, המעורר במבקר הישראלי את אווירת יום השואה.

מידות הנשים, רמת החיים

כל הגברים רזים, די חטובים. רוב הנשים שמנות. לא מלאות, שמנות ממש. עמרם ניסה להתחקות אחר סיבת התופעה. אותו מזון, אותו אקלים, אותן אפשרויות דיאטה. מניין ההבדל? המסקנה המתבקשת: הגברים אוהבים אותן כך. מידות הענק של התחתונים, שאותן גילה בבריוזקה (חנות לתיירים) — היכו את עמרם בהלם.

מוסקבה — בלוקים ענקיים של שיכונים סביב לה. דירות קטנטנות לאלפים, לרבבות. מ־40 עד 70 מ"ר. עוני, לכלוך — לא מצא. ריהוט נאה, טלוויזיה בכל חדר, אפילו מערכות סטריאו ברוב הדירות שבהן ביקר. הטלפונים המצויים בכל מקום, עוכרים שעות נוספות במגורי הפעילים היהודיים.

החנויות ריקות, אבל לבוש האנשים — כמו בפאריז. לך חפש שעון דיגיטאלי בעיר, ולא תמצא. אך על ידיהם של רוב האנשים שעונים כאלה. פיענוח החידה: השוק השחור. קוריוז: שקיות הפלסטיק של „ספריית הפועלים" היו שם להיט. מחיר שקית פלסטיק ברוסיה (50 קופייקות) — 10 אחוז משכר דירה חודשי (שהוא 5 רובל).

ועוד פעם יהודים

יש גלאסנוסט? לא היה זמן למחקרים. בני שיחם אישרו את קיומו. אבל מביעים גם חשש ממנו משתי סיבות: כי הפתיחות, מטבע הדברים, פותחת גם את ערוצי האנטישמיות הרדומים, שהיו אסורים עד כה. קיים חשש כי כל זה ייגמר פעם ואז יהיה שוב רע — ליהודים. גורבצ'וב, לטעמם, ממהר. לקח מן הרוסים את השתייה. עמרם ראה רק שני שיכורים בכל ימי ביקורו ברוסיה. אבל כמה זמן הפקק יישאר במקומו? מה תוסס בבקבוק?

מה רוצים המוני היהודים? הייעלו? האם ינשרו? 18 ימים, גדושים ככל שיהיו, לא מספקים תשובות על שאלות כאלה. אנשי המשלחת נפגשו עם מאות יהודים, שטעם חייהם היא הפעילות למען העליה, ומשאת נפשם היחידה — עלייתם ארצה. אפילו חוששים מן ההגשמה במובן „שהחלום עלול להתנפץ על סלע המציאות". הם מעורבים בכל המתרחש אצלנו. שנים רבות, לפעמים 15 שנה, מסורבים מפוטרים מעבודתם־מקצועם, עובדים בעבודות נחותות ושלמים עם עצמם ועם גורלם. מגמה מדאיגה היא „ההתחרדות", בעיקר בהשפעה יהודית־אמריקנית. יש גם גאווה לאומית, הנוטה ללאומנות. „אתה תבוסתן" אמרו לעמרם, שהיה בסך הכל מוכן לפשרות למען שלום. שני נושאים עולים בכל שיחה: הדת והשואה. כולם מגנים את הנושרים, אבל טוענים שהמידע על ישראל אינו מגיע אל המוני היהודים, וזה בעוכרי העליה. מה רוצים המוני היהודים? „לא נפגשנו איתם", משיב עמרם. אבל הרושם מדבריו הוא, שיש שם יותר מגחלת לוחשת, ושזה לא רק נר שעווה דולק. הרי ליריד הגיעו רבבות. היריד היה סיפור הצלחה.

* * *

לקינוח נותר עוד קצת מתח של היציאה מברית המועצות. לא שהיו סיבות מיוחדות לדאוג, אבל המשטר, איך שהוא, נוטע בלב המבקר דאגנות מסויימת. הפעם הבדיקות היו מהירות, מלבד אצל אחד שביקש להתחכם. אצלו עשו זאת ביסודיות עד שהציג תעודת עיתונאות בינלאומית. ואז, כמו במטה קסם הפסיקו לטפל בו. עיתונאי גדול, כנראה כל עיתונאי זר — הוא עיתונאי גדול ברוסיה.

■

הפסטיבל לתיאטרון ישראלי אחר יוצא לדרך. 150 מופעים, 450 הופעות יתרחשו בחול־המועד סוכות באולמותיה העתיקים של עכו ובחוצות העיר. 9 הצגות נבחרו מתוך 80 ובהן נושאי דת ומדינה, דתיים וחילוניים, ערבים ויהודים, שב״כ וכל השאר

מאת ציפי שוחט וחנה רוזנטל

צילם שמואל יערי

„אז כמוות", בהשתתפות: יואל דרוזי, עינת סלע־וייץ ואברהם שושני

פסטיבל עכו יוצא לדרך. טעם החומוס וריח הדגים מתחילים כבר לעורר את התיאבון. סימטאות העיר העתיקה לובשות חג ומחכות לבאים. הסירות גם הן ממתינות כבר בחוף. שנה שמינית מתקיים הפסטיבל. הוא כבר יצא מחיתוליו, אבל עדיין לא התבגר. אם נסתמך על נתונים מהשנים הקודמות — יבקרו בפסטיבל השנה, כרבע מיליון איש.

מה מציעה לנו עכו השנה?

150 מופעים הכוללים הצגות – בתחרות ומחוץ לתחרות, מופעי רחוב, מופעי חוצות וליצנים. בסך הכל כ־450 הופעות, בפחות מארבעה ימים. זהו פסטיבל של אווירה ושל התרחשויות, המתקיימות בחללים הנפלאים של בתי העיר העתיקה וחוצותיה.

כמו בכל שנה, גם השנה מתקיימת התחרות, למרות הביקורת. קשה לוותר על תשומת הלב התקשורתית שהתחרות מביאה אליה. נתונים שהגיעו מקופות מכירת הכרטיסים מצביעים על כך, שלחלק מההצגות כבר אזלו כל הכרטיסים.

עשרה חודשים עוסקים בניפוי ומיפוי הטקסטים של הצגות המשתתפות בתחרות. נבחרו 9 מחזות מתוך 80. שניים מהם עיבודים, שעברו ניתוח יסודי – האחד של סארטר, והשני של דורפמן הצ'יליאני. אף לא מחזה אחד של תיאטרון ערבי. מחוץ לתחרות יש למגזר הערבי ייצוג הולם.

ההצגות המשתתפות בתחרות השנה, עוסקות בבעיות של דת ומדינה, יחסי דתיים־חילוניים, ערבים־יהודים, שב"כ, חריגים, ו־מוות.

חלק מהיוצרים הם פנים חדשות, אחרים ותיקים יותר: מוטי בהרב, גדי ענבר, יוסי אשדות, נחום שליט ועוד. בחבר השופטים – פרופ' אליס שלווי, ד"ר יצחק רועה וגב' טלווה נאקארה. הנהלת הפסטיבל הורתה לחבר השופטים לחלק עד כמה שיותר ציונים לשבח.

ההצגות הן ברומטר למצב הרוח הלאומי שלנו. „מה שחשוב הוא" אומר שמעון לוי, המנהל האמנותי של הפסטיבל, „שעכו משמשת במשך שמונת שנות קיומה מד חום שננעץ באחוריים של החברה הישראלית ואומר לנו איפה המחלות".

אז מי שמחפש אוונגרד – לא ימצא אותו בעכו. לעומת זאת, מציע הפסטיבל דיאגנוזה על מצבנו הגופני והנפשי, בלי לתת תרופות.

אלמנות

עיבוד ובימוי: גדי ענבר

גדי ענבר, מי שזכה בשנה שעברה בפרס הבימוי בעכו עבור ההצגה „נפט", ממשיך להריץ את המטר האנטי מלחמתי־גם השנה. הפעם, הוא מרחיק את העלילה עד להריה ושדותיה של יוון וממקם את הרמויות בכפר יווני השוכן על חוף נהר, בשלהי מלחמת העולם השניה.

בכפר היווני הזה נחטפו הגברים על־ידי צבא־האומה, והנשים יצאו למרד נגד קציני היחידה הצבאית שמוקמה בכפר. העילה: הצבא רוצה לקבור את הגויות המגיעות למורד הנהר כאלמונים. הנשים: רוצות לאמץ את הגויות, לתת להן שמות, ולכרות להן קברים. בראש המרד עומדת זקנה — סופיה, שגוררת אחריה את יתר נשות הכפר לאלימות פאנאטית. אלה הן האלמנות. העימות הוא בלתי נמנע. ואלימות שמונעת בכח הפאנאטיות, סופה להביא להרס ואסון. גם כאן כמו בכל המלחמות — אין מנצחים, כי אם מנוצחים בלבד.

את הסיפור כתב הסופר הצ'יליאני הגולה אריאל דורפמן, אבל פירסמו לראשונה בשם הבדוי אריק לומן (שהיה בנו של אדם דני שנפטר בשואה). דורפמן כתב על מציאות צ'יליאנית מוכרת, אבל מפחד השלטונות העתיק את העלילה ליוון. גדי ענבר הלך בעקבותיו, אך הוסיף דמויות, ושם בפיהם שפה שמוכרת לנו (מושגים כמו: דו־קיום, נורמליזציה).

גדי ענבר: „אני שואב מתוך הדרמה היוונית אלמנטים וסמלים. אפילו המוסיקה, השירה, התלבושות המזרחתיכוניות המזכירות את נשי טרויה ומקהלת הנשים — כולן שאובות מהדרמה היוונית.

— עד כמה הדברים רלוונטיים לנו?

גדי: „המציאות דומה. אני בחרתי בסיפור של דורפמן, אחרי שבדקתי את רלוונטיות הנושא. בדרום לבנון, למשל, בכפרים שהם תחת שלטון צד"ל בפיקוח צה"ל, נעלמים גברים מהבית ולא חוזרים. ראיתי שיש אקויולנט ברור, אך בחרתי להישאר, בסופו של דבר, ביוון, לשם הרחקת עדות".

הסיטואציה הקיצונית משמשת את גדי כדי להתריע: „זהו אור אדום של מה שיהיה אם תגיע השואה". כמו ב„נפט" הוא משתמש באלימות כדי להתריע נגד האלימות, נגד אי השפיות, נגד חוסר ההיגיון שבמלחמה, שתובעת תמיד קורבנות. במונולוג הסיום שלה אומרת סופיה: „ברור הוא גם החיים הם קודש למתים. המתים בבתי הקברות יספרו את הסיפור שלנו טוב יותר מאיתנו".

וזה נשמע, משום מה, מאוד מוכר!

עוזתים

מחזה ובימוי: מוטי בהרב.

המחזה „עוזתים" נמצא במגירות של „הבימה" כבר שנתיים. שם התמודדות עם חומר כל כך אקוטי נראתה למקבלי ההחלטות, מסוכנת מדי. בלחץ הכמאי, שיחררה הבימה את המחזה, והדרך לעכו היתה טבעית.

המחזה מתמקם בנקודת המפגש בין ערבים מעזה והחברה הישראלית ומציג — דרך סיפור עלילה סבוך — יחסים של כובש ונכבש.

העלילה מתנהלת בשני אתרים. האחד — מזנון פועלים תל־אביבי, והשני — חורבה ביפו, שם מנסה גיבור המחזה להתנחל. עזה עם כל בעיותיה נמצאת בריקע.

במרכז הסיפור, נאהר, ערבי עזתי שמנסה למצוא את עתידו בעיר הגדולה תל־אביב. נאהר, הוא מה שנקרא ערבי נאמן — זה שהחברה הישראלית מתגעגעת ממנו והחברה הערבית מתנכלת לו. הוא מוצא את פרנסתו בקילוף ירקות, שטיפת כלים ועוד עבודות עבודות אופיניות, שמוכרות לכולם. בקיצור: חי בזבל. בגלל ענינים של כבוד הוא מתפטר מעבודתו, מתבצר בחורבה ביפו — ומבקש לבנות שם את ביתו. אל החורבה מגיעות, כזו אחר זו, כל הדמויות מהן הוא מנסה לברוח. ברקע עולות בעיות הערבים: משפחה, נקמת דם, וחוקי מסורת נוקשים. האם יוכל נאהר לגשר על כל אלה? האם מתקיימת נקודת המפגש שתיצור הבנה בין שני הצדדים? נאהר, בסופו של דבר, בורח מהחורבה ומביא לחורבנה — אולם הרס החורבה הוא הרס זהותו העצמית.

החוט העלילתי המרכזי מתפצל לעלילות משנה: אונס עיסף הערביה על־ידי האשם (שמנסה להוכיח שכוחותיו עוד באשכיו), סיפור אהבתם של נאהר וקתלינה — אשת המעביד היהודי, וגם סיפורו של סאלם, בונה המצבות במפעל השיש, שמנסה להפוך את עיסף לזונה. כל דמויות המחזה מהלכות על מסלול שסופו מוביל לפתרון טראגי. הניצול היחידי במחזה נשאר נאהר, שמשלם עבור חייו, באיבוד זהותו.

המחזאי נצמד לנקודת המבט של הערבים, ומנסה להציג את הדילמה הערבית־ישראלית על כל מורכבותה. „זהו תיאטרון יהודי שמביל קהל יהודי" אומר בהרב. „אני מנסה להעביר את סיפור העלילה דרך העיניים שלהם, עד כמה שיותר מדויק. ניסיתי לעבוד עם שחקנים ערבים, והיו כל הזמן עימותים בין הערבים העזתים לבין הערבים הישראלים. חוץ מזה הם פוחדים לגעת בחומרים עצמם וללוש אותם".

— האם אתה מציע פתרונות?

בהרב: „אנחנו עומדים על סף פיצוץ גדול, נמצאים במינוס, הולכים ופוחתים. מצבנו נעשה יותר ויותר גרוע והערבי שחי בתוכנו הופך לפצצת זמן. אנו חייבים לתת לו חופש, אפשרות להיות אורח משוחרר — להיות אדם שווה לנו. כל זמן שאנו שולטים על עם אחר, אנחנו בראש ובראשונה פוגעים בעצמנו".

„הקובליסמוס", בהשתתפות: מאיר רקניטי, אסתר זינר, פלורה לנדמן, יולי עבידי, קלריטה רוזנברג, קלרה סתיו ונוח אומנסקי

המקובליסמוס

מחזה ומוסיקה: דניאל גלאי. בימוי: חורחה אינס.

במרכז הצגה „מקובליסמוס": „אוהל גדול" ו„אוהל ביס" — והיחסים ביניהן קובעים את מהלכה.

ספיטו ולינדה, שוכני האהל הקטן, נאבקים כדי להצטרף אל עולם המקובליסמוס, שהם דיירי האהל הגדול. כשמשאת הנפש הזו מתגשמת, מתגלה לפניהם עולם מנוון, מושחת ומלא אינטריגות. זהו סיפור העלילה המתרחשת אי־שם, ללא אינדיקציה מזהה של מקום וזמן — עלילה המאירה דרך פריזמה אוניברסלית את התוויות הישראלית. אין היצמדות אל מציאות לוקאלית, כי אם אמירה כוללת, בקצב הסמבה, על הצורך של האדם המודרני להשתייך.

דניאל גלאי: „זוהי מטאפורה על עולם־בן ומגנו — עולם של להיות in ולהיות out. אני מראה עד כמה יש בזה שקר ואשליה".

מקובליסמוס — (עם הדגשה על הסיום) מקפל בתוכו כוונה דו משמעית. האחת מצביעה על דמויות (מקובלים) העוסקות בתורת הנסתר, האחרת מדגישה את הצורך של להיות מקובלים בחברה. הדגשה על הסיומת, מבליטה את הצליל הדרום־אמריקני, שמלווה את ההצגה כולה. אחד־עשר השחקנים, שלא יורדים מהבמה, יציגו התרחשויות סימולטניות בקצב מהיר, לצלילים דרום אמריקאיים. בעכו תוצג ההצגה בעברית, אבל יש כוונות להעלותה, אחרי עכו, גם בספרדית.

— מה רצית להגיד?

דניאל גלאי: „במקום ההתאמצות הכבירה להיות אורגנטיים מאוד מצד אחד ואולטרה מקובלים מצד שני, נשתדל להיות אנו עצמנו טבעיים ואנושיים, כי בזה טמונה עצמתנו".

— עד כמה זהו תיאטרון אחר?

— גלאי: „ההצגה היא אחרת, לעומת הרבה הצגות בעכו והתיאטרון הישראלי בכלל. בתיאטרון הישראלי קימת גישה ריאליסטית של הרגשת המציאות. האתגר של ההצגה הזו הוא בכך שהיא מנסה להבין אותנו בקונטקסט אוניברסלי. המחזה הזה הוא אמנם לא מחזה אוונגרדי טיפוסי — אבל יש במה מרכיבים שמצטרפים ביחד, ויוצרים הוויה חדשה ומרעננת.

אז כמוות

מחזה: אבישי מילשטיין, בימוי: שוש רייזמן.

„אז כמוות" הוא מחזה על חברות עזה כמוות, שיסודה בעבר. ה„אז" מסמל את העבר, המוות את עוצמת הטרגדיה.

ארבע דמויות נמצאות על הבמה: דוד, שאול, אביגייל וגורי. בעבר היו שאול ודוד חברים. כיום דוד הוא מצליחן תל־אביבי, שירד מנכסיו ושאול הוא בעל תואר דוקטור. משנסע שאול לחו"ל, נותקה החברות. מהלך המחזה מתחיל עם שובו של שאול. זה תובע מדוד את מימוש הבטחות העבר ומעמיד את דוד בפני דילמה. חידוש הקשר מאיים על קשריו של דוד עם גורי ואביגייל.

המחזה הוא על השתלטות העבר על אורח חיים מסוים" אומר אבישי מילשטיין, „אנשים חיים בהווה ופתאום מגיח משהו מהעבר ומצליח להחזיר בכוח את העבר — על זה המחזה".

יש בטיח

מחזה: אוריה ירמיה בימוי: ויקטור עטר

שלוש לפנות בוקר. אל סככת אבטיחים בשער שכם, מגיע זוג שתוי. היא, קרן (סביאנה מיוחס) צעירה בת 27, שבעלה במילואים, והוא, גיים, חייל או"ם (איליה מגנס). הם מזמינים אבטיח וצופים בווידיאו, המקרין סרט ערבי — אקשן ואהבה. במקביל עולות בפלש־בק הבעיות שיש לה עם בעלה.

בחור תמהוני, חולה נפש ומבולבל (יוסי אשדות) שישב בפינה מנסה ליצור קשר עם קרן. הוא אומר לה שאסור להסתכל בווידיאו. הוא מטיף רעיונות משיחיים ונושא מונולוג על לוחות־הברית. בינתיים מתעלף האו"מניק השתוי, והתמהוני מעיר אותו בעזרת קליפת אבטיח. קרן, המסוכסכת עם עצמה, מוקסמת ממה שנראה לה כעוצמת התמהוני. הם רוקדים והוא מכריז בלהט: „אין אלוהים". הערבי בעל הסככה (האשם יאסין) ששתק עד כה משיב: „יש בטיח". התמהוני מתנפל עליו והורג אותו. קרן מבקשת שיעשה נס ויציל אותו... המחזה מסתיים בפלש בק — ביקור התמהוני אצל זונה. — זו עלילת המחזה „יש בטיח". אומר ויקטור עטר: „זה אינו מחזה פוליטי מובהק אבל הערבי הוא קורבן, שהחברה מקריבה. בכל חברה שישנם בה אלמנטים הגורמים לעירפול חושים, דוגמת התמהוני, ישנו קורבן שחייב לשלם". זהו לדבריו מחזה מוסר, אזהרה לחברה שלא תהיה כמו התמהוני הנ"ל.

ההצגה מתרחשת, הוא מסביר, בסככה (תפאורה ותלבושות אמנון דנציגר) שהיא לא מקום מוגדר. זהו מקום סוריאליסטי מנותק מכתובת — חלל בין שמיים לארץ. ההתרחשות היא, לדבריו, פיסת ריאליה של החברה שלנו — בה שיכבה ריאליסטית וגם סוריאליסטית — התמהוני.

זונה ציונית

עיבוד ובימוי: חגית יערי

רצח בחדר של זונה. במריבה בין שני ערבים לחיילי צה"ל, יורה ישראל קליט (דודי כהן) והורג ערבי אחד. השני (יוסוף סוסי) נמלט. ידיד של ישראל (משה פרסטר) ואביו — חבר הכנסת גדעון קליט (יעקב ערבה), מנסים לשכנע את הזונה — בת־שבע קנטו (גילי גולדשטיין), שתעיד ששני הערבים ניסו לאנוס אותה. האב עובד עליה בשני מישורים. האישי — מרעיף עליה חום ואהבה, פיתוי גדול לזונה חסרת כבוד, מבית הרוס. והלאומי — נואם על עם קטן מוקף אויבים, על ערכו של החייל הישראלי הגיבור, לעומת הפלאח הערבי חסר הערך... מאידך, מנסה הערבי שחור, לשכנע אותה לספר את האמת.

הקונפליקט הזה הוא במרכז המחזה „זונה ציונית" שעובד על פי מחזהו של ז'אן פול סארטר — „הזונה המכובדת". בהתחלה, היא אומרת, הייתה צמודה למקור, לא יודעת כמה נשאר ממנו היום. העלילה שונתה, גם הדמויות. במחזה המקורי ההתרחשות היא בין לבנים לשחורים בארה"ב. במהלך העלילה נותנת הזונה נשק לשחור והוא מסרב לקחת. הנימוק: השחור של סארטר מזוהה עם מערכת הכללים של הלבנים. שחור לא יכול לפגוע בלבן. ההזדהות הזאת לא קיימת אצל הערבי בארץ. הוא יכול לקחת את הנשק.

המסר נשאר — ב־1943, כשכתב סארטר את ה„זונה המכובדת" כתב גם את „בעיית היהודים", בו הוא מנתח את האנטישמיות. המסקנה היא, שהגזענות משמשת מפלט לאנשים חסרי אותנטיות אישית, שפוחדים להתמודד עם חוסר ודאות, שאינם עומדים בפני לחצים חברתיים. אלה מוצאים אישור בתוך עדר של בינוניים. מכאן, שהגזענות אינה רק עמדה פוליטית, אלא היא מבנה אישיות, שאינה מסתדרת עם עצמה ועם הסביבה, שמבקשת מיעוט, כדי להשליך עליו זעם של חיים לא מסופקים, כדי להרגיש שייכות למשהו טוב יותר.

חגית יערי, מסטרנטית בחוג לתיאטרון, שזהו המחזה הראשון שלה, מאמינה באמנות מגוייסת, בתיאטרון מגוייס, שאומר דברים. לא פתרון, אלא הצצה לעולמו הפנימי של האחר. עם זאת היא מקווה, שההצגה תביא סיפור פשוט וקולח, ולא קובץ של אמירות.

סצנה מתוך „זונה ציונית" בהשתתפות גילי גולדשטיין ודודי כהן

ביקורת חצות

מחזה ובימוי: סיני פטר

דודי (יונתן צירצ'י) הוא איש שב"כ, שפועל בשטחים. אשתו נאווה (נויה לנצט) היא עתונאית, מבקרת תיאטרון. המחזה „ביקורת חצות" עוסק במאבקים שמנהלים השניים. דודי — נגד הדלפות על „שיטות חקירה חריגות" שהוא מנהל, נאווה — נגד עתונאית מתחרה בעתון, ולמען בעלה.

אומר סיני פטר: „אתה נמצא בתל אביב 35 דקות מן הקו הירוק, צורך כמות אדירה של תרבות בעד הכיבוש, נגד הכיבוש, פוגש אנשים שעשו שם מילואים, כאלה שפועלים שם, קולט רשמים, כי חדשות אתה שומע פחות ופחות. פוגש ערבים, שמשרתים אותך בפאבים, שבאו משם וכולם חיים זה בצד זה. תל־אביב מסתדרת עם זה יפה מאד כל הזמן. הופכת להיות נהנתנית במרחק 35 דקות בלבד מן הקו הירוק...

בפרשת אוטובוס 300 התפרסם בעיתון שם מכתב נרגש של אשת שב"כניק, היוצאת נגד התקשורת. היא מספרת מה עובר על בית, שהבעל הוא במשימות כאלה.

אני ניסיתי לבדוק: לא רק את המנגנון של הבעל, אלא גם את זה של האישה. לקחתי כמודל עתונאית. עיתונאים — „אידיאולוגים מודרניים", בידם הכוח לבנות הכחשה או הצדקה, לבנות תודעה צבורית. רציתי לחשוף מאבקי כוח בתוך המערכת, לבדוק מה קורה לאשה, כשנודע לה מה בעלה עושה. איך שני האנשים הצעירים האלה מנסים לאהוב ולא מצליחים. החשדות שלהם, איך חודרים מאבקי הכח שמחוץ לבית — לתוכו, איך הפחד שנשאר מעבר לקו הירוק, פועל כבומרנג. ההצגה מאד ריאליסטית: אוכלים, שותים, מדברים בטלפון, מאזינים למוסיקה, אבל לתוך הבית חודרים צלצולי טלפון, צלצולים מוזרים בדלת. קיר ניילון (תפאורה ותלבושות עינת פרין) שמאחוריו החוף מהביל, מעצבן, טורד, מנסה לחדור"...

החזרות להצגה נערכות ב„נוה צדק". סיני פטר מקווה להריץ את ההצגה בעיקר בקיבוצים. סיני, שחקן מזה שמונה שנים: „טייסים", „גירושים מאוחרים", „המלך הלך לישון", „גיבורים בלבד", ביים את „בערבות הנגב".

סחרחורת

מחזה: ישי אורן בימוי: שי ברייטקב

ברגע של הכרה באובדן אונותו הייצרית והיצירתית, עוזב יוסף מעגן (אבינועם מור־חיים) את משפחתו ואת כתיבתו, ומוצא מפלט בדת. הוא נושא אישה חדשה וצעירה (בשמת אלוני) ומקים מערכת חיים שהיא, לכאורה, אנטי־תיזה לקודמתה. אך עצם החזרה בתשובה, כיוון שהרחיקה אותו מבעיותיו האמיתיות, מדרדרת אותו. חייו עכשיו הם פאסיון, משא צלב דתי, בו הוא מוצא להורג על ידי עצמו. כשסבלו מתגבר לשיא, הוא מגיע כאמן לנקודה, בה פורצת היצירה שלו באון מחודש. וכאן נמצאת, לדברי ישי אורן, אחת מהסחרחורות שבמחזהו „סחרחורת", שרגשות במקומות נמוכים ובמקומות גבוהים, שייצר המין וייצר הדת, יכולים להידמות אחד לשני, בהתמודדות בהם. מעגן החוזר לכתיבה ומעלה את סיפור יסוריו, כמסה של הטפה למען הדת, מגורש על ידי אנשי הדת, הרואים ביצירתו פורנוגרפיה, הגינוי והפיתוי — רק חוט שערה מפריד ביניהם.

מול פרדוכס הבחירה בין אמונה לבין אומנות — שבתור אדם דתי, עליו לפסול מוסרית את מה שהוא יוצר כאמן — בוחר מעגן לעזוב את עולמו החדש. הוא חוזר אל הישן. יש קשר בין אונותו של מעגן לבין עזיבתו, מסביר אורן. הנשיות היא היצר הפנימי, האנימה, המקור היחיד לאומנותו, אבל השראתו זו אינה מוזה רוחנית, היא קשורה לליבידו שלו, מוזה זנותית, מוזה של ביבים. מכאן שהבריחה מאינות היא גם בריחה מן האישה. סצינה מרכזית במחזה, מתרחשת במיטת כלולות, בליל החתונה. לא מוזכר אין אונות — זה הסבטקסט. הפואנטה היא שלא היתה חדירה — כאן מתחילה התהום אליה יפול, ומכאן תשוב ותצמח היצירה.

ישי אורן, מתמטיקאי (או אקס, לדבריו) בן 27. בנה את מחזהו בסימטריה מתמטית ותימטית. זו אינה סאטירה, בה אתה צוחק על אחרים, אלא קומדיה, כזאת שפוגעת בך. המחזה בנוי כרצף כרונולוגי של 10 שנים. הזמן נמדד על פי משמעותו הפנימית — על הבמה מתכווץ, חולף, נעצר.

התפאורה של עמנואל קליידמן היא בניה תעשייתית שהותאמה למקום — מגדל צר וגבוה וחסר עומק. התפאורה פורצת מן הבמה אל האולם, אל הפואייה והחוצה. הקהל הוא חלק מן ההצגה המתחילה ונגמרת כהפנינג.

רק הכוכבים היו קרובים כל־כך

מחזה: דודו סלמה בימוי: אורנה סטיר

חנה סנש בקשה את המוות בצעירותה, לכן יצאה לשליחות המסוכנת להונגריה — זוהי מסקנתו של חוקר היווצרות המיתוסים ד"ר פטר הורוביץ הזקן. מדוע רצתה למות? את זאת הוא רוצה לברר. בהזיותיו, הוא איש צעיר, הפוגש בחנה סנש, מתאהב בה ומנסה לשנות את גורלה, הוא נכשל, משום שגם הוא — המדען, אינו יכול להשתחרר מחוקי המיתוס של שרירות ושל גורל. זו התיזה של המחזה „רק הכוכבים היו קרובים כל־כך" המחזה הוא אלגוריה, ואזהרה מפני התאהבות במיתוס. מה שהוליך את ד"ר הורוביץ אל אובדנו — עלול להביא גם לאסוננו שלנו — דבר המחזאי.

שחקנים: איילת קורקוס, ניר רון, שמואל טוביה, הלן משלי, אירית ייני.

פסטיבל הסרטים הבינלאומי הרביעי של חיפה, ייערך בחול־המועד סוכות. 55 סרטים מ־12 ארצות יוקרנו בארבעה מוקדים על רכסי הכרמל ועל מסכי חוצות. כמו כן תפעל רשת טלוויזיה במעגל סגור ותיערכנה הרבה מסיבות

מאת יעל ישראל

מתוך סרטו של רוברט פרנק „אין שום הר של סוכריות"

לאחר היעדרות של שנתיים, שב פסטיבל הסרטים הבינלאומי של חיפה לראש התור. שמורה לו זכות ראשונים. הוא היה חלוץ פסטיבלי הסרטים בארץ, עוד לפני פסטיבל הקולנוע הסולידי של ירושלים, ובוודאי לפני הפסטיבלים הטריים של תל־אביב ואילת, הכוססים את פריצתם הסוערת לסוף השנה.

עם פרישתו של **יוסי אורן** מניהול האמנותי של הסינמטק החיפאי ופסטיבל הסרטים, לתפקיד המנהל האמנותי של המכון הישראלי לקולנוע, קיבלה לידיה פנינה בלייר את ניהול הסינמטק – האחראי על פסטיבל הסרטים. בשנה שעברה לא התקיים פסטיבל, עקב סיכסוך עם מפיצי סרטים. השנה, עם כניסתה של **עדנה פיינרו** לתפקיד המנהלת האמנותית, מקווה הפסטיבל לקבל פרופורציות נכונות, בלי „שאו־אוף" ראוותני ומיותר, שאפיין את הפסטיבלים הקודמים, ובלי להקצות את הנתח הגדול של הזמן לסרטי מפיצים שיוקרנו ממילא בהקרנות מסחריות אף זו מגמה שהיתה נהוגה בעבר, ויש תקווה, שתשתנה עכשיו. מתוך 55 סרטים שיוקרנו בפסטיבל, רק 17 הם סרטים מסחריים של מפיצים.

עדנה פיינרו, 17 שנים מבקרת הקולנוע של „העולם הזה", לא היתה צריכה לרוץ במיוחד לפסטיבלים, כדי למצוא סרטים לזה שבניהולה הטרי. מזה שנים היא מבקרת בפסטיבלים בינלאומיים ותודתה נתונה לאורי אבנרי, שלדבריה גילה הבנה לתפקידה והאמין שמבקר קולנוע חייב להתעדכן בכל מה שקורה בקולנוע העולמי. השנה ביקרה **פיינרו** בפסטיבלים של בלגרד, ברלין, קאן, לוקרנו, ונציה ובודפסט. בפסטיבלים ריחרחה אצל כל מי שפגשה, אם יש איזה סרט מיוחד שכדאי לה לראות. היא אומרת: „במשך שנים חבויים בליבי סרטים, שרציתי להראות לאוהבי קולנוע אחרים. אני רואה עצמי כמיסיונרית של המדיום; והנה נפלה לידי הזדמנות לפתוח מגירות חבויות של סרטים מארצות אחרות: אני נוסעת שנים לפסטיבלים ויש לי בראש קטלוג, שהוא צירוף של כמה שנים. מה שהנחה את בחירתי היה רצון להכיר ולהתקרב לבמאים, שיש להם שפה ייחודית או רעיונות מיוחדים והתיאבון לגלות עולמות חדשים דרך הקולנוע, להראות אירוע קולנועי נדיר, שקשה לו להתמודד בהקרנה מסחרית. הדחף להעמיק ליותר מהקרנה חד־פעמית של סרט או יוצר, כך שהסרטים יקיפו נושא או רקע תרבותי משותף".

כ־55 סרטים מ־12 ארצות יוקרנו במהלך ארבעת ימי הפסטיבל, החל משעות הבוקר, בו זמנית, בארבעה מוקדים על הכרמל: **אולם הסינמטק, אולם האודיטוריום, קולנוע „שביט" וקולנוע „אורלי"**. חלק מהסרטים מוקדש לפנורמה של סרטים מסחריים נבחרים, שיוקרנו במהלך השנה בבתי־הקולנוע. „הזדמנות להראות קולנוע מקצועי במיטבו" – אומרת פיינרו. למשל „מלאכים בשמי ברלין" של וים ונדרס, „המתים" של ג'ון יוסטון, „זקוף ת'אוזן" של סטפן פריירס (שביים את „המכבסה היפיפיה שלי") סרט המבוסס על חייו של המחזאי ההומוסקסואל ג'ו הורטון, שנרצח ע"י אהובו; או הסרט הבומבסטי „אריה", שבויים בידי עשרה במאים, בניהם גודאר, אלטמן, קן ראסל וניקולאס ראג.

בין הסרטים שהובאו במיוחד לפסטיבל, קל לאתר קשר מאחד: סרטים חדשים מיפן, שישה סרטים מהונגריה המהווים פנורמה של הקולנוע ההונגרי של השנה החולפת ומנסים לשקף כמה דורות ותפיסות עולם שונות, וזרקור מיוחד על הקולנוע השווייצרי, תעשייה המנומנמת כולה ע"י הממשלה ותוצרתה כמעט ואינה מוכרת לצופה הישראלי.

בהקרנות המוקדמות (צפיתי רק ב־13 סרטים), לא חזיתי בשום סרט מסעיר. לא גיליתי תכנים מהפכניים או כיוון חזותי יוצא דופן. הסרטים שראיתי היו על סף השמרנות והפשרות. אבל הכיף של פסטיבל הוא בהפתעות. באותם סרטים אליהם נקלעים במקרה ומגלים פנינה. צריך גם לזכור, שלא כל שנה היא שנה טובה בקולנוע העולמי. יש גם שנים חלשות. זאת יודעת פיינרו טוב מאוד. על הסרטים שראתה השנה היא אומרת: „לא היו אירועים וחגיגיים. לא היו סרטים שהיו אירועים בפסטיבלים. לא ראיתי סרטים שהלהיבו, או סרטים שהם אבני דרך. מעטים היו הבמאים המטאורים, וגם במאים מבטיחים כמו ג'ים ג'ארמוש – המסחו. אבל בסך הכל היתה שנה מעניינת".

הכיוון – מזרח

גם אם השנה לא תחשוף הגלויות מרעישות, פסטיבל זה, כמו כל פסטיבל קולנוע, הוא הזדמנות לאתנחתא מרעננת מהצפת סרטי האקשן האמריקניים האוויליים. מי שרוצה להתעדכן במה שקורה בקולנוע העולמי – סרטי שוליים, סרטים מהעולם השלישי, קולנוע צעיר או רטרוספקטיבות – זו ההזדמנות הגדולה שלו, ובלי לנסוע עד קאן. אפשרות לראות קולנוע שלא יגיע להקרנות מסחריות. קולנוע אחר, מסוגנן, איטי, ספוג תרבות, גם אם לא מהפכני. אפשרות להשוות בין מה שנעשה כיום בעולם. למשל בין הקולנוע האירופאי המבוסס והשבע לבין הקולנוע המרענן המתפתח במזרח הרחוק, בארצות כמו טייוואן. ארבעה מהסרטים שצפיתי בהם ממחישים הבדל זה בעוצמה רבה. שני סרטים מאוסטריה: **„38" של וולפגאנג גליק**, ו**„ארץ לא נודעת" של לוק בונדי** מיפן הסרט **„מנהגי לוויה" של ז'וז'ו איטאמי**, וסרט טייוואני משנת 85: **„קייץ אצל סבא"** של הבמאי **הו הסיאו־הסיין**, שבכשרונו נוכחנו כבר עם הקרנת שניים מסרטיו בפסטיבל ירושלים האחרון.

ארבעת הסרטים עוסקים בסיטואציות אנושיות מוכרות: המצה של יחסים משפחתיים, מפגשים אנושיים אינטנסיביים, ניכור במקום אהבה, ניסיון לגעת בתמצית החוויה. כל סרט בדרכו עוסק בחבורת אנשים המתקבצת יחדיו. תיאור של פרטים קטנים, אנקדוטות. אבל ההבדל בין הסרטים האירופאיים לסרטים מהמזרח הרחוק הוא באמת כרחוק מזרח ממערב. **„38"** עוסק בטריטוריה המוכרת של סרטי השואה. הימים שלפני הכיבוש הנאצי נתוי מחזאי יהודי־וינאי. מבט על האליטה האינטלקטואלית, המסרבת להסתגל למציאות המדכאת החדשה. **„ארץ לא נודעת"** הוא עיבוד למחזה של ארתור שניצלר, וככזה הוא מבטיח את הדקדנס בשיאו. חבורת ידידים אמידים וגנדרנים מתקבצת לבילויים בחווילה פסטורלית. שוב תככים, בגידות, שיחות פילוסופיות, חיפוש ללא ליאות אחר ריגושים חדשים כחיפוי על נפש ריקה ומסוכסכת. שני הסרטים מתרחשים בווינה – ערש הדקדנס האירופאי הישן. שניהם מסוגננים לעילא, מקפידים על יופי חזותי הרמוני, וממשיכים לדשדש עד זרא בדעיכת הנפש האירופאית מתוך ריחוק אלגנטי קריר, לא מתוך מעורבות בחיים עצמם. לא בזיעה – שהיא המהות. כל אותם דברים אותם אפשר למצוא בכמויות בסרטים **„מנהגי לוויה" ו„קייץ אצל סבא"**. שניהם עוסקים במשפחה מורחבת. **„מנהגי לוויה"** מפגיש את החמולה עם מותו של הסבא. מבט קאטרי על המדנות, ושאר חולשות אנוש. שנשאר אנושי ואף פעם אינו נופל ממש לבדיחות שחורות, תמיד משאיר פתח לחיים. קומדיה אנושית במיטבה.

גם **„קייץ אצל סבא"** עוסק במשפחה, כמו שאר סרטיו של הבמאי, תמיד במשפחה עניה אך מאוחדת. תיאור אנושי לחמלוא, מרומז ונוגע ללב, שווה לכל נפש. למרות שנושא הסרט הוא חופשת הקייץ של זוג ילדים אצל סבם, אין מדובר בסרט התבגרות רומנטי טיפוסי. הילדים הם רק נקודת המוצא, לא העיקר. עילה לעסוק בדינמיקה המשפחתית. **הסיאו־הסיין** מגלה בסרטיו גיבוש של הריאליזם הפיוטי; שילוב של ריאליזם עדין עם סצנות מלבבות, שהן פנינות של התבוננות אנוש נבונה.

מתוך הסרט „וגם אתה". הבמאים: הלמוט ברגר ודני לוי.

מתוך הסרט השוויצרי „ארץ לא נודעת"

אורחים ואירועים

השחקן האוסטרי **ברונו גאנץ** הזכור מתפקידו בסרטו של וונר הרצוג, „נוספרטו", יגיע לכבוד הקרנת שנים מסרטיו המשותפים בפסטיבל: „מלאכים בשמי ברלין" של וים ונדרס, ו„הרוצח מפלורידה" – סרט שוויצרי שנעשה עוד בשנת 84 בידי קלאוס שפאוזר. שחקנית שווייצג את הסרט השוויצרי „אש בליבי" היא **נורייה מזייר**, בעלת הפנים המרגוקות, בנערותה של נשיות וכיעור. **דני לוי** הוא שחקן שוויצרי צעיר וכשרוני שמופיע בסרט: „וגם אתה". בבואו אולי יגלה אם יש פה איזה קשר ישראלי.

מהונגריה תגיע משלחת גדולה של עיתונאים ובמאים, בניהם **פטר גארדוש** שביים סרט על הפלייה הסובייטית בשם „אני והמהפכה", **גיולה גאזדאג**, במאי „סיפור אגדה הונגרי", **יאנוש הוטאי** מנהל חברת ההפקה הלאומית „הונגרו פילם", **ויהודיות שוגי** הממונה על הפצת סרטים בארצה. מיוון יגיעו במאים נכבדים. **ניקוס פאפאטאקיס** שביים את הסרט הפוליטי „הצילום", **לטוריס קאסטנופולוס** שביים את „ברוך שובך הביתה, חבר", והבמאי הנודע **תיאו אנגלופולוס**, שסרטו „מגדל הדבורים" יוקרן בפסטיבל. אנגלופולוס הוא החשוב בבמאי יוון, ולטעמי אחד הבמאים המעניינים בעולם. סרטיו „מסע השחקנים" ו„אלכסנדר הגדול" היו יצירות מופת. סרטו הלפני אחרון "מסע לקיתירה" הוקרן בפסטיבל ירושלים האחרון. ועוד יגיעו, הבמאי השוויצרי **לוק בונדי** שביים את „ארץ לא נודעת", הבמאי השוויצרי **מייר שוגאזי** שביים את „מיזק הרוח", **ורינה רודולף**, בנאיות גרמניה שעשתה את „פרנצבקה", הגרמני **אוגוה שרדר** שביים את „אשפה לבנה", ומז'בלין יגיע **ג'ימי מוריקאמי** שעשה את סרט האנימציה „כשהרוח נושבת".

בשולי הפסטיבל יתקיימו אירועים שונים. חלקם קולנועיים, ואחרים סתם, בשביל הכיף וההפנינג. השנה יערך לראשונה בפסטיבל טקס פרס הביקורת הישראלית (בצורת פסלון) שיוענק לסרט הישראלי והזר הטובים ביותר מבין הסרטים שהוקרנו השנה. תערך גם תחרות ווידאו קליפס, תרוגן סרטים ישראליים קצרים, ותוזנת אנימציה בה יעשו אנימציה לעיני הקהל. לילדים תתקיים חגיגת סרטי וולט דיסני בנוגדל הנביאים. בגן האם יופיע יהודה פוליקר עם סרטונים שצולמו ביוון, (סרטים) אילמים יוקרנו יש מידי ערב לקול ואריאציות מוסיקליות.

רחבת האודיטוריום החיפאי, שהוא לב ליבו של ההפנינג, תקושט בצורה של תפאורות לסרטים עם אלמנטים שיאזכרו את הסרט הקלאסי והמודרני. והחיזיון הכי־הכי של השנה, הוא נוסף חוצות שיוצב בכניסה מוקדים על הכרמל. רשת טלוויזיה במעגל סגור תדווח על כל מה שקורה בפסטיבל. רכילות, פוניחות, מסיבות, ראיונות עם במאים ושחקנים אורחים, וגם קטעים מהסרטים, כדי לעורר את תיאבון הקהל.

הדובדבן של הפסטיבל: רטרוספקטיבה לסרטי פרסטון סטרג'ס

כל פסטיבל המכבד את עצמו מציג רטרוספקטיבה של במאי עבר חשוב. פסטיבל חיפה חושף לקהל הישראלי את סרטיו של הבמאי האמריקני **פרסטון סטרג'ס** שפעל בהוליווד בראשית שנות ה־40. פיינרו אומרת שבמקרה זה היא הצליחה למגוש מטרה חשובה ולחשוף קולנוע לא מוכר של במאי דגול ונשכח זה. „איסוף הסרטים היה עבודת בילוש" – אומרת פיינרו – „הסרטים שייכים לאוספים פרטיים ומאחר וחומר הצלולוייד דליק הם חבויים בארכיונים". סרטיו של סטרג'ס יהיו פה לשבוע. הזדמנות נדירה לצפות בתשעה מסרטיו של אותו במאי מוכשר.

הקריירה המזהירה והקצרה של **סטרג'ס** בתחום הבימוי החלה בפריצה מסחררת ונסתיימה כעבור שנים ספורות. למרות זאת בין 1940־44 הוא יצר כמה מהקומדיות הגדולות בתולדות הקולנוע האמריקני. בתקופה בה נוצרו בהוליווד סרטים פטריוטיים נוצריים כמו אלו של פרנק קאפרה, סרטי מלחמה מגוייסים או מלודרמות מתקתקות, סטרג'ס כיוון את חיצי הסאטירה המוסוות – היטב שלו לפרות קדושות כמו הפוליטיקה והחברה האמריקנית הצבועה והמושחתת. ומדובר בתקופת מלחמת העולם השנייה בה רוב הסרטים נטפו מאופטימיות ופטריוטיזם.

כמו הרבה במאים אמריקניים גם **סטרג'ס** „הוגלה" מחדש על ידי המבקרים רק בשנים האחרונות. גילו שהיה הרבה מעבר ליוצר סרטים בידוריים. שהיה גאון של הסיטואציה הקומית. במסגרת הקומדיות להן גם כתב תסריטים מקוריים, החדיר סטרג'ס מסר חברתי עוקצני, שתמיד טבל בחביבות ורוחב לב כלפי חולשות. הוא נוגע בחלום האמריקני - כמו בסרטו „חג־מולד ביולי", באי־צדק - כמו ב„מסעות סוליבן" או בשחיתות פוליטית - כמו ב„מקגינטי הגדול", סרטו הראשון שזיכה אותו באוסקר מפני שהיה חכם, ציני ומלא הומור, ועסק בעלייתו ונפילתו המטאורית של איש מהרחוב שגאנגסטר מושחת קונה, כדי להפכו למושל־בובה. **סטרג'ס** לא התיימר ליצור בסרט זה גיבור מוסרי כמו „ג'ון דו". הגיבור שלו אנושי דווקא בשל כל פגמיו. **סטרג'ס** טיפל בסרטיו בהרבה סוגים של אנשים, הוא גם היה הבמאי הכמעט יחיד באותה עת, שנתן לנשים בסרטיו נתח הוגן, והן נוצגות כאקטיביות. גדולתו היתה בכך, שאף פעם לא עשה סנטימנטליזציה של האיש הקטן – כמו שנטו לעשות רוב הבמאים בתור הזהב ההוליוודי. ■

מדריך לפסטיבל

מלאכים בשמי ברלין – סרטו האחרון של הבמאי הגרמני וים ונדרס („ידיד אמריקני", „מצב דברים") אודות שני מלאכים רואים ואינם נראים היורדים לברלין ומקשיבים לבקשות האנשים. את המלאכים מגלמים ברונו גאנץ ופיטר פאלק („קולומבו").

מגדל הדבורים – סרטו האחרון של הבמאי היווני תיאו אנגלופולוס בהשתתפות מרצ'לו מאסטרויאני בתפקיד מגדל דבורים מזדקן המנהל רומן קצר עם טרמפיסטית.

אין שום הר של סוכריות – הפקה שווצרית של צלם הסטילס האמריקני הנודע רוברט פרנק שהיה לבמאי סרטי מחתרת. סרטו מתרחש באמריקה ועשוי כסרט מסע פיקארסקי נוסח סרטי המסע של שנות ה־60. מעין „אדם בעקבות גורלו" אחרי התהפכות מחלום ילדי הפרחים. הגיבור הוא זמר רוק מתחיל המתחקה אחר עקבותיו האבודים של בונה גיטרות אגדי, בשם אלמור סילק. בדרך הוא פוגש בשורת טיפוסים מוזרים אותם מגלמים בין השאר הזמר טום וויטס („נרדפי החוק"), ג'ים ג'ארמוש הבמאי של „נרדפי החוק", וביל אוזייה („ארץ לא נודעת"). מובן שההתחקות אחר החלום האבוד מותירה את הצעיר עם התנפצות שלמה של ערכים נאיביים־רומנטיים. סרט אווירה ומצבים, חבוב, ומשופע בהומור דק שבדקים.

כשהרוח נושבת – אנימציה באורך מלא של הבמאי האמריקני־יפני ג'ימי מוריקאמי בהפקה בריטית. זוג קשישים בריטיים מהמעמד הנמוך, יום לאחר השואה הגרעינית, גוססים בלי שיהיו מודעים לכך. הדמויות סטראוטיפיות ומעצבנות. האנימציה לא מפתיעה והסרט עצמו ארכני ונראה כמו תשדיר שירות לעוס בפיהוק החימוש הגרעיני. את הקולות עושים בכשרון רב השחקנים דיים פגי אשקרופט וסר ג'ון מיילס. **אפשר לוותר.**

אש בליבי – דיוקן פסיכולוגי אומלל של אשה רומנטית־היסטרית ואנמטילית המתמכרת לאהבה ומשתעבדת לגבריה. בין אם היא מנהלת מערכות יחסים סאדו־מזוכיסטיות עם טיפוס שלילי או מתאהבת בעיתונאי מהוגן שלא יודע איך להתמודד עם רומנטיות. היא רוצה להטמע במאהביה ותמיד מתאכזבת. מעין „בטי בלו" אך עשוי באיטיות ובשחור לבן. ביים את הסרט במאי השוויצרי אלה טאנר שרוב סרטיו עוסקים במערכות יחסים מסובכות בין גברים לנשים. ואף אחד מהם לא השווה הצלחה בהקרנות מסחריות. יש בסרט תמונת סקס בנאלית כחיפוי על העלילה הדלוחה.

נערות יפות -- סרט דוקומנטרי הונגרי המתעד את תהליך בחירת מלכת היופי הראשונה של הונגריה מזה חמישים שנה. במהלך הסריטה הסרט התאבדה המלכה לאחר שלא יכלה לשאת את הלחצים הפסיכולוגיים של התחרות המבישה. הבמאים הם אנדראש דר ולאשלו הרטאי.

מוות בטוקיומקי – הבמאי היפני יושימטסו מוריטה בנה דמות של סמוראי מודרני שמשלא הצליח בנשימתו הוא חייב למות, במותחן מסוגנן ומגונדר המשלב יופי חזותי מנוכר עם דלות רעיונית ושואב מהסרטים האמריקניים ומהטכניקות הגנדאריות. המותחן הוא רק מעטפה לתיאור משומש של הניכור האנושי ומערכות היחסים המוחמצות. **אפשר לוותר.**

יוסטון והדבלינאים – סרט דוקומנטרי על ימי עבודתו האחרונים של הבמאי הנודע ג'ון יוסטון שהלך לעולמו לפני כחודש – על סרטו האחרון „מתים", שאף הוא יוקרן בפסטיבל.

וגם אתה – סיפור אהבה אובססיווי עד מוות ב־ זוג צעירים מבולבלים וזרוקים. הם מתפרנסים מהופעות בחתונות זהב ורבים כל היום וכל הלילה ובנתיים מחפשים את האהבה הניצחית. אולי כך רואה הבמאי השוויצרי הלמוט ברגר (לא לבלבל עם השחקן היפה) את רומיאו ויוליה של שנות ה־80. מעט מאוד רומנטיקה והקרבה בלאגן בראש. גם במקרה זה סיפור האהבה הוא חיפוי לעיסוק נמרץ בקולנוע מסוגנן, הרבה איזכורים לסרטי גנגסטרים אמריקניים ולסרטים ידועים כמו „בלו אפ" של אנטוניוני, „ניו יורק – ניו יורק" של סקורסזי, וקלסיקות משנות ה־40 עם לורן באקל והמפרי בוגרט. סרט ראשון בוסרי; גם אם לא מחוסר חן, שמתאמץ בכל כוחו להראות נונשלנטי וזרוק. בסרט משתתפים שני שחקנים חביבים: אנית פרנקה ואחד בשם דני לוי.

לוויתני אוגוסט – סרטו החדש של הבמאי הבריטי לינדזי אנדרסון שנוה צפיה רק בזכות המקבץ המרשים של כוכבי העבר: ליליאן גיש כוכבת הסרטים האילמים של ד. ו. גריפית, בטי דייוויס הנפלאה, שחקן סרטי האימה לשעבר וינסנט פרייס. הזמנה לנוסטלגיה.

הפרטיזנים של וילנא – סרט אמריקני דוקומנטרי של ג'וש ולצקו על התארגנות המחתרת היהודית בגטו וילנה. בין המעלים זכרונות אפשר למצוא גם את אבא קובנר. הקרנת הסרט מוקדשת לזכרו.

שמואל בונים

„כולל הכל"

צלצול בדלת. אני פותח ובפתח – **אברהמ'לה הפנר** (למי שלא יודע: במאי קלנוע וסופר). נבהלתי. בפעם הקודמת כשבא אלי היה בידו תסריט והציע לי להשתתף בסרט שלו („הדודה קלרה"). טרקתי את הדלת בפניו, הוא חזר דרך החלון (אני גר בקומה ג'). דיבר ודיבר ואני, בלי לדעת למה, חתמתי על חוזה. בסופו של דבר לא הצטערתי. היה נחמד לעבוד תחת שרביטו. **אברהמ'לה** הוא אדם עליז, המספר בעליזות סיפורים עצובים. „הפעם" הרגיע אותי „באתי סתם ככה. לביקור". בימים אלה יצא לאור ספרו (השלישי במספר) **'כולל הכל'**. **אברהמ'לה** מספר: זהו כעין נסיון של **יוחנן שכטר**, הוא הדמות הכותבת כאלו את הספר, לכלול בו הכל. בפרק האחרון הוא נוכח שלעולם לא יוכל לכלול הכל". אתה הוא **יוחנן שכטר**? „אני קצת כל הדמויות בספר. אבל אם תקרא אתה הספר" ודאי שאני אקרא – „לא תלמד ממנו את תולדות חיי. בתחילת הספר טוען **יוחנן שכטר** שהוא בעצם **יוחנן שלאכט** (ספרו הקודם של **אברהמ'לה** **„מחברות של יוחנן שלאכט"**), אבל יכול היה לקרוא לעצמו בשמות שנים, אפילו – **אברהמ'לה הפנר**. ארבעה פרקים בספר וכל פרק הוא תסריט..." כיוון שעוד לא קראתי את **'כולל הכל'**, אני מפסיק את שטף דיבורו (הוא תמיד מדבר בשטף ועל הכל) ושואל: **„מה בדבר סרט חדש?"** – יש לי במגרה כמה תסריטים. הקרוב ביותר לעשייה הוא **'אהבתה האחרונה של לורה אדלר'**. זהו סיפור על שחקנית בתיאטרון אידיש". **תיאטרון אידיש?** „הייתי נוהג ללכת עם הורי להצגות אידיש. הן הקסימו אותי. למשל – לפני המסך הסגור יוצאת בחורה צעירה כבת 60, עם צמות, ואומרת: „איך בין חסיה די יתומה". ומיד כל הקהל מתחיל לנגב דמעות. משפט אחד והקהל אתה. המשחק הזה, חבלתי אמצעי, בין הקהל לבמה הוא נפלא. אני יושב בתוך הקהל הזה, צופה בהצגה וחש שהרי אלה הם הורי, דור שהולך וכלה. אלה הם הלבנים, מהן נבנתה הארץ, והם זרים בה. תמיד היו זרים בה. בלילה כשהם נרדמים, עפים החלומות שלהם לקראקוב, ליאס, לביאליסטוק, והבתים נשארים ריקים. המולדת שלהם איננה קיימת עוד. שיירים ממנה שרדו רק על הבמה. כשהדור הזה ימות, תמות האידיש וימות תיאטרון האידיש. הסיפור על **לורה אדלר** הוא על מותה של האידיש. והרי בתרבות המערב היה לאידיש מקום נכבד. קח למשל את היינה, מרקס, פרויד, איינשטיין..." **„אבל הם דיברו גרמנית!"** „הם דיברו גרמנית באידיש. אלי, שאני יליד הארץ, חילחלה האידיש וכל הכרוך בה בדרך של אוסמוזה, מהורי". אברהמ'לה, אתה מצטייר בעיני **כאופטימיסט פסימי. אתה פסימי?"** „מה פתאום!! אני מאמין שבסופו של דבר מכל מה שמתבשל כאן, יצא מרק נהדר! אנחנו החומרים ממנו הוא עשוי. חבל רק שאולי זה לא יהיה בדורנו. בספר האגדה מסופר על **רבי חנינה**, שהרומאים „עטפו אותו בגווילים של ספר התורה ושרפו אותו. תלמידיו שראו אותו בהישרפו שאלו: „רבי, מה אתה רואה? ענה להם: „אני רואה גווילים נשרפים ואותיות פורחות". כך באגדה. אם אנחנו נדע להיצמד אל האותיות ולזרוק את הגווילים, העם ישרד. אני מאמין שכך יהיה. אני אופטימי".

יעקב רבי

ידיד ההבלים הישן

מאמרי „על מתורגמנים ועל מתורגמניות" (על קצה הלשון, 11 בספטמבר 1987) מצא חפץ בעיני ידידי פרופ' יעקב בהט, והוא מעיר:

„יש איזו התעלמות מן התרגום הקודם של 'ידיד ההבלים', והוא מעשה ידיה של עטרה ויסלמן (?) מהדורת 'לאשה' הוצאת ספרים 'זיו' (?), 1962 — שני כרכים.

„ייתכן שההתעלמות מן התרגום הזה מוצדקת. ייתכן ואף־על־פי־כן... יש גם היסטוריה לטוב ולמוטב".

תיתי לו לפרופ' בהט על הערתו המגרה. צר לי רק שמכותבי הנכבד לא טרח להביא פסוק או כמה פסוקים לדוגמה מן הטקסט העברי של עטרה ויסלמן, לשם השוואה עם הנוסח החדש של אסתר כספי. אני מבקש ממנו, או ממי שנמצא אצלו נוסחה של עטרה ויסלמן, שיטריח את עצמו לעשות זאת, ותבוא עליו ברכה.

האומנם עברית שפה יפה?

„מדי יום משדרים לנו את הפסוק החינוכי 'עברית שפה יפה'" — מזכיר לי עוזי בחמני מגבעת־חיים איחוד. „ופסוק זה מעורר בנו חיוך קל — גם משום ניסוחו המקוצר (ויתור על 'היא', 'הינה' או אוגד דומה), קיצור הנתפס אצלי כעין סלנג או כדיבורו של עולה חדש שלימדוהו כי is באנגלית או ist בגרמנית) היא (!) תיבה שאין לתרגמה.

„רשמא אני טועה ושלוש המלים ההן (עברית שפה יפה) די בהן להוות משפט תקין ותקני ומושלם מכל בחינה, אף ללא שמץ של הומור?

„אני, כאמור, סברתי וחשתי עד כה שיש ויש צורך לומר 'עברית היא שפה...' מהי דעתך המנומקת?"

עד כאן שאלתו של עוזי נחמני. ודאי הצדק עימו שצורת המשפט המוותרת על „היא", „הינה" וכיו"ב „די בה להוות משפט תקין ותקני ומושלם מכל בחינה". אין צורך בתוספת מלים אוגדות כמו is באנגלית או ist בגרמנית או חלופיהן העבריות. כוודאי אפשר לנקוט לשון זו ובדיעבד אין היא שגויה מבחינה תחבירית או אחרת, אבל מדוע „סבר וחש עד כה" עוזי בחמני שכך ומן הסתם רק כך צריך לומר בעברית כהלכה — רק „עברית היא שפה"?!

אכן, כשלעצמי סבורני שראוי בהחלט להעריך, בעל פה ובכתב, „עברית שפה יפה".

עברית מירכתי דרום אפריקה

הסופר היהודי הדרום־אפריקני דן ג'ייקובסון, היושב בלונדון, מספר בכתב העת „אנקאונטר" (יולי־אוגוסט 1987) מעשה שסיפר אביו באוטוביוגרפיה שלו (האב היגר מליטא לקצה היבשת הדרומית בתחילת המאה): „כאשר הפלוגה שלנו חדרה לקנהארדט הבחנתי בבניין קטן שדמה מאוד לבית־כנסת. משפרשתי מחבריי לנשק וקרבתי למקום ראיתי שעיניי לא הטעוני. אחר־כך ראיתי שמלה אחת בטקסט על הכותל, „אבן", נכתבה בעי"ן ולא באל"ף. כוהן בית־התפילה אישר זאת.

להלן מציין ג'ייקובסון הבן את התופעה של „מגדל בבלי" דרום־אפריקני ששותפים לו שפת אפריקאנס, כמה לשונות של כושים ואכן יידיש כנוסחה בדרום היבשת. לשון עירב־רב זו מתועדת עכשיו באנתולוגיה באנגלית, העומדת לצאת לאור על־ידי מכון קפלן באוניברסיטת קייפטאון (העורך ג'וזף שרמן). הנה דוגמות אחרות לקולוקאציית־מלים לבנה־יהודית־וכושית זו: „קאפיר־איטניק", קאפיר בלשונות־באנטו של דרום־אפריקה, עניינו עובד כושי נטול זכויות, וקאפיר־איטניק הוא בית־אוכל שבני עדה זו סועדים בו את לבם; תן דעתך לצורה המלאכית־יידית — איטניק. ולהלן געפילטע פיש: נאגמאל (טקס הקומוניה בכנסיה הרפורמית ההולאנדית): קסוקסו (בלשון הנקראת כך — חכק, רוח רעהו יאחריצייט: שופר, בוקיול (אפריקאנס, ריקוד עממי סואן) ועוד ועוד.

מחוץ לפיראמידה

אקסטרא־פיראמידאלי מהו? גוף גיאומטרי, או סטריאומטרי המצוי מחוץ לפיראמידה, אי שם בעמק הנילוס? לא כי; אלא המערכת האקסטרה־פיראמידאלית היא מונח רפואי שמשמעו חלק ממערכת העצבים המרכזית המצוי מחוץ לאיזור הפיראמידאלי (איגד עצבים מוטוריים) בגזע המוח.

גם טונוס הוא מונח רפואי ועניינו „גמישות אלומת השריר".

חיה יוסף

יאן ראוכוורגר בגלריה „אפרת"

מאחורי הקלעים

כל הצגת־בכורה וכל פתיחת־תערוכה של ציורים או של פסלים מרגשת אותי, כאילו אני נוכחת בלידה: מיהו הרך הנולד? האם אני עדה הפעם לצעדיו הראשונים של אמן, שעם השנים יהיה אחד מגדולי האמנים? ואולי יימנה עם הגאונים, כמו מיכאלאנג'לו, רמברנדט, גוגן, מאטיס או ואן־גוך? במשך שנות חיי בתל־אביב נפתחו הנה גלריות והוצגו מאות אמנים, ורק מעטים מהם כבשו להם מקום מכובד בין אמני העולם.

הלכתי בהתרגשות הרגילה שלי לפתיחת תערוכתו של צייר צעיר: יאן ראוכוורגר, אשר היתה התערוכה הראשונה שהוצגה בגלריה החדשה „אפרת" ברחוב גורדון בתל־אביב. גלריה מעניינת ויפה, ובוודאי תהיה מישכן לתערוכות רבות וטובות. היו בפתיחה הרבה אנשים. זהו מראה יפה ומרגש, אך היה קשה לראות את הציורים. גם התאורה הפריעה מאד. חזרתי, איפוא, לגלריה למחרת היום, בשעות הצהריים, ולא הצטערתי: זאת היתה חגיגה לעיניים. היתה לי הרגשה שאני חוזה באמן, שגם הדורות הבאים ייהנו מיצירותיו. הפגישה עם האמן עצמו היתה הפתעה נעימה.

יאן, עדין־מראה ובעל חיוך ביישני, נולד בשנת 1942 במוסקווה, בריה"מ. היה ילד מוכשר, והתקבל בגיל צעיר לבית־ספר מיוחד לילדים ברוכי כשרון, בו התמסר לציור. בגיל 12 התקבל לבית־ספר תיכון, במגמת פיסול וציור, ולמד בו שבע שנים. אחרי גמר בית־הספר התיכון התקבל יאן לאקדמיה לאמנות, שם למד אצל אחד הציירים הידועים ברוסיה, ולאדימיר וייסברג. עם תום הלימודים התגייס לצבא האדום. „איזה מין לוחם היית?" שאלתי. יאן חייך וענה: „ציירתי". לא זכיתי לראות את הציורים שצייר יאן ברוסיה, אבל הוא סיפר: „הציורים ברוסיה, שונים לגמרי מאלה של היום. הצבעים שם שונים לגמרי, הנוף שונה, אפילו האנשים נראים שונים". על חייו בישראל מספר הצייר: „עליתי ארצה בשנת 1973, בעקבות הורי ואחי. ההתמודדות הקשה שלי בארץ היתה עם האור הישראלי, עם השמש. עד היום הזה אני צריך להרכיב משקפי שמש. בזמן הראשון, הסתגרתי בסטודיו שלי ביפו. היה לי קשה להסתובב ברחובות, על חוף הים או בכבישים. האור עייף אותי, התיש את כוחותי".

מנשואיו הראשונים יש ליאן שני ילדים: מירי ומוטי (מירינקה ומוטינקה). בכמה מציוריו מופיעות דמויות שני הילדים, לפעמים שניהם לבדם ליד שולחן, ולפעמים הם בחברת חתול. שאלתי את יאן: „הרבה חתולים מופיעים בציוריך, האם אתה חובב חתולים?" הוא השיב: „אין לי חתולים, אבל ישראל היא ארץ מאוכלסת חתולים, ובחצר ביתי מסתובבים עשרות חתולים, בכל הגדלים ובכל הצבעים. החתולים ממש נכנסים לי לתמונות".

בישראל כבר הציג יאן ב־20 תערוכות יחיד. הוא הציג גם בפאריס, אמסטרדם, פילדלפיה וכמוכן במוסקווה. אומר יאן: „ברוסיה לא מכרתי ציורים. לא היה לי צורך בכך. יכולתי להתמסר אך ורק לציור ולהוראה. ברוסיה אין לאמן דאגות קיום".

יאן, רעייתו גלית והתינוק שלהם, מתגוררים ביפו. מה נאחל להם? — שנה טובה ושיישארו בארצנו שטופת השמש ועזות האור.

יאן וגלית ראוכוורגר

קוקה קולה והופ!

עצות מן השרוול

בחיי, אינני אוהבת לשתות קוקה קולה, ואל תחשבו שאני עושה להם פרסומת, אבל מה אפשר לעשות, למשקה הזה יש כמה תכונות שקשה שלא להתפעל מהן:

● יש בחילות או הקאות? מוזגים כוס קוקה קולה, בוחשים היטב, כדי לשחרר מכל הגזים, ושותים. זה עוזר לקטנים, והם, בדרך כלל, אוהבים את המשקה החום הזה.

● אסלת בית השימוש כואבת? מוזגים בקבוק או שתי כוסות קוקה קולה, שופכים לאסלה, סוגרים את המיכסה, ואחרי עשר דקות ... במברשת המיוחדת של ... אפילו דודה גיטל לא תוכל ...

● ... מטבח יש פותחן בקבוקים, ומשום ... הוא תמיד חלוד. מכניסים את הפותחן לכמה דקות לחצי כוס קוקה קולה, מוציאים ומייבשים היטב. וגם דוד זלמן יאמר: „הוי, אצלכם הכל מבריק".

לברוא גרגר אחד של אדמה

גם זאת ישראל

זוכרים את האימרה: „יותר מכפי שהעגל רוצה לינוק, הפרה רוצה להיניק..."? רוב הדברים היפים בעולם באו בגלל הרצון או אפילו הצורך, שיש לאנשים, להעניק. מי שנותן מבלי לחשוב על תמורה, ואולי אף לא על תודה, מי שרוצה לתת אהבה, לתקן, לייפות, לשפר ולבנות, רק הוא חש סיפוק של ממש מעצם הנתינה...

בראש השנה ראיתי מופע מיוחד במינו בקיבוץ שער הגולן. לבמה עלה אחד מוותיקי המשק — המשורר, כותב הפזמונים — שכבר נהפכו נחלקם הגדול לנכס לאומי — הבמאי, השחקן, ולהפתעתי גם הזמר: יוסף נצר, שר שיר שלו, מתוך המחזה „בין הירמוך לגולן", שנכתב לכבוד יובל ה־50 של הקיבוץ. את המנגינה חיבר חברו לקיבוץ ולפעילות האמנותית המבורכת: חיים ברקני. ומה אוכל אני „לתת" לכם, קוראים יקרים שלי, אם לא את מילות השיר, בתקווה שתזכו גם פעם לשמוע אותו מושר על־ידי המחבר.

אני רוצה לתת! לתת מתוך עצמי:
לבנות בניין אחד שבלעדי לא קם.
לטעת עץ של פרי, שלא גודל עד בה.
אני רוצה לתרום שורה אחת של שיר,
או משיכת מכחול של יופי ושמחה
או רעיון חדש שבתוכי נבט,
בתוכי נבט —
אני רוצה לתת, לתת מתוך עצמי.
אני רוצה לתרום שורה אחת של שיר.
אני רוצה לתת
אני רוצה לתת
מתוך עצמי...

אני רוצה לברוא גרגר אחד —
ולו גרגר
לטעת עץ אחד שלא היה,
רק עץ אחד.
לדעת
שבלעדי הוא לא יצמח.
הו, הושיטו יד,
קבלו את המתן!!

אני רוצה חלקי במעשה בריאה.
לא כמו אלוהים גם ארץ, גם שמים.
לברוא גרגר אחד של זו האדמה,
בין אלף מעשי היום ושגרתו,
אני רוצה לתת קורטוב אחד שלי,
והוא יתן תכלית וטעם לחיי
וטעם לחיי —
אני רוצה חלקי במעשה בריאה
אני רוצה לתת קורטוב אחד שלי
קורטוב אחד שלי
אני רוצה לתת
מתוך עצמי...

אני רוצה לתת, לתת מתוך עצמי
אני רוצה לתרום שורה אחת של שיר
אני רוצה לתת,
קורטוב אחד שלי.
רוצה לתת
מתוך עצמי!

מי שלא כואב לו הגב — שייקום

בריאות

במחקר שערך הטכניון התגלה, שמרבית אוכלוסי ישראל סובלים מכאבי־גב. ברוב המקרים, הכאבים אינם מצביעים על מחלה דווקא, אבל יש להם סיבה פיזיאולוגית: שינוי בתנוחה של חוליה או אפילו של כמה חוליות, פגיעת בשרירים או מוזזות. על כן התפלאתי לקרוא בחוזר צבעוני, על מכשיר עיסוי יפני שיובא ע"י חברת „נוחות ובריאות בע"מ", המאפשר לכל אדם — לפי הכתוב בחוזר — לשחרר אברים נוקשים וכואבים, להקל על מכאובי הגב הריסקוס ולומבגו. לפי דעתי, המכשיר הזה הוא מצויין וראוי לשימוש, אך לא באופן

לשחרר שרירים מכווצים

בעצם באיזור הגב. גם מתח נפשי, הגורם להתכווצות שרירים, יכול להיות סיבה לכאבי־גב. בכל מקרה צריך להיבדק ע"י רופא מקצועי: במקרים רבים יחליט הרופא, שניתן לברר את מהות הפגיעה רק בצילום רנטגן.

כל טיפול לא מקצועי, עלול להחמיר את המצב. במיוחד יש להיזהר מטיפולי מאסאז' חובבניים, שיכולים לזעזע חוליות פגועות או המתואר בחוזר. נכון, שכל מאסאז' משחרר שרירים מכווצים ונכון גם, שאין הנאה גדולה יותר מאשר מאסאז' חשמלי על שרירים מכווצים, אבל לפני שמתחילים במאסאז' כדי לטפל בכאבי־גב, חייבים להיבדק ע"י רופא מומחה. רק ברשותו ולפי הנחיותיו של הרופא מותר לבצע טיפול כלשהו — בין אם תרגילי התעמלות או מאסאז'.

מֶלַח הצפון

יצחק יעקובי — אבי החיילים

יצחק יעקובי הוגה ומגשים רעיון המכינה התיכונית לחיילים המשוחררים. בגליל המשופע דמויות ססגוניות של אלה אשר תרמו את דמם, גופם ורכושותיהם למען הכלל עוד לפני הקמת המדינה ועד עצם היום הזה, בולטת דמותו של יעקובי. בן 81, המתגורר מזה 13 שנה בקרית־שמונה. האיש, גבה קומה, שדרבן את הקמתם ופעולותיהם של מכינות תיכוניות לחיילים משוחררים, מוכר בגליל העליון כאביהם הרוחני של אלפי צעירים.

אלפים מ„בניו" מפוזרים היום ברחבי הארץ והודות לו שינו לא רק את חייהם אלא את התדמית שהודבקה להם ולרבבות צעירים כמוהם שכבר לאחר תום שירותם הצבאי סברו שעתידם נחסם. לבוש מכנסיים קצרים ונעול סנדלים, תיקו הנצחי בידו, מתרוצץ יעקובי כצעיר מלא מרץ בין משרדי עיריית קרית שמונה, משרדי ממשלה ומכללת תל־חי בת טיפוחיו, כדי לקדם עניינם של אהובי ליבו, צעירים במצוקה מכל רחבי הארץ הבאים למצוא מזה 10 שנים פתח־תקוה במכינה לחיילים המשוחררים של מכללת תל־חי.

יצחק יעקובי נולד בשנת 1906, למשפחה דתית בעיירה קטנה שבגבול בין ליטא לגרמניה. מאותה עיירה יצא דוד וולפסון יורשו של הרצל בהנהגה הציונית. בגיל 18, לאחר מאמצים רבים, עלה יעקובי לישראל לבדו. הוא הגיע ישר לרחובות, ובה עסק בחקלאות, בבנין „ובכל עבודה שהשגתי". בשנת 1927 זלמן שזר, אז עורך דבר, חיפש מנהל סניף באיזור הדרום. יעקובי שוכנע לקבל את התפקיד, וכמרוצת הזמן החל לעבוד כעתונאי. ב־1941 התגייס לצבא הבריטי ובתום המלחמה חזר לעבוד כעתונאי כדבר. לאחר מלחמת השחרור החל לעבוד גם בקול־ישראל ובג'רוזלם־פוסט. יעקובי הוא העתונאי היחיד שסיקר את הקמת 11 הנקודות בנגב שלפני מלחמת השחרור. הוא פועל כעתונאי גם במלחמת ששת הימים. ב־1971 הוא פרש לגמלאות, כשהוא מלא מרץ, ומחפש אפיק להשקעת האנרגיה הטמונה בו.

רצח בקרית־שמונה

באפריל 1974 חדרו מחבלים לקרית־שמונה והרגו 18 איש — גברים נשים וילדים, ופצעו 25 חיילים. במאי של אותה שנה, השתלטה חוליית מחבלים על בית ספר במעלות ובנסיון החילוץ נהרגו למעלה מ־20 תלמידים. יעקובי ורעיתו ציפורה, מורה במקצועה, זועזעו וחיפשו דרך לתרום את חלקם לקרית־שמונה. ציפורה, אז בת 61, השיגה משרה כמורה בקרית־שמונה. „היו חסרים אז בעיר 120 מורים. רובם היו לא מוסמכים, בחלקם הגדול חיילות בשרות חובה שעברו כמורות. חטפו אותי בשתי ידיים והתחלתי מיד לעבוד", אומרת ציפורה. יעקובי הציע עצמו כמתנדב בכל תפקיד שירצו בו. ימים חלפו עד שאברהם אלוני, אז ראש העיר, הציע לו לטפל בחיילים משוחררים. „נתנו לי פינה במשרד, והחיילים שהשתחררו זה עתה החלו לנהור אלי. ראיתי שיש כאן עם רב שיכול להפך לברכה גדולה או לאסון לעם ישראל ולעצמו." חסרה להם השכלה. בצבא ראו שמי שיש לו השכלה — מתקדם ואחרים, כמותם, נשארים תקועים. כאשר סיימו צבא והחלו לחפש עבודה, ראו שבעלי תעודת הבגרות מצליחים להשיג משרות. אכן ליד האוניברסיטאות פעלו המכינות הקדם־אקדמאיות לחיילים משוחררים, אך המכינות קיבלו רק מי שסיים לפחות 11 שנות לימוד. ואילו רבים מהחיילים המשוחררים בקושי סיימו 8 שנות לימוד.

מכינה ראשונה בתל־חי

מכללת תל־חי היתה אז משכן לחוגי אומנות להתיישבות העובדת בתוספת כמה חוגים. „פניתי אל מיליאם שפכנר מנהל המכללה, והצעתי לו לקבל את החיילים המשוחררים ולפתוח עבורם קורס של לימודים תיכוניים עבורם כדי להשלים לפחות 11 שנות לימוד. הוא עודד אותי להתחיל מיד ואז הבנו שאין בכל הארץ מקום שאפשר ללמוד ממנו ולמעשה היינו הראשונים. שלא רק הגו את הרעיון אלא גם ניסו להגשימו." ואז מתחיל פרק הריצות, והשתדלויות במשרדי הממשלה והסוכנות. לא היו מעונות עבור הסטודנטים, לא היו כיתות עבורם, לא ציוד, לא ריהוט; שום תקציבים לא עמדו לרשותו של יעקובי. הדבר לא ריפה את ידיו. יעקובי לא המתין שתקציבים יתחילו לזרום. „שכרתי 8 דירות שהיו חורבות ממש שאיש לא רצה לגור בהם. התחלתי לרחוץ אותן ולצביין וכמובן בלי כסף. כי לא היה לנו. כדוגמא לקחתי את פועלו של מאיר וייסגל, שהקים למעשה את מכון וייצמן ברחובות, והתבסס על „שנור". עשיתי כמוהו. פתחנו כיתה של 35 תלמידים, כולם מעדות המזרח, כועסים, ממורמרים ובצדק. תוך חודשיים השתנה יחסם לא רק אלינו, אלא לחברה כולה. הם ראו שאפשר לסמוך על אנשים. פגשו מורים שהם גם ידידיהם. כבר אחרי שלושה חודשים, פתחנו שתי כיתות נוספות, וכעבור חודש כיתה נוספת. היום, אי אפשר לתאר את מכללת תל־חי בלי אותם התלמידים המהווים שליש מאלפיים וחמש מאות הלומדים במכללה. אין לתאר אותה בעשר השנים האחרונות בלי המכינה הזאת," אומר יעקובי. למעלה מ־1500 בוגרים סיימו כבר את לימודיהם במכללה. רובם המשיכו בלימודים אקדמאים ומאות מהם

יצחק וציפורה יעקובי

סיימו לימודי תואר ראשון. חלקם נשאר במכללה ומשמש בתפקידי הדרכה והוראה. לפני כ־6 שנים החלו יתר המכללות האיזוריות בארץ לעלות לרגל לתל־חי ללמוד ממנה ולחקות את המכינה של יעקובי.

גם משקפיים וגם שיניים

יעקובי נעשה במרוצת השנים לכתובת הכמעט יחידה למאות צעירים משוחררי צה"ל בקרית שמונה. מעריציו בקרית שמונה מספרים, שהוא מספק לא רק הקשבה, וכי סוד הצלחתו טמון ביכולתו לעורר אמון בצעיר שנפגש עמו, כי יסייע לו. כמו אותה צעירה, חיילת משוחררת בראשית דרכה במכינה, אשר התלוננה על כאבי שיניים. שמרבית שיניה נשרו. יעקובי השיג לה חלק מהמימון שהיה נדרש לטיפול בשיניה, וגם מצא רופאים בירושלים, שהיו מוכנים לטפל בה במחיר מינימאלי וגם לינה בה התגוררה בתקופת הטיפול. „גם משקפיים, גם שיניים," אומר יעקובי „לפעמים אנשים מתקשים להבין שדברים אלה מסוגלים לפתור בעייתם של צעירים ולהפוך אותם לאדם חדש". לרבים מן התלמידים, אין אמצעים מספיקים אפילו לרכישת בגדים. אצל יעקובי נצברו חבילות עצומות של בגדים שנתרמו, גם מהארץ וגם מחו"ל. הוא קבע מחירים סמליים עבור חבילה של עשרות פרטי לבוש. „כאשר אני מצליח לעזור למישהו, אני חש בלחיצת ידו את תודתו, כאילו זרמי חשמל עוברים בין שנינו. התחושה הזאת שווה את כל ההון שבעולם."

הם תחומים קבע על הגליל מתוך אמונה וקנאות. יצחק יעקובי בן ה־80 פלוס דואג להשכלתם של חיילים; שלום פיין — איכר מושרש ממטולה דואג להכשרת קרקעות לדור ההמשך. יצחק חנקין — שומר בן שומר, מספר ממעללי ההגנה בימים ההם

מאת יהודה צור

צילם בועז לניר

תלמידיו של יעקובי

איתן דורני יתום. אביו סגן אלוף שנפל במערכות ישראל. מצבו המשפחתי לא איפשר לו יותר מ־8 שנות לימוד. איתן דורני עבר דרך ארוכה מרגע שהגיע למשרדו של יעקובי, נער זועם וממורמר. היום הוא המנהל הטכני של מחלקת התקשורת במכללת תל־חי, הוא מתחיל ללמוד בה אלקטרוניקה, ובקרוב יגיע לחופה. „אני מהווה תוצר מוחשי של מדיניות המכללה ובעיקר של יעקובי. הגעתי לכאן עם 8 שנות לימוד, כאשר שוחחתי בפעם הראשונה עם יעקובי הבנתי שיש כאן אדם יוצא דופן. כששאלתי מתי אוכל להתחיל ללמוד, הוא אמר לי שמצידו כבר עכשיו. אצלו אין הבטחות לטווח ארוך. כל דבר שהוא מבטיח מתבצע כמעט מיידית. מילה היא מילה. לדעתי הוא אחד מענקי הדור האחרונים שנותרו. אם בכלל יש עוד שכאלו. חבל שחיים שכאלה, התכנית בטלויזיה, מתעלמת ממפעלו, ומחייו של איש כמו יעקובי. היום אני יכול לומר בודאות, שהאיש הזה שינה את חיי."

שבתאי רחמים, מאפגניסטן, 23 ילדים בבית רק חלקם נותרו בחיים, היה סמל בצנחנים, שנפצע קשות במלחמת ההתשה. משרד הבטחון ניסה לשקמו, אך הוא סירב להצעות שהוצעו לו. הוא הגיע עם 8 שנות לימוד למכללה מתוסכל וממורמר, לאחר שבשום מקום לא רצו לקבלו כעובד. „להיפצע כסמל צנחנים על שפת התעלה אפשר עם 8 שנות לימוד, אך אסור לי לפתוח דף חדש עם 8 שנות לימוד". במכללה התקשה בלימודי המתמטיקה, אך המורים ראו שהוא אמן של קרמיקה. היום אי אפשר להכיר במדריך לקרמיקה במכללה, העובד גם במפעל עוף הגליל לפרנסתו, השוקד כל כולו באמנות ובעזרה לאנשים, את הצעיר הממורמר שהגיע למכללה.

דוגמה אחרת צעירה בת העדה התימנית שהגיעה למכללה ולה שמונה שנות לימוד. „אבי אמר לי, שאני כבר יודעת יותר ממנו ואין צורך שאלמד. אך באתי לכאן ובעזרתו של יעקובי הצלחתי לפתוח דף חדש לפרוץ דרך ולסיים ב.א., בעבודה סוציאלית ולעסוק במקצועי."

הרצל בן אשר, דיקן מכללת תל־חי, סבור, שיעקובי „היא דמות יוצאת דופן. זה איש שהצליח לעשות בשתי ידיו מפעל שלא היה כדוגמתו בארץ, ללא עזרה וסיוע רשמי כמעט. אינני סבור שאדם שאין לו שום מעמד רשמי מלבד יעקובי, היה מסוגל לחולל פלאים כאלה."

אהרון ולנסי, מנהל המכללה, סבור גם הוא שאין מכללה בלי יעקובי „למדתי להעריך ולכבד את האדם יוצא הדופן הזה. בלי יעקוב אולי לא היתה קמה המכינה לחיילים המשוחררים. תוציא היום את המכינה מהמכללה וכאילו הוצאת את נשמתה. זאת היתה עבודה של יעקובי. זהו אחד מהאנשים הגדולים ביותר שקמו בישראל. חבל שפרט לאלפים שלמדו בשנים האחרונות במכללה, ומשפחותיהם לא יודעים על קיומו. חבל גם שדמותו לא מהווה מופת חינוכי בכל מקום כפי שהיה צריך להיות."

מחפשים יורש ואין

יעקובי, מחפש עתה יורש למפעלו. כאשר הוא פנה לאריה פינק, מנהל מחלקת השיקום במשרד הבטחון, השיב לו פינק, כי היה אפשר למצוא רק בבית המשוגעים כי אדם שפוי לא יעשה בהתנדבות בעבודה של 16 שעות ליום. מה שעושה יעקובי אבל להיות יעקובי חייבים לעשות זאת אדם בהתנדבות. „אדם שעוסק בהשימות כגון אלה, אסור לו להפיק מכך תועלת חומרית."

שלום פיין — איכר מושרש

שלום פיין הוא בנה של משפחה בת 11 בנים ובנות, ממייסדות מטולה, שהגיעו למקום בסוף המאה שעברה. הוא דמות יוצאת דופן בארץ שבניה מרבים לחשוב על עתיד טוב יותר, באמריקה הרחוקה. גם בגליל העליון שלום פיין ומשפחתו המושרשת, הכוללת כבר נינים, אינם מחזה רגיל. כמעט מאה שנים נאחזים בני המשפחה במשקיהם במושבה מטולה למרום הרי הגליל, העדר פרנסה, קטיושות ומחבלים. פיין עובד עד היום במשק, שאביו הוריש לו עוד בחייו וציווה עליו להמשיך ולשמור עליו. כך עשה גם שלום פיין עם בניו, ואלה — עם בניהם.

קשיים מרובים עברו על מטולה. רבים מתושביה יצאו לעבודה שכירה ורבים עזבו את משקיהם ואת המושבה. גם שלום הגיע לא פעם אל סף העזיבה, אך תמיד עמדה דמותו של אביו בינו לבין קיומו. פיין חילק את משקו בין שלושת בניו והיום, בגיל 70, הוא פיין ממשיך לעזור לבנו חיים שבנה את ביתו רחב הידיים מאחורי ביתו של אביו. פיין מספר, כי משפחתו וביחד עם כמה משפחות נוספות ממטולה, מכשירות קרקע על חשבונן הפרטי למרגלות הר מול משקיהן. מינהל מקרקעי ישראל תובע אותם למשפט בטענה, כי פולשים לשטחים אלה. האיכרים מכשירים את הקרקע, מספר פיין כדי שלילדיהם, שרוצים להשאר במושבה, תהיה פרנסה. הבעיה היחידה שלהם מכסות מים, והם דורשים שיכירו בהם כמשקים חקלאיים, גם בחלקות הנוספות שהם מכשירים.

מולדת קטנה שלנו

„אנו אוהבים את המקום" אומר פיין: „זאת המולדת הקטנה שלנו, כאן נולדנו, כאן נולדו בני ובניהם, ומיום שהם חזרו מהצבא הם ממשיכים לעבוד כאן. הבתים שלנו נבנו בזיעת אפינו ולא בנכורסה וספקולציות. נכון שיש לנו בתים רחבים ויפים, את כל זה עשינו באצבעותינו. הבעיה שלנו היום היא לא עזיבות אלא איך לקלוט אחרים. חסרים לנו מים וקרקע".

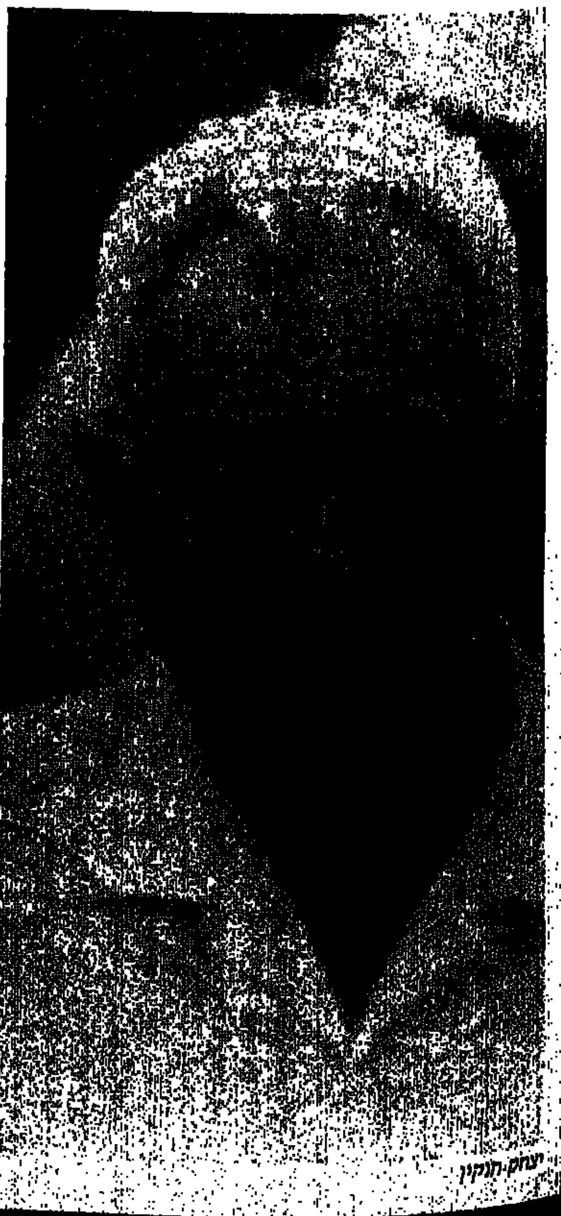
יצחק חנקין

שלום פיין ואשתו

שלום שולל בתוקף את קובלנותיהם של אלה אשר בכל עת שקטיושה נופלת בקרבת מקום, תובעים מן הממשלה עזרה או נקיטת יד קשה ברום לבנון. „ליד חלקותיהם של שנים מבני נפלו קטיושות. פעם אחת נפלה קטיושה במרחק של שלושה מטר מבני, ורסיסים פגעו בידו. זה היה נס גדול. אך בגלל זה לעזוב? ובפעם אחרת שתי נכדות שלי, שהיו בהריון באותה עת, ישבו בסלון ודיברו, פתאום רצו לשתות קפה והלכו יחד להכינו במטבח. ממש באותו רגע נפלה קטיושה ליד הבית ורסיסים מילאו את החדר כולו, לרבות המקום בו ישבו לפני כן הנכדות. לפני כמה שנים, שני בני הביאו טרקטורים לתיקון במוסך. פתאום התחשק להם לקנות עופות ממכונית שנמצאה במרחק כמה עשרות מטרים משם. כאשר התקרבו למכונית עם העופות, נפלו על סככת הטרקטורים פגזי קטיושה והרסו כמה מן הטרקטורים. זהו נס נוסף, אך איש מהם לא חשב שבגלל זה עליהם לעזוב את המושבה".

שלום פיין כואב את מה שהוא מכנה, עזיבתם של בני קיבוצים את בתיהם. „הקיבוצים הם חלק חיוני ואולי היפה ביותר של הארץ הזאת. רבים מבני משפחתי בהתיישבות העובדת. אינני יכול להבין איך אפילו הם, קרובי משפחתי החיים בקיבוצים ותיקים ומבוססים, מחליטים לעזוב ואפילו לרדת. לפני כמה חודשים הגיעו הנה שש משפחות מכפר גלעדי. אנו אמנם שמחים לקבל אנשים, כה טובים. אך צר לי שהם באו מקיבוץ בעל מסורת כזאת. חבל עליהם וחבל על קיבוצם. אותנו לא יוציאו מפה אף פעם".

יצחק חנקין — שומר בן שומר

נשמתו של מוזיאון „השומר" בכפר גלעדי נשמרת בזכותו של יצחק חנקין בן ה־76, בנו של מייסד תנועת „השומר" יחזקאל חנקין. בבואו למוזיאון השומר מדירתו הצנועה בכפר גלעדי, הוא גורר את רגלו הזמנית ונעזר במקל הליכה.

על פציעתו הוא מספר: „זהו זכר לתקרית שבה הפלמ"ח נכנס לסייע לאנגלים להשתלט על סוריה ולבנון ב־41'. דיין הלך לפני האוסטרלים דרך ראש הנקרה ויגאל אלון ואני דרך הבופור". שם ליד הבופור, בהתקפה על גשר הרבלה, נפצע חנקין. חבר כפר גלעדי הציל את חייו כאשר סחב אותו לבית חולים ולא מש ממיטתו עד שרופא בא וניתח אותו. לימים, נודע לחנקין כי אותו איש מכפר גלעדי חי עירירי. הוא בא לביתו כדי לעזור לו, והיה אתו שנה, עד שנפטר. זה היה לפני 7 שנים. מאז מנהל חנקין את מוזיאון השומר שבכפר גלעדי. מסכת היחסים בין כפר גלעדי לבין יצחק חנקין עד תקופה זאת, היתה יכולה למלא ספר של התנצחויות והאשמות הדדיות, החל מהתקופה בה הוריו יחזקאל ושרה הגיעו ביחד איתו לכפר גלעדי, עזבו, חזרו ושוב עזבו. גם יצחק עצמו בא והלך, מכפר גלעדי ועד עצם היום הזה הוא מתגורר במקום מבלי להיות חבר. היום, לאחר שיוכבד רעייתו קבורה בבית הקברות במקום ליד יוסף טרומפלדור, קשה לו יותר לעזוב.

בראשית שנות ה־30 שמע חנקין על סכסוך קרקעות בקוסקוס (טבעון של היום), בין ערבים ליהודים. הוא הגיע למקום, יצא עם חברו לשמירה ובתקרית אלימה שהשתתף בה, נהרג ערבי. „החבר שלי, שהיה בן למעלה מחמישים, חולה ואב למשפחה, היה נאשם מספר אחד והיו צפויות לו 10 שנות מאסר. אני הייתי מספר שניים, ולפי כתב האישום הייתי צפוי לשנת מאסר אחת. הצעתי לחברי להתחלף, כי הייתי צעיר וכורד. נשפטתי ל־10 שנות מאסר בכלא עכו. כלא קשה, שם עסקתי קודם כל בכיבוש מעמדי בכוח הזרוע, כאשר הוברר למנהיגי הכלא, כולם ערבים, מה שווה יצחק חנקין, הפסיקו להציק לי ונעשיתי אחד מהדמויות הקובעות במקום. כעבור שש שנות מאסר זכה יצחק חנקין, יחד עם 400 ערבים, לחנינה — כמחווה של רצון טוב מצד הממשלה הבריטית. „יצאתי משם, הלכתי לפלמ"ח, נפצעתי בחרבלה, ואחר כך התמניתי מפקד המחלקה לתפקידים מיוחדים של הפלמ"ח."

הוצאה לפועל של פסקי דין

זאת היתה מחלקה מיוחדת, ועד עצם היום הזה מסרב יצחק להרחיב את הדיבור על חלק מפעולותיה. „עסקנו בגניבת נשק מהאנגלים, בהברחות ובהוצאה לפועל של פסקי דין של בית המשפט החשאי של ההגנה. באחד הימים מצאו אנשי ההגנה את רוצחו של אלכסנדר זייד. זהו היה קאסם חמיד טבאש, רוצח להשכיר מערב אל חילש. הוא היה גבר יפה־תואר שכבר רצח 5 יהודים, ביניהם אשה עם בעלה. יגאל אלון סרב להטיל עלי את המשימה כי כאשר שוחררתי מהכלא נאסר עלי להחזיק נשק במשך 15 שנה. אם הייתי נתפס הפעם בהריגתו של קאסם, היו האנגלים תולים אותי. עמדתי על זכותי, כמפקד היחידה. ובאחד הלילות יצאתי עם עוזרי חיים גרוס, למאהל של הבדווים. פזרתי פלפל שחור מסביב לאוהל, כדי לטשטש חוש הריח של הכלבים. נכנסתי פנימה וכדי להיות בטוח במי מדובר, שאלתי מי קאסם חמיד. האיש קם ואז יריתי בו שלוש פעמים והסתלקתי משם. „בכפר גלעדי כבר הכינו אליבי עבור חנקין והוא המשיך בתפקידיו המיוחדים. „האמת שקשה לי לספר היום סיפורים אודות אותה תקופה" הוא אומר „כי מזה כמה שנים הכל מתערבב ומבולבל אצלי. אולי בכל זאת אני מזדקן", בעוד שיוכבד רעייתו, בת למשפחה דתית מיוחסת, דור שישי בארץ, עבדה כמזכירתו של משה שרת, חנקין התקשה להסתגל לחיי אזרחות. לעיתים עבד במימשל הצבאי אולם נראה שהיה שקוע בגעגועים לעברו הסוער. הוא חזר לגליל ולכפר גלעדי, מאז התמנה כאחראי על מוזיאון השומר. הוא מוזמן להרצאות ברחבי הארץ, אבל מסרב להזמנות, בגלל מצב בריאותו. החיילים והתלמידים המבקרים במוזיאון חוזרים שנית, עם הוריהם. „הם אומרים לי, ספר לנו מה שסיפרת לנו, גם הם לא יודעים על כך שום דבר".

האיש שאביו יסד את השומר, ששימש כשומר בעצמו, איש הפלמ"ח שצעד בסוריה עם יגאל אלון, שפיקד על יחידת המסתערבים לפני שמסר את פיקודה לירוחם כהן, מצא את מקומו הטבעי, בין כתלי מוזיאון השומר בכפר גלעדי.

סוף הקיץ של ברלין 1987

ברלין חוגגת 750 שנה לייסודה במופעים ותערוכות ומבלי להתעלם מהפן היהודי של תולדותיה. תיאטרון „הבימה", התזמורת הפילהרמונית וגופים ישראליים אחרים תרמו רבות לפסטיבאל, שנמשך כל השנה

מאת גיורא מנור

כרוב בני־האדם, גם רוב השחקנים אינם אנשים חכמים במיוחד. אבל לפעמים יוצא משהו מבריק אפילו מפיו של שחקן... (שלא שקספיר או ברכט כתבו). הנה, למשל, אמר אחד מאנשי תיאטרון „הבימה" בעת סיורם, המאוד מוצלח, לכל הדיעות, למעט דעתם של כמה „טוראים" (משמע: כותבי טורים שבועיים בעיתונות הישראלית) בברלין: „ברלין היא מין דיזנגוף־סנטר ענקי אחר".

זאת שטות מאוד נכונה. כי ברלין המערבית האמביציוזית, מסוגרת, לחוצה בין חומות – מנותקת למעשה מיתר חלקי הפדרציה המערב־גרמנית. היא נותרה כזאת, בשל החלוקה הגיאוגראפית המקרית בסוף מלחמת העולם השניה ללא החלק ההיסטורי, העתיק, של ארמנות ומוזיאונים, שכולם בחלק המזרחי. ברלין היא עיר חדשה, מבריקה, מסחרית, חיה ומאוד תוססת. באמת קצת ישראלית, כמו „לב־דיזנגוף" ותל־אביב כולה. היא אינה ישנונית או מכובדת, כמו, למשל, שטוטגארט, ואף אינה עתיקה ובורגנית כמו קלן. זו העיר היחידה, שכמעט כולה במאה העשרים.

כשהיטלר נאלץ לחוג את יום־הולדתה ה־700 של ברלין, הוא לא כל כך התלהב מהרעיון. היה בדעתו להרוס את כל מרכז העיר ולבנות במקומו בירה חדשה, ראויה לרייך השלישי, שעתיד היה להתקיים 1000 שנה, לא רק 12. „למעשה" – אומר אולריך אקהארד, המנהל הכללי של החגיגות, שהן חלק מהפסטיבאל הנערך מדי שנה, והפעם לציון שנתה ה־750 של העיר, „התאריך הוא די מקרי". בסך הכל נחתם אז איזה חוזה בין אחד הבישופים עם קבוצה של איכרים מהסביבה, וזה הכל. (איש יחסי־הציבור של החגיגות, הד"ר **אנדריאס נחמה** – כן, כן, זה שמו, והוא בנו של חזן, אפילו מדבר קצת עברית, ומתגאה בכך שהוא ספרדי במוצאו – הראה לנו פוסטר גדול ובו חוזה, אבל לא הצלחתי להבין דבר וחצי דבר מהתוכן. ד"ר נחמה, הרגיע אותי, שזה אינו בשל תפקוד לקוי של שכלי).

אבל הברלינאים, המודעים ממש כמונו, הישראלים, לטעמן הטוב של הצגות, תערוכות, מופעי תזמורות ולהקות־מחול, לא היו צריכים סיבות יותר מעמיקות, כדי להפוך את השנה לחגיגה אחת ארוכה.

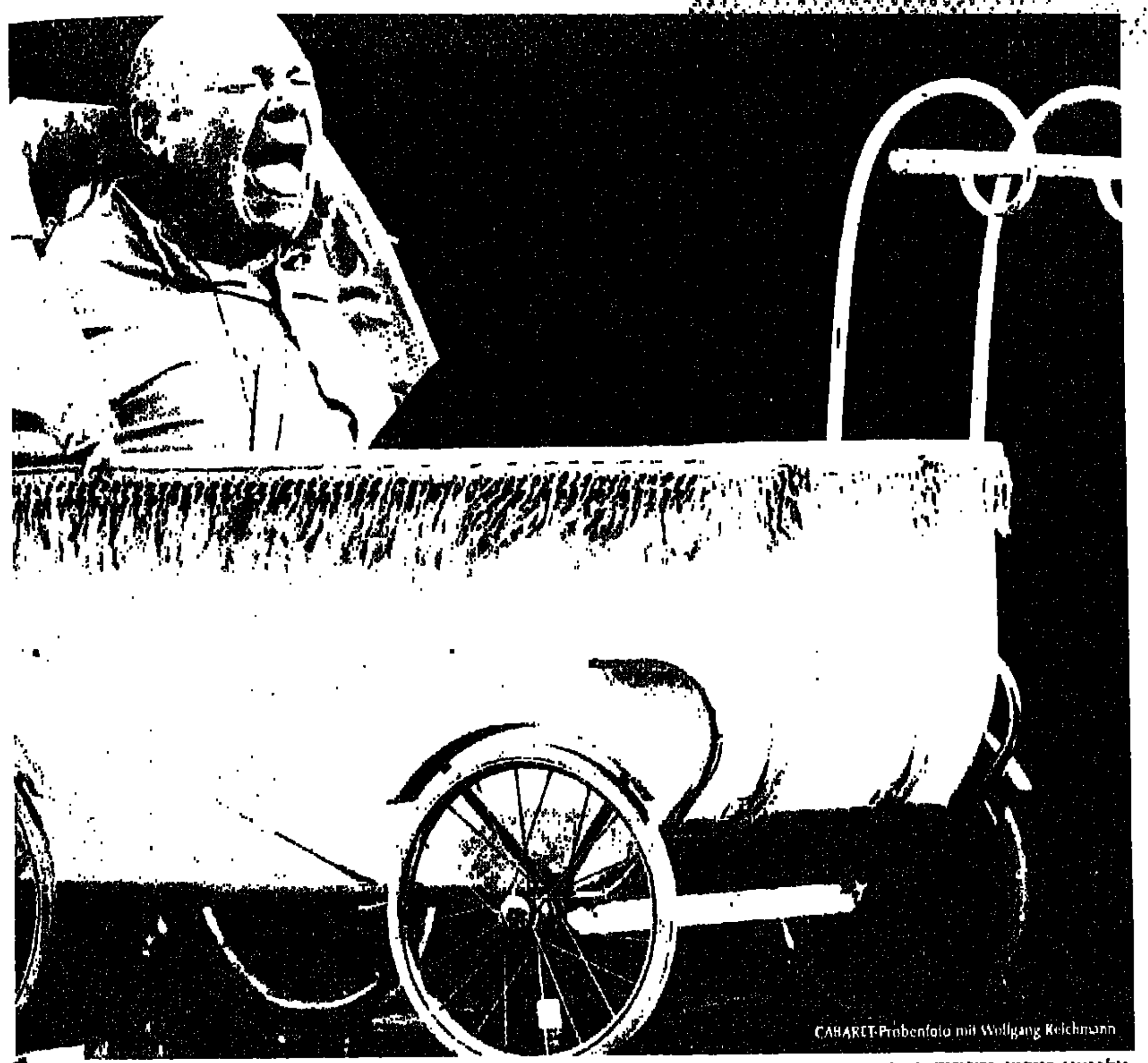

וולפגאנג רייכמן בתפקיד הקונפרנסייה במחזה „קאבארט" – כתימוך גרמני

החוויה החזקה ביותר, עבורי לפחות (ועל „השבוע הישראלי" בפסטיבאל עוד אספר להלן), היתה תערוכת **„ברלין, ברלין"**, המתקיימת ב„בית־מרטין־גרופיוס", סמוך לחומה החוצה את העיר, וליד המקום, שבו היתה מפקדת־הגסטאפו, כולל מרתפי־העינויים, חדרי־החקירות ומשמש עתה מוזיאון לדיכוי. זו ארכיאולוגיה של אתר בן 50 שנה.

במרכז הבית מעין אטריום ענקי, המוקף חדרים ואולמות בשתי קומות מעבריו. אתה מתחיל את הטיול המאלף בתולדות העיר, על גבי משטחים אלכסוניים, משופעים, המגלים, עם כל תפנית, פן אחר של האווירה ששמה ברלין בראשית המאה. שני רוכבי־אופנועים יציבים מאוד דוהרים במורד תלול אל מול המשדרים הראשונים של תחנת הרדיו משנות ה־30, מטוסים עתיקים עומדים לחמריא בפינה אחרת. מוצגים, מימי הקולנוע שלפני היטלר, מצויים מול מכונת דפוס של עיתון, המזכירה את הרוטציה הישנה של „על המשמר" מימי העופרת הלינוטיפ הוא דגם של בית הוצאה ענק מראשית המאה. ליד מכונת הדפוס מונחות ערימות של עיתון „עתיק", שהמתכננים התכוונו, שהצופה יטול עימו הביתה, אך מעטים מהגרמנים, שומרי החוק, מעזים לקחת. הם נוטלים, קוראים ומחזירים, כמו ילדים טובים, לערימה. עיתונים כאלה מונחים בחדרים השונים והאוסף כולו, אם צירפת אותו, אחד לאחד, מהווה מין פנורמה היסטורית נאה (אגב, את כל מהדורות העיתונים היומיים העתיקים הללו ערך והוציא העיתון "DER TAGESSPIEGEL", שקרן בבעלותו מימנה למעשה את הבאתה של „הבימה" לחגיגות).

בחדרים אחרים מתוארים השינויים שחלו בייצור ומימכר הבירה המקומית „הלבנה", שנוהגים לשתות אותה עם מעט מיץ פטל או מנתה. זהו משקה ברלינאי מיוחד. בנושאי רפואה ניתן לראות את האמפולות הראשונות של ה„סאלברסאן", התרופה הראשונה כנגד הסיפיליס, שהיתה ה„איידס" של המאה ה־19 ואת החיסון הראשון נגד השחפת.

עבר והווה נפגשים

באגף אחר, **בתוך בונקר הרוס על ידי הפצצות, ניצבת** מכונת טלפרינטר ישנה, ענקית בהשוואה לאלו של ימינו, ועל הנייר המשולשל ההודעה ההיסטורית – והמוטעית כל כך, לאחר ההתנגשות בחייו של היטלר – „הפיורר אדולף היטלר איננו עוד בין החיים".

בתוך ויטרינה של זכוכית, חבילה של בד צהוב ועליו מודפסים אלפי „מגן־דוד", קווים דקים לתנחיית שזירת הבד. הדבר מזעזע. אתה רואה את הכמויות העצומות שהכינו הגרמנים, לא את הטלאי הצהוב הבודד.

בכלל, ליהודים מוקדש חלק חשוב בתערוכה זו, המתארת את הרדיפות, אבל גם את החלק העצום של הקהילה היהודית בהפיכת העיר הפרובינציאלית שעל גדות נהר השפריי בירתה של מעצמה – כלכלית, תרבותית וצבאית. בחדר שכולו אפל, מצויה מצבה יהודית, הכתובה עברית, שהיא מהמאה ה־13, ובחדר סמוך, שכולו לבן, כיאה לתקופת ההשכלה של הרציונאליזם, הדיוקן של משה **מנדלסון** בחברת לסינג וניקולאוס – עמיתיו הלא־יהודים, ראשי הרציונאליזם הנאור.

משה מנדלסון – תקופת ההשכלה

אגף שלם מוקדש לאמנות הפלאסטית. בכל מקום מתערבבים הישגי הטכניקה עם שינויי האופנה, הארכיטקטורה והאמנות. לפנינו שילוב מפליא בין עיצוב־פנים – כל אולם מעוצב באופן שונה, מחוצרים אחרים ובצבעים מתאימים – ותכנון מצויין של הצגת הדברים. אדריכל התערוכה היה מעצב־התפאורות **הנס צוטר שאל**. חבל שאין שלטים המסבירים את המוצגים אלא בגרמנית בלבד, שבוודאי מקשה על המוני התיירים, הבאים בשערי התערוכה.

העבר וההווה נפגשים לא רק בתערוכה. הנה ב„תיאטרון־של־מערב־העיר" מוצג המחזמר **„קאבארט"** – המוכר לרבים אצלנו מהגירסה הקולנועית שלו – המבוסס על ספרו של **אישרווד** האנגלי, שבילה בברלין את שנותיו הראשונות כסופר, ולפי ספריו חיבר **ג'ון ואן דרוטן** את המחזה „אני מצלמה". זהו מחזמר, שכאן, בברלין, מקבל משמעויות מעבר לתיאטרון, כי יש בו רגע של מתיחות, בשעה שעל הבימה מנפצים פרחחים נאציים את זגוגיות חלונות הראווה של הירקן היהודי, הטוען בלהט, שהוא פטריוט גרמני לכל דבר. את תפקיד הקונפרנסייה בקאבראט שבכותרת מגלם הפעם (בניגוד גמור לסרט, שם שיחק תפקיד זה שחקן צעיר נשי, מאוד ביסקסואלי) שחקן מבוגר, הנראה מאוד „גרמני" דבר המעניק לדמות איזו אמת היסטורית מרגשת. חבל שהשחקנית האמריקנית, **הלן שניידר**, שהובאה במיוחד להפקה זו, אין לה תכונות של כוכב נוסח **לייזה מינלי**, הנחוצות מאוד לתפקיד.

חלק ניכר מחגיגות העיר מוקדש לאמני האמיגרציה, הללו שנאלצו לברוח מהיטלר. הדבר מודגש, למשל, ביחס **ליוסף** **טל** שלנו והאופרה שלו „המגדל" (של בבל...) בתיאטרון ע"ש הבל, שאותו בנה האדריכל **קאופמן** (שהיה גם מתכנן בית „הבימה" בתל־אביב) הוצג רוויו פיוטי מצוין ששמו „אבוד בכוכבים ובפסים", משמע אבוד באה"ב באנגלית וגרמנית (עם תפילת „אני מאמין" בעברית כתוספת), מתוארות בצורה מבריקה ביותר תלאותיו של זוג מהגרים, גרמני „ממוצע" שאינו מסוגל להסתגל לאמריקה.

שאלתי עצמי, מדוע, למשל אני, מעולם לא חשתי בארץ זרות פיזו, למרות מוצאי המרכז־אירופי. אולי משום שאלה שהגיעו ארצה מתוך הכרה ציונית, לא חשו כמגורשים, אלא כאנשים שהנסיבות ההיסטוריות רק האיצו בהם להגיע למחוז חפצם, והם נעשו למעצבי החיים בארץ החדשה – לא נאלה החייבים להסתגל למשהו זר, כמו המהגרים הגרמנים באמריקה, שרק ציפו ליום, שבו יוכלו לשוב לברלין.

בתיאטרון ע"ש הבל גם הופיעו **שלושת השמוליקים** עם תכנית שלום־עליכם הוותיקה שלהם, והאולם ממש התפוצץ מרוב קהל. היידיש לא הפריעה לצופים הנלהבים.

התזמורת הפילהרמונית עם **זובין מהטה** זכתה לבקורות נלהבות במיוחד – דווקא בשבוע, שבו, כפי שסיפרו לי, זיכתה אותה הטלוויזיה הישראלית בקיטונות של בקורת צינית.

תיאטרון „הבימה", שהופיע בשלוש הפקות, נתקבל יפה על ידי הביקורת, בייחוד הצגת „המשפט" לפי ספרו של קאפקה, שעיבד וביים **סטיבן ברקוב**. מלבד הביקורות עצמן, טיפלה העיתונות הרבה בתיאטרון; **שמעון פינקל**, שזכה לשחק בברלין, לפני 60 שנה, רואיין בכל כלי־התקשורת, ובכלל אפשר לומר, ש„הבימה" עשתה מלאכה מצויינת ואת הסיור אפשר להגדיר כהצלחה גדולה ומכובדת.

לאנשי הפסטיבאל יש חוש ריח היסטורי: את מסיבת הפרידה מהתיאטרון והתזמורת ערכו באולם, שהוא היום גדול הדיסקוטקים של העיר הסואנת ושימש בשעתו תיאטרון, שבו הופיעה „הבימה" בספטמבר 1927. זה גם התיאטרון, שבו ביים **ארווין פיסקאטור**, איש „התיאטרון הפוליטי" של שנות ה־20, את הצגותיו. חוששני, שתחושה היסטורית זו לא עשתה רושם רב על השחקנים, ובייחוד לא על אנשי התזמורת הפילהרמונית, שרובם לא הגיעו למסיבה, ואלה שהגיעו, אכלו ושתו ואחר כך עזבו את המקום בהפגנת סנוביות די מגעילה.

הבתים האפורים והמוזנחים של מזרח ברלין

החומה החוצה את העיר, מבדילה בין שני עולמות. אומנם בדיוק בימי הסיור של הישראלים התארח הנשיא **הונקר**, ראש המשטר הקומוניסטי המזרח־גרמני, במערב, והכל עשו מחוות כלפיו, כי זו הפעם הראשונה שנושא משרה מזרח־גרמני כה רמה מבקר שם.

אחרי שעמדת בתור בתחנת הרכבת העירונית וקיבלת ויזה ליום אחד, אתה יוצא אל הבתים האפורים והמוזנחים של מזרח ברלין. כאן, במרחק כמה מאות מטרים, אתה מוצא את עצמך בשדרה המפוארת "UNTER DEN LINDEN" על ארמנותיה, בית האופרה והמוזיאונים המפורסמים. (דווקא ראשה של נופרית המצרית היפה, מצוי במערב).

דיוקן עצמי עם „תעודת־יהודי" מאת פליכס נוסבאום · 1943

750 JAHRE BERLIN 1987

סמל חגיגות 750 שנה לברלין

אנשי „האנסמבל הברלינאי", תיאטרונו של **ברט ברכט**, הזמינו את „הבימה" להצגתם. שעה ארוכה עמדו בתו של ברכט, ברברה, ובעלה, השחקן הנפלא **אקהארד שאל**, לפני התיאטרון, כדי לקבל את פני עמיתיהם הישראלים בדברי ברכה וכוס יין שמפניה, אבל הישראלים בוששו לבוא... כנראה גם האירגון הגרמני המפורסם לא מצליח כל כך, כשנתוץ שיתוף פעולה בין מזרח למערב, כי בדיעבד התברר, שאיש לא סיפר למארגני הסיור בעיר המזרחית, שמצפה לשחקנים קבלת פנים כזו.

זה היה די מביך, אבל ההצגה עצמה, **„מעגל הגיר הקווקאזי"** מאת ברכט, היתה מצויינת, ובייחוד אקהארד שאל בתפקיד השופט אצדק. יש משהו מוזר בניגוד שבין תיאטרונו של ברכט כבניין, שהוא מצועצע ומוזהב מבפנים, כיאה לתיאטרון מסוף המאה הקודמת, לבין סגנונו הבימתי הצנוע, המדוייק, המבקש שיפוט ערכי ולא רק הזדהות רגשית. ואגב, תיאטרונו של „האנסמבל הברלינאי" מצוי בקרבת מקום לתיאטרוניו של **מקס ריינהארד**, ששופצו, נצבעו, כנראה לכבוד חגיגות 750 השנה, שחוגגים גם במזרח, אם כי התכנית, שראשי שני חלקי העיר יכבדו זה את זה בביקור לא תצא אל הפועל, בשל „סיבות פוליטיות".

אחרי שירדת מהרכבת העירונית בתחנת פרידריכסט־שטראסה, ועמדת בתור לויזה, מסתכל בך הפקיד, במקרה שלי ילד בלונדי, שנראה תמים מאוד, שוב ושוב, כדי להיווכח, שהתצלום שלך בדרכון הוא באמת שלך, עד שאתה מתחיל להזיע ולחשוב, אולי אתה באמת אינך אתה. לבסוף אתה משלם חמישה מרק מערביים כדמי־כניסה לסוציאליזם המתגשם, ולדרכונך מוטבעת ויזה על גבי טופס מיוחד, שעליו מצויין: „עד שעה 24:00 עליך להמצא מחוץ לגבולות הרפובליקה הדמוקרטית הגרמנית".

מחצית השעה לפני חצות עמדתי בתור ארוך של תיירים, המבקשים לשוב מערבה, הפקידים עיינו בקפידה בדרכונים, חזשו שוב ושוב את התצלום עם האוביקט החי, נושא הדרכון, והשעון שעל קיר תחנת־המעבר זחל לחצות. חשתי כמו סינדרלה, שעם פעימה האחרונה של הפעמון, יפוג הקסם, והכל יתפורר לאבק.

וממש כמו תל־אביב, ברלין המערבית לא הולכת לישון לפני השעות הקטנות של הלילה.

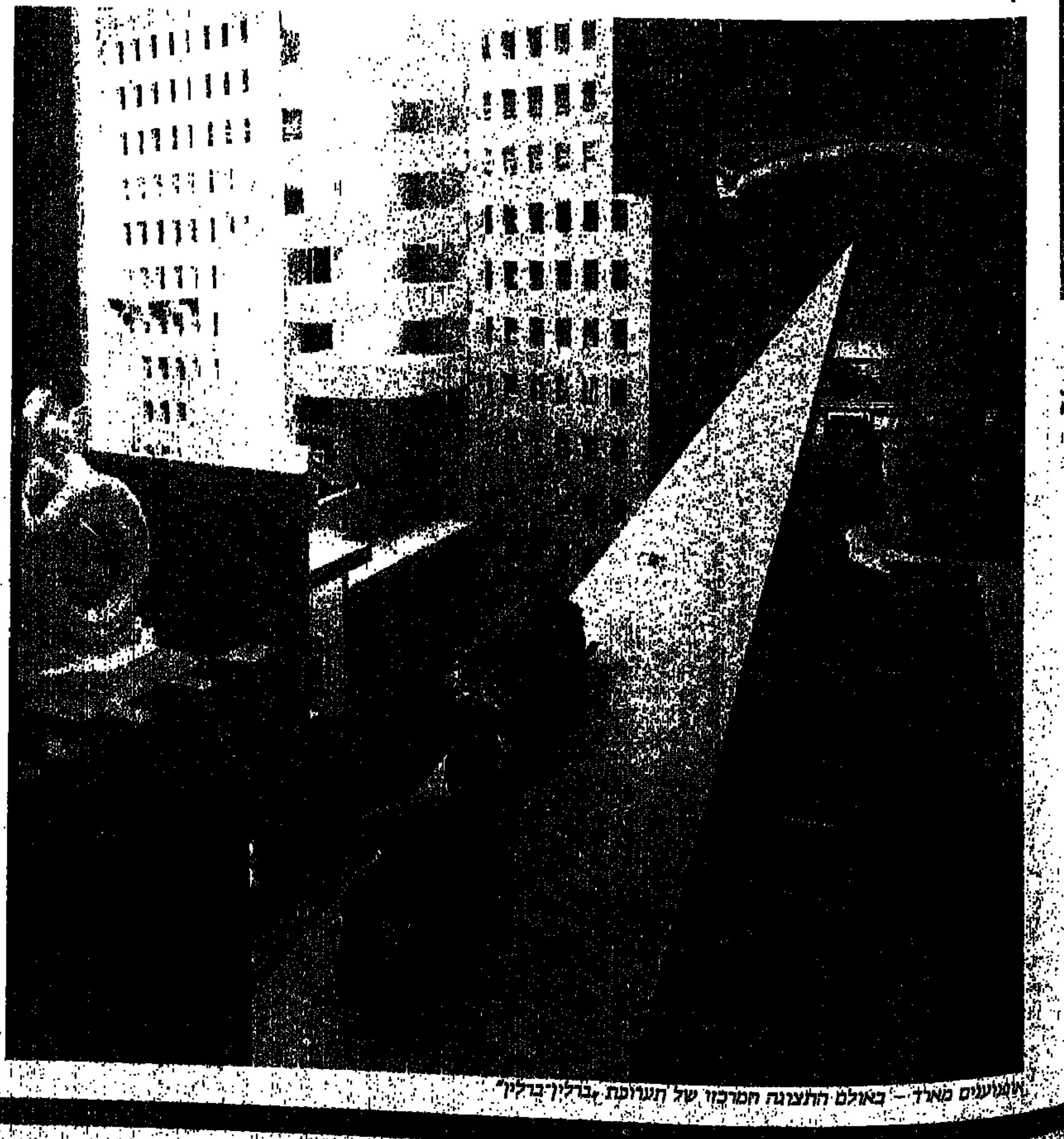
אמועים מאוד – באולם התצוגה המרכזי של תערוכת „ברלין־ברלין"

כל יום

15.10.87—9.10.87
מוסף רדיו וטלוויזיה

ששי טלוויזיה

9.10.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 פרפר נחמד — חגי תשרי.
09.40 המכשפות והגריניגוג — פרק ב' — הילדים חושדים שהתרחשויות המוזרות בכפר קשורות לשריפת מכשפות שנעשתה במקום בעבר.
10.00 מועד כאן — דפי טלטקסט לחג.
10.05 הרפתקאות בגן החיות.
10.30 סרט קולנוע דיוויד קופרפילד. אמו של דיוויד מתה ואביו החורג שולח אותו לעבוד באחד המפעלים שבבעלותו. לאחר זמן עוזב דיוויד את עבודתו ונוסע אל דודתו. הוא פוגש בדורה ספנלו איתה הוא מתחתן אך היא מתה כעבור זמן קצר. דיוויד הופך לסופר מצליח ולבסוף מתחתן עם אגנס ויקפילד שאהבה אותו וכן רב מאז שהיה בבית אביה.
13.15 האוניברסיטה הפתוחה: פסיכולוגיה קוגניטיבית.

דיאן קיטון, היא "אנני" בסרטו של וודי אלן (22.15)

13.45 טלטקסט — דפי מידע — חדשות.
13.50 בראש צעיר עם צעירי ת"א. לקט מתוך תכניות והווה.
14.30 פאביאן ממחוז דרום — פרק 3.
15.20 מפגשי בראשית. — פרשת קוהלת.
15.35 מאה ציורים — אל גרקו — מראה טולדו.
16.00 ערב חדש.
16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 מבצע איפסילון — פרק א' סדרה בת 4 פרקים, העוסקת בשימוש בנשק בקטריולוגי — כימי בהרי קרמק שבאפגניסטן.
17.20 לקט שירים (ערבית).
17.30 סרט ערבי.
19.15 על המרקע (ערבית).
19.25 כללי נהיגה נכונה בכבישים (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 שבת שלום.
20.15 יומן.
21.15 סיבה למסיבה — תכנית בידור. מנחה: רבקה מיכאלי.
22.15 סרט קולנוע הרומן שלי עם אנני — (ראה הפניה).
23.45 פסוקים לשבת. חדשות.

סרט קולנוע — "הרומן שלי עם אנני" זהו סיפור ניו־יורקי אוטוביוגרפי לוודי אלן, המגלם את אלבי סינגר, מצחיקן מצליח, המנסה להתיר את הרשת שבה נסתבכו חייו. הוא פוגש את אנני הול הצעירה והמתוקה המנסה לפתח קריירה של זמרת. מתפתחת ביניהם מערכת יחסים מבולבלת, מכאיבה ומצחיקה. שחקנים: דיאן קיטון וטוני רוברטס.
שעה — 22.15

שבת טלוויזיה

10.10.87

16.00 סרט תעודה — גנים בעולם. הסרט מתאר את סגנון הגינון והגננים בעולם החדש שלאחר התקופה הרומנטית האנגלית (ערבית).
16.30 המהמר — חלק א' (ראה הפניה).
18.00 אורח באולפן. לילית נגר מארחת באולפן את עו"ד מוחמד מסארווה לפני צאתו לארה"ב כנציג ערבי ראשון של מדינת ישראל — קונסול באטלנטה (ערבית).
19.00 גיטרה — הגיטרה בתקופה הרומנטית (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 מי הבוס? הפרק האחד־עשר: ג'ונתן השדכן. חג האהבה מגיע, וג'ונתן מחליט, כי הגיע הזמן לשדך בין אמו לבין טוני.
20.25 תכנית מיוחדת לחג הסוכות, ובה שירים, פיוטים, ופולקלור של עדות ישראל. משתתפים: אבנר זקן, יוסי קרווני, מוטי דינגבוים, מיכל טל ולהקות פולקלור — תימנית, כורדית ואתיופית. מנהל המוסיקה: ד"ר מרדכי סובול.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 מבט ספורט.
22.35 מסך אישי. אהוד מנור מארח אישיות ידועה ומקרין עפ"י בחירתה קטעים מתחום המוסיקה הקולנוע, התאטרון, הבידור, הספורט ועוד. אורח התכנית הפעם: הד"ר יוסף בורג.
23.10 מורו חייו של אד מורו, עיתונאי ברשת הטלוויזיה סי־בי־אס, שלחם כל חייו למען האידיאלים שהאמין בהם. בפרק השני: עבודתו של מורו

מוחמד מסארווה, שיחה עם הקונסול הערבי הראשון (18.00)

בטלוויזיה ומלחמתו בסנטור מקארתי ובתלות של החדשות בטלוויזיה במימון שבא מהפרסומות.
00.05 פסוקו של מקום — מבט אל ניקבת השילוח. חדשות.

"המהמר" חלק א': קני רוג'רס, המהמר המהולל נוסע ברכבת עם קבוצת מהמרים בדרכם לסן־פרנסיסקו כדי להמר בסכום עתק. קני, שלא ידע על קיום בנו, מקבל לפתע מכתב, ובו הבן מסביר לו, שהוא ואמו מוחזקים בידי אדם מסוים, ומבקש שיבוא להצילם. לאחר תקופה קצרה של התוודעות האב לבנו, נחטף הבן. כשמי הכופר נמצאים בגיזבלי, הבנסיה וקני דוהרים יוצאים בעקבותיהם לשחרר את בנו, בידיעה ברורה שהכספים אינם נמצאים שם כלל.
שעה — 16.30

ראשון טלוויזיה

11.10.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 קסים קסם — הפכים.
09.40 נחשון — רב החובל אורל המהולל.
09.45 המכשפות והגריניגוג — פרק 3 — סבא מסביר לילדים מהו הגריניגוג.
10.10 מועד כאן — דפי מידע טלטקסט לחג — כולל חידות לצופים נושאות פרסים.
10.15 הרפתקאות בגן החיות — פרק 3.
10.40 משב רוח רענן — שחזור דרמטי של חיי הצייר האנגלי סטנהופ פורבס.
11.20 ליונל האמפטון ותזמורתו.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 האוניברסיטה הפתוחה:
1. מעולם הכימיה — עיבוד חומרים תרמופלסטיים.
2. ניהול משאבי אנוש — בניית צוות.
3. ניהול השיווק — מדוע קונים?
15.00 היום בו השנתה היקום — פרק 10 — עולמות בלא גבול — פרק אחרון ומסכם.
15.50 מאתיים שניות — רטוס.
15.55 רחוב סומסום.
16.25 ילדת הפלא — פרק 18.
17.00 ערב חדש — מנחה רן מרגלית.
17.30 "תהילה" — שם הפרק: "חברים כל כך טובים" לירוי מנסה ליצור קשר רומנטי עם לידיה, אך היא מחבבת אותו כחבר ידיד ומאוהבת באחר.
18.20 סרט הנפשה.
18.32 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 "רוצה פתרון" (ערבית).

אחת ממשתתפות הסידרה "המכשפות והגריניגוג" (09.45)

18.45 "חידושים והמצאות"
1. מחקר כדור הארץ.
2. השתלת ריקמת מוח (ערבית).
19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 "עד פופ" — והפעם על נוסטלגיה. גרסאות חדשות ללהיטים ישנים בצד להיטים באווירה "של פעם". המבצעים: ברוס ויליס, ה"פט רויס" עם ה"ביץ' רויס" ולהקת אי בי סי. להקת "יו־ד" וג'ון הקוגר מלונקמפ. מגישה: ענת דולב.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 "לקראת שידור".
21.50 "שושלת". (ראה הפניה).
22.40 "סוף ציטוט" — תכנית דו־שבועית בענייני ספרות מנחה: ירון לונדון.
23.45 "אלפרד היצ'קוק מגיש" — שם הפרק: "אסירים" אסיר נמלט, שחודר לביתה המסודר להפליא של אישה, משנה את חייה לחלוטין בשעות שהייתו שם מבוקר עד רדת הלילה.
23.45 פסוקו של יום חדשות הלילה

ערוץ 2

19.00 החתול שמיל — עם תיאטרון הבובות של אריק סמית.
19.30 אלגרו.
20.30 מבט שני: פסטיבל עכו
21.00 פופ 2.

"שושלת" מארק מציל את קריסטל ואת אלקסיס מן שרפה בבריכה ומגלה להן כי הדלת היתה נעולה מבחוץ. קירבי מתנהגת בצורה מוזרה ואינה מרשה לג'ף לגעת בה. הקשר בין ... ממשיך להתגלגל עם ... גורם להתנגשות עם אביו.
שעה — 22.50

שני טלוויזיה

12.10.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
09.05 שעת כושר
09.15 רחוב סומסום.
09.45 המכשפות והגריניגוג — פרק 4 — הילדים חושדים שהגיעה עת מפגש שלוש.
10.10 מועד כאן — דפי טלטקסט לחג — כולל חידות לצופים נושאות פרסים.
10.15 הרפתקאות בגן החיות — פרק א.
10.40 רובוטים — הגש לי עוגיה בבקשה.
11.10 הוליבוד — עירי — הצלם קן מארי מביא תמונות וקטעי סרטים שצילם בהוליווד לפני כ־50 שנה.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 מגע — חומר — עיצוב.
14.35 קסים קסם — השתקפויות.
14.55 נחשון — הכלש גלילש.
15.00 קשר משפחתי — סבתא וסבא אמא ואבא ושני בת הי"ג משוחחים עם זיוית אברמסון על הדרך בה מנהלת שני את העניינים במשפחת נחום.
15.40 שעת כושר
15.50 מאתיים שניות לדפוס.
15.55 הרוזן ממונטה כריסטו — פרק 3.
17.00 ערב חדש — מנחה רפי רשף.
17.30 "רובי'כפת לי" — סדרה בהנפשה.
17.55 "רואט" — אוהד בן־ארי וסלים עבוד־אשכר הם שני ילדים בני 12, בעלי חלום אחד — להיות פסנתרנים.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 סקירת תכניות (ערבית).
18.35 ספורט — (ערבית).

מיקל ג'יפוקס, הוא אלכס ב"קשרי משפחה" (21.35)

19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 "מעמד הקהל" — שידור חי מהכותל המערבי (ראה הפניה).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 "קשרי משפחה" הפרק האחרון: "האח הגדול" בתפקידו החדש כעורך העיתון של בית־הספר חושף אלכס שערורייה הקשורה בבחינות הגמר באלגברה ומפרסם את שמות כל התלמידים שנתפסו, ובהם גם אחותו מאלורי.
22.00 "זה הזמן" — תכנית אירוח שבועית מנחה: רם עברון.
22.50 "גולש על הגובה" — סרט מתח מסדרת הסרטים "הוואי חמש אפס".
23.40 פסוקו של יום. חדשות הלילה.

ערוץ 2

19.00 עד פופ — עם אפרים שמיר — חומרים מחו"ל.
20.00 תעודה 2: ריוקן — פאול מן חיים.
20.40 פופ 2.

"מעמד הקהל" — שידור חי מהכותל המערבי בסוכות שאחרי שנת שמיטה חל מועדו של "הקהל", שהוא התקהלות של כל העם, היהודי, בישראל ובגולה, לשעה של שמחה והודיה, וגם של התבוננות. המעמד מיועד לחילונים ולדתיים, לבעלי כל הדעות ולבני כל העדות, והוא שילוב של מנהגי שמחה לכל עם ישראל. במעמד יהיו ישתתפו נשיא מדינת ישראל חיים הרצוג, ועוד מכובדים רבים.
שעה — 20.02

שלישי טלוויזיה

13.10.87

09.00–17.00 — יום סרט
יום שידורים מיוחד בהנחייתו של ניסים דיין. יום סרט ייוחד כולו ליצירה קולנועית צעירה והוא יחולק לחטיבות שונות:
09.00 חטיבה 1 — בחינות בגרות בקולנוע - סרטי וידאו ואנימציה של תלמידי תיכון.
11.30 חטיבה 2 — וידאו קיבוץ.
13.00 חטיבה 3 — סטודנט מהסרטים — סרטים של סטודנטים מבתי ספר לקולנוע ובתי ספר לאמנויות.
16.00 פסטיבל הסרטים הבינלאומי בחיפה — ראיונות וקטעי סרטים.
17.00 ערב חדש — מנחה אילנה דיין.
17.30 שלוש ארבע חמש וחצי.
17.50 אלף.
18.20 ילדים בעולם — סדרה על חוויות של ילדים מכל מיני מקומות בעולם.
18.25 הגיע זמן לשון — פינת הלשון של אבשלום קור. הפעם: האם אסור לחוג את אסרו חג?
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 סדרה תיעודית תרבות המערב. פרק ד: המפגש בין תרבות המערב לבין תרבות האסלאם (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 ימי בית הספר של טום בראון. הפרק השלישי: המנהל החדש ד"ר ארנולד מחליט להנהיג שינויים של ממש בתנאי החיים של התלמידים בפנימייה כדי לשפר אותם. טום תופס את פלשמן במעשה רמאות.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.40 מבט שני.

אנט קרוסבי, בסידרה "גן העדן המובטח" (22.20)

22.20 גן העדן המובטח — סדרת דרמה אנגלית חדשה בת 11 פרקים (ראה הפניה).
23.40 פסוקו של מקום — מבט אל מוצא, משם לקחו ערבות למקדש. חדשות הלילה.

ערוץ 2

19.00 באותו ענין.
19.30 בלט — תהילים בירושלים — להקת קולודממה.
20.00 סיבה למסיבה.
21.00 פופ 2.

"גן העדן המובטח" הגדה משפחתית, המציגה תמונה על החיים הפוליטיים והחברתיים של אנגליה בשנים שלאחר מלחמ"ע השניה. פרק ראשון, "מותו של קדוש". שנת 1985. בקריאת צוואתו של הבוכר סימון סימקוקס מסתבר שהוריש את כל הונו לשר לסלי טימסום, איש המפלגה השמרנית. האם היה הבוכר מטולף או קדוש? הנרי, בנו של סימקוקס, מחפש את ההשפעות להבנת צוואתו של אביו. משתתפים: סר מייקל הורדרן, אנט קרוסבי, פטר איגן, פול שלי, דויד תרלפול.
שעה — 22.20

רביעי טלוויזיה

14.10.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 טוב טוב הגמד — טיול מסוכן.
09.45 המכשפות והגריניגוג — פרק 5
10.10 מועד כאן — דפי טלטקסט לחג — כולל חידות לצופים נושאות פרסים.
10.15 הרפתקאות בגן החיות — פרק 5.
10.40 קשר משפחתי — ימית בת השמונה וחצי ושקמה בת 6 הן אחיות המתחרות ביניהן ללא הרף. על נושא זה ואחרים משוחחת משפחת חרזי עם אחי יוחם.
11.30 שירים שאוהבים
13.00 אוניברסיטה פתוחה.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 גברת פלפלת.
14.15 סרט קולנוע סיילס מארנר — בן קינגסלי בתפקיד סיילס מארנר, האורג שגירה את עצמו מחברת בני האדם, לאחר שאלה בגדו בו, ומצא לעת זיקנה נחמה בתינוקת קטנה שהשלכה לפתח ביתו.
15.45 מפגשי בראשית — זאת הברכה — שיחתו השבועית של הפרופ' ישעיהו ליבוביץ.
16.15 שביל באמצע שביל בצר - נחל הבניאס.
16.30 דרמה אנגלית לילדים — קוליית המכשפות.
17.40 יש לי סיפור.
17.50 שירים מתוך הסדרה שיישאר בינינו.
18.00 תכנית בידור — אולימפיה 25 (חלק א').
19.00 ענייני הגוף (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).

פטריק רייקרט, בסרט הקולנוע "סיילס מארנר" (14.15)

20.00 ציטוטים מהסרטים — תכנית שלישית בסדרת התכניות המיוחדות על קולנוע. הפעם על הסרט המוסיקלי בשנות השמונים. מנחה התכנית — השחקן־הזמר ששי קשת — ישוחח עם העיתונאי־המבקר אורי קליין (הארץ) ועם הפזמונאי ומתרגם מחזמרים (עלובי החיים) — אהוד מנור.
21.00 מבט לחדשות.
21.15 חיים שכאלה — עם הדודאים — חלק ב': חלקה השני של התכנית המביאה את סיפורם של הצמד בשובו ממסע ההופעות באירופה ובארצות־הברית, מסע שנמשך שלוש שנים.
22.35 סרט קולנוע מלון פלאזה (ראה הפניה).
00.15 פסוקים לחג. חדשות הלילה.

ערוץ 2

19.00 שישאר בינינו.
19.30 בלט — הצ'ינה וראו.
20.00 בידור 12 בצוותא עם רבקה מיכאלי.
21.00 פופ 2.

"מלון פלאזה" שלושה סיפורים מתרחשים בזמנים שונים בחדר של מלון פלאזה. בסיפור הראשון איש עסקים עולה בא אל המלון לחגוג עם אשתו את יום נישואיהם. בשני מפיק סרטים מצליח מנסה לפתות ידידה לשעבר לבלות ערב שיש לו. בשלישי — אב עצבני מנסה לשכנע את בתו לצאת מחדר האמבטיה, שבו התבודדה, ולרדת אל אולם קבלות הפנים, שבו אמור להיערך טקס חתונתה שלה. וולטר מתאו מגלם את שלושת התפקידים הגבריים — ... מורין סטייפלטון, ברברה האריס ולי גראנט.
שעה — 22.35

חמישי טלוויזיה

15.10.87

16.30 תכניתבידור — אולימפיה חלק ב' (ערבית).
17.30 מול טוב 007 — סרט מיוחד בהנחייתו של כוכב סרטי ג'יימס בונד — רוג'ר מור, במלאת 25 שנה להקרנתו של הסרט הראשון של ג'יימס בונד ד"ר נו, ב־1962 (ערבית).
18.30 סרט תעודה על הירדן - דרכו של נהר. (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 שמחו נא — תכנית מיוחדת לשמחת תורה.
20.30 עשור למהפכת הטניס. תכנית מיוחדת של מחלקת הספורט. התכנית מציינת מלאת עשר שנים להקמת מרכזי הטניס בישראל ולהפיכתו של הטניס לאחד מענפי הספורט הפופולריים ביותר במדינה. מרכזי הטניס שהוקמו בשנים האחרונות ברחבי המדינה כולה הם פרי יוזמתו הברוכה של איאן פרומן, רופא שיניים שעלה מדרום אפריקה ופעל להפיכתו של ענף הטניס לספורט עממי. בתכנית יובאו קטעים מן המשחקים של טורניר הגרנד פרי הנערך ברמת השרון.
21.30 מבט לחדשות.
21.45 פסטיבל גוש קטיף — תכנית בידור. בקיץ השנה נערך פסטיבל בגוש קטיף במלאת עשר שנים להתיישבות בגוש. הטלוויזיה צילמה את המופע באמפיתאטרון הטבעי במקום, בהשתתפות גלי עטרי, אריק סיני, יוהר כהן, הדודאים, חנן גולדבלט, אושיק לוי, דודו דותן, להקת מפח"ש ועוד.

ש. גליקשטיין בתכנית מיוחדת המוקדשת לעשור לטניס (20.30)

22.45 סדרת סרטי מתח — מטלוק (ראה הפניה).
23.35 הגיע זמן לשון — בפינתו השבועית של אבשלום קור הפעם: האם אסור לחוג את אסרו־חג? חדשות הלילה.

ערוץ 2

19.00 דוביכ'פת לי.
19.30 תצפית: 1. נמ"ד — מכשיר ענק לצילום רפואי הפועל על עקרון תהודה המגנטית. 2. טיול בחרמון.
20.00 בידור 2 — ספורט הרלם (חלק ב').
20.40 אנימציה: טולוז לוטרק.
20.50 פופ 2.

"מטלוק" הפעם מגן מטלוק על כתב־חוקר בטלוויזיה, הנאשם ברצח אשתו. עוזרת לידו בתו המשפטנית שרלין. חברו הדוחים, טיילר הרמון משמש בלש פרטי.
שעה — 22.45

תוכניות טלוויזיה ליום שישי 16.10.87

בשעה 21.15 — "מרטין לותר קינג" — תכנית בידור לציון יום הולדתו.

בשעה 22.05 סרט קולנוע "הרעם והברק" לשעבר במלחמה. קריאת נמלט משני חבריו למלחמה, לאחר שביצעו יחדיו מעשה שוד. חבריו הרשעים בו שנמלט עם הכסף, הדם מנסים להתנקם בו. בהימלטו, מתחפש לכומר, מצטרף אליו הדרי סתכן צעיר, הוא מציל אותו מרודפיו ונהפך לאחיו... משתתפים: קלינט איסטווד, ג'ף ברידג'ס, ג'ורג' קנדי וג'פרי לואיס.

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 9.10.87
12.00 מסע בעולם המצויר. 12.30 ימי העמק האבודים (מערבון). 13.00 מועדון 700. 13.30 התעמלות. 14.00 ילדי התבונות (מצויירת). 14.10 סופרבוק (מצויירת). 15.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 15.10 סרט — "באפלוגירל" עם לינדה דארנל. 17.00 חבורת קוסבי. 17.30 קשרי משפחה (קומי). 18.00 חדשות. 19.00 פוליס'גאי ופעולה. 20.00 סרט (ערבית). 21.30 מעשיות משפחות (ערבית).

שבת 10.10.87
12.00 וודי וודפקר (מצויירת). 12.30 המשפחה הביונית. 13.00 תניס האינזכג (מצויירת). 13.30 מיסתורי הים. 14.00 עולם החיות. 15.00 כדורגל וכדורסל. 17.00 אירועי ספורט בעולם. 18.00 כדורגל וכדורסל. 19.00 האבקות. 20.00 סרט — "רובינזון קרוזו במאדים" עם פול מנטי. 22.00 מועדון 700. 22.30 חיים אחרים (סדרה).

יום ראשון 11.10.87
12.30 חיים אחרים (סדרה). 13.00 מועדון 700. 13.30 מעשיות משפחות (ערבית). 14.00 וודל גמירל. 14.30 הבית המעופף (מצויירת). 15.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 15.30 סרט (ערבית). 17.00 משפחת וולטון (סדרה). 18.00 — 60 דקות (ענייני אקטואליה). 19.00 מופעים הלסיים. 20.00 סרט — "ג'וני דארק" עם טוני קרטיס. 21.30 מעשיות משפחות (ערבית).

יום שני 12.10.87
12.30 חיים אחרים (סדרה). 13.00 מועדון 700. 13.30 התעמלות. 14.00 ילדי התבונות (מצויירת). 14.30 סופרבוק (מצויירת). 15.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 15.30 סרט — "אחרוני הקשוחים" עם ג'יימס קובורן. 17.00 ימים מאושרים (סדרה קומית). 17.30 לורן ושירלי (סדרה קומית). 18.00 חדשות. 19.00 מגנום (בלש). 20.00 פוטבול (רגבי־קולג'). 22.00 מועדון 700. 22.30 חיים אחרים (סדרה).

יום שלישי 13.10.87
12.30 חיים אחרים (סדרה). 13.00 מועדון 700. 13.30 התעמלות. 14.00 ילדי התבונות (מצויירת). 14.30 הבית המעופף (מצויירת). 15.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 15.30 סרט — "האיש שלא קיים" עם ג'יימס קובורן. 17.00 נסיעה בחלל (מדעי). 18.00 חדשות. 19.00 צוות לענין (פעולה). 20.00 מקגייבר (מתח). 21.00 זאב מעופף (פעולה). 22.00 מועדון 700. 22.30 חיים אחרים (סדרה).

יום רביעי 14.10.87
12.30 חיים אחרים (סדרה). 13.00 מועדון 700. 13.30 התעמלות. 14.00 ילדי התבונות (מצויירת). 14.30 סופרבוק (מצויירת). 15.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 15.30 סרט — "רוח קל" עם ספנסר טרייסי. 17.00 תן לי הזדמנות (קומי). 17.30 משפחת קמבל (סדרה). 18.00 חדשות. 19.00 רצח במסיבת קולנוע. 20.00 המזוף (סדרה). 20.30 ניוהארט (סדרה קומית). 21.00 המשווה (בלש). 22.00 מועדון 700. 22.30 חיים אחרים (סדרה).

יום חמישי 15.10.87
12.30 חיים אחרים (סדרה). 13.00 מועדון 700. 13.30 התעמלות. 14.00 ילדי התבונות (מצויירת). 14.30 הבית המעופף (מצויירת). 15.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 15.30 סרט — "3 מטבעות במעיין" עם קליפטון וב. 17.00 נובה. 18.00 חדשות. 19.00 סקרקרו וגברת קינג (בלש). 20.00 הדרך לשמים (דרמה). 21.00 לאור הירח (בלש). 22.00 מועדון 700. 22.30 חיים אחרים (סדרה).

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 9.10.87
כל שעות הבוקר תוכניות לכל המשפחה. 12.30 כדורגל בינלאומי או ספורט עולמי. 14.30 המצלמה הנסתרת (ערוץ 1). 14.45 גוף האדם (ערוץ 1). 15.00 סרט עלילתי (ערוץ 1). 15.30 סרט עלילתי באנגלית (ערוץ 1). 16.30 סרט עלילתי בצרפתית. 17.00 ההיסטוריה של הנפט (ערוץ 1). 18.00 חדשות בצרפתית. 18.15 לקט שירים. 18.30 חדשות בעברית. 18.45 לקראת שנת האלפיים וסרטון דוקומנטרי. 19.30 ציפיות מאוחרות (קומדיה אנגלית). 20.10 תבוא הודעה על סידרה חדשה. 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 ברכבת לוקסס ללוס־אנג'לס (סדרה אמריקאית).

שבת 10.10.87
14.50 סרטים מצויירים (ערוץ 1). 16.10 הנסיכה הקטנה (ערוץ 1). 17.00 תכנית בצרפתית (ערוץ 1). 17.15 ילדי רחוב ריביבי (ערוץ 1). 17.30 אשנב לעולם בצרפתית. 17.40 החיים בשנות האלפיים (ערוץ 1). 18.00 חדשות בצרפתית. 18.30 חדשות בעברית. 19.30 חברים לכל (קומדיה אנגלית). 20.10 אישים ומאורעות (דוקומנטרית) (ערוץ 1). 20.30 בידור חו"ל. 21.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 11.10.87
14.50 סרטים מצויירים (ערוץ 1). 14.55 תן לי צ'אנס (ערוץ 1). 16.30 סרט עלילתי בצרפתית. 17.30 קשרין (סידרה בצרפתית). 18.00 חדשות בצרפתית. 18.15 לקט שירים. 18.30 חדשות בעברית. 19.30 צללים כשליקה (קומדיה אמריקאית). 20.10 סרט דוקומנטרי. 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 הארקולייזר (המשטרה) (סידרת מתח אמריקאית). 22.10 סיפור מסתור בך (קומדיה אנגלית).

יום שני 12.10.87
14.50 החבובים סרטים מצויירים (ערוץ 1). 16.30 כפיות כסף (לילדים) (ערוץ 1). 17.00 רחוב קרנו (סידרה בצרפתית). 18.00 חדשות בצרפתית. 18.15 מגזין ספורט בצרפתית. 18.30 חדשות בעברית. 19.30 קרים ואלי (קומדיה אמריקאית). 20.10 פלקון קרסט (סידרה עם ג'יין וויימן). 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 טוסקלה (סידרה אנגלית). 22.10 סינת האנבה.

יום שלישי 13.10.87
14.50 סרטים מצויירים (ערוץ 1). 15.50 המצלמה הנסתרת (ערוץ 1). 16.00 סיפורים קצרים (ערוץ 1). 16.15 על טעם ועל ריח (ערוץ 1). 17.00 תכנית בידור בצרפתית. 17.30 מטבח בינלאומי (דוקומנטרי על בישול). 17.30 כדורגל בינלאומי (ערוץ 1). 18.00 חדשות בצרפתית. 18.30 חדשות בעברית. 19.30 במשיכת מכחול (קומדיה אנגלית). 20.10 רמינגטון סטיל (סידרת מתח אמריקאית). 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 הבלקינגה (סידרה). 22.10 פתוח כל שעות היממה (קומדיה אנגלית).

יום רביעי 14.10.87
14.50 סרטים מצויירים (ערוץ 1). 16.00 ילדת הפלא (ערוץ 1). 16.25 החבובים (ערוץ 1). 16.30 בית חולים (סידרה באנגלית) (ערוץ 1). 16.50 בית חולים (ערוץ 1). 17.00 הקוריאר (סידרה בצרפתית). 18.00 חדשות בצרפתית. 18.15 ירדן היום צרפתית. 18.30 חדשות בעברית. 19.30 ולדי (קומדיה אמריקאית). 20.10 מסים (דוקומנטרי). 20.40 האבקות חופשית (ערוץ 1). 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 קלת טור קרלוזה (סידרה אמריקאית). 22.10 האבקות חופשית (ערוץ 1).

יום חמישי 15.10.87
14.50 סרטים מצויירים (ערוץ 1). 16.15 אי המטרים סידרה לילדים (ערוץ 1). 16.45 עולם החיות (ערוץ 1). 17.00 רחוב קרלו (בצרפתית). 17.30 פסטיבל תיאטרון הפולקלור. 18.00 חדשות בצרפתית. 18.15 סידרה צרפתית. 18.30 חדשות בעברית. 18.45 מגזין ספורט. 19.30 רגעים מביכים. 20.30 לא ניתן להוכיח (סידרת מתח אנגלית). 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 סרט עלילתי באורך מלא.

ששי רדיו

9.10.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאונה נינוחה — על הסתיו אצל: ויוואלדי, בואמורטיה, מאסנה, דבוז'ק, שומאן, מנדלסון, מיו, פורה והיידן.
09.00 קונצרט בוקר — היידן: בריאת העולם. מנדלסון: "שיר תהילה" סימפוניה מס' 2.
11.57 פינת השיר — משירי אברהם בן יצחק (סונגה).
12.00 מן הסדרייה — שלישיית יובל — היידן: שלישייה בפה דיאז מינור, אופ. 26; בטהובן: שלישייה בסול מאג'ור, אופ. 1.
13.05 בהאונה נינוחה — היידן: סימפוניה מס' 88 בסול מג'ור; בטהובן: קונצ'רטו מס' 1 בדו מג'ור; ברהמס: הקונצ'רטו הכפול בלה מינור אופ. 102; דביסי: סויטה זעירה.
15.00 לקראת שבת — הנדל: קונצ'רטו גרוסו בסול מג'ור; יוסף טל: קנטטה לסוכות; שוברט: פרק רביעייה בדו מינור; בטהובן: סימפוניה מס' 8 בפה מג'ור.
16.00 לבקתוקבט — באך: "קנטטת הציד" מס' 208; מירקרנטה: קונצ'רטו לקלרנית ולתזמורת; סזאר פרנק: סונטה בלה מג'ור לכנור ולפסנתר; בטהובן: הסימפוניה החמישית בדו מינור.
18.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות סר תומס ביצ'ם — ביצוע חי והנדל: מתוך "ישראל במצרים"; בורודין: מחולות פולובצים, מתוך "הנסיך איגור"; סיבליוס: סימפוניה מס' 2 ברה מג'ור.
19.00 מוסיקה קאמרית — בטהובן:

דן שביט, בתכנית על היצירה הספרותית (א' 16.05)

חמישייה במי במול מג'ור לפסנתר וכלי נשיפה אופ. 16; ברהמס: רביעיית כלי קשת בדו מינור אופ. 51 מס' 1.
20.05 מזמרת הארץ.
20.27 פינת השיר.
20.30 קונצרט ליל השבת — בעריכת שלמה הד — בתוכנית: הפתיחה "אגמונט" אופ. 84; מוצארט: סרנדה לכלי נשיפה במי במול מג'ור; גריג: סונטה בלה מינור; מאהלר: סימפוניה מס' 7.
23.00 פרק הברוק ורסיסי רנסנס.

רשת א'

07.30 רדיויקל — תכנית יומית בעברית קלה.
08.00 א"ז — חדשות.
08.05 טעמי המזרח — מצעד פזמונים בסגנון מזרחי עם רם תרמור.
10.05 שיריקוד — מחולות ושירים משלנו.
11.05 היום השישי - מגוון למסורת ופולקלור.
12.05 מערב ים־תיכוני — עם גד עמר.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגוון לילדים ולבני נוער.
15.00 קבלת שבת.
16.05 נושא במוקד: עם דן שביט — "על היצירה הספרותית".
17.10 שירים עבריים.
18.06 מוסף רדיו לספרות.
19.05 זמר לשבת.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 כי טוב הזמר — מופע פומבי: "סיפורה של קהילת סיטואן" (ש"ח).
23.05 להיטים מפולפלים — להיטי הזמר המזרחי של כל הזמנים.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 שירים, ימים לחג.
09.05 בראש צעיר — תכנית לתלמידים בחופשה.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי — עם יוסי גרבר.
12.10 שריקת פתיחה — לקראת משחקי הכדורגל בשבת.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
15.00 בשמים לשבת — עם יהורם גאון.
16.05 עובר ושב — עם דור מרגלית.
17.05 מאחורי הכותרות — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעיתונות.
18.06 השבוע שלי - עם העיתונאי יוסף לפיד.
19.05 הטור השבועי.
20.05 השושנה פורחת — רומנסות, שירים ופיוטים ממורשת יהדות ספרד.
22.05 הנה נצא במחול - ריקודי־עם.
23.05 בין שישי לשבת — שיחה בשניים בין יצחק לבני לבין פרופ' רות גביזון.
00.10 שיר אינו רק מנגינה - שירים עבריים בנושא אחד.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר.
06.30 פוקחים עין.
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף שבוע.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 בילוי נעים — עם גולי שפירא.
11.05 קולה של אמא - עם אלכס אנסקי. דרישות שלום מאמהות.
12.05 סנדלים - שעתיים נעולות עם דורי בן־זאב.
14.05 עולם קטן המדינות שמעבר לים — תכניתה של איימי גינזבורג. תכנית ראשונה — יפן.
15.05 חגיגה בקטיף — מופע פומבי שהוקלט באמפיתיאטרון התולות הטבעי בגוש קטיף, דרומה לעזה. משתתפים: שלמה בראבא, יוהר כהן, גלי עטרי, אריק סיני, גיתית שוכל, הדודאים, אושיק לוי ועוד. (ש"ח).
16.05 שיר בשקט בשקט.
18.05 שיחת נפש — שלמה ארצי משוחח עם שמעון פרס — שר החוץ וסגן ראש הממשלה.
19.05 גבר ואשה 1987 — תכניתה של ערנה עברון עם מנהיגת גוש אמונים דניאלה וייס.
20.05 לא על הלוף לבדו - שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו.
22.05 תחת גפנו תחת תאנתו — מרתון אתניקה פלוס.
00.05 מופע הרדיו והטרנזיסטור של יואב קוטנר.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

רשת ג'

06.04 יום שישי חור — שירים עבריים.
08.05 משהו משהו — עם מיכל שמאלי.
10.05 אנן הים־התיכון.
12.05 להיות שם — שעה אחת, שפה אחת.
13.05 צפיחות בדבש — עם דן כנר.
15.05 לפנות ערב — שירים עבריים.
17.05 כאן, שם ובכל מקום.
19.05 זמר שכזה — שירים עבריים.
20.05 צליליל שבת — עם לאה לאור.
22.05 טיול לילי — שירים עבריים.
23.05 איזה לילה — מסיבת ריקודים - עם איתן גור.

שבת רדיו
10.10.1987

קול המוסיקה

07.11 שחרית לשבת — יק.פ.ע. באך: סימפוניה מס' 2; היידן: קונצ'רטו לחצוצרה ותזמורת; קאריסימי: קנטטה; מוצארט: דיברטימנטו בסי במול מג'ור; שומאן: אגדות מארץ הפיות לקלרנית, ויולה ופסנתר; מנדלסון: סימפוניה מס' 6 לכלי קשת; ברנשטיין: תהילי צ'יצ'סטר.
09.00 דפי פסנתר — סקריאבין: שלושה פרלודים אופ. 13; שומאן: אטיודים סימפוניים אופ. 13; בטהובן: סונטה מס' 8 ברו מינור אופ. 13 (סונטה פתטית).
10.00 קונצרט השבת מהקלטות התזמורת הסימפונית „ים רשה"ש".
11.57 פינת השיר משירי אברהם בן יצחק (סונה).
12.00 במחיצת אמן דגול — החלילן הנס־מרטין לינדה.
13.05 קונצרט לצהרי השבת — מוצארט: סונטה בסי במול מג'ור; מאהלר: קרן הפלאים של הנער; דבוז'אק: סימפוניה מס' 5 בפה מג'ור.
15.00 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
16.00 יומנו של דון ג'ואן.
17.00 פגוש את האמן הישראלי — א. ורדי — פסנתר. פ. שופן — 2 פולונזים, אופ. 26 נוקטורן בדו דיאז מינור המזורקה בפה מינור (האחרונה) סונטה מס' 3 בסי מינור, אופ. 58.
18.00 רדיו דרמה — ערי ואדי מאת: ילנה קוהוט; תרגום: ערן בניאל; בימוי: ג'ון טיידמן, משתתפים: ניסים עוזיקרי, רמי דנון, מישא אשרוב, אברהם סלקטר, סביאנה מיוחס, יעל עמית ויואל דרורי.

ל. ברנשטיין, מלחין היצירה „תהילי צ'יצ'סטר" (כ' 07.11)

19.00 הקונצרט שלי עם ד"ר שלמה סיטון.
21.05 מעל בימת האופרה — הטרויאנים מאת ברליוז. חלק א: כיבוש טרויה.

רשת א'

08.05 עולם המדע.
09.30 דעתיקול — תיבת דואר בענייני מדע.
10.05 עולם במשיחות מכחול — על הסופר י.י. זינגר, בעקבות הרומן האחים אשכנזי — משתתפים: ישראל ומיר־זינגר, ד"ר אברהם נוברשטין והמשוררת אסתר אטינגר.
11.05 משגים — עם חוה ישכר: על פורצי הגדר — עם בן־ציון יהושע ושלמה רבי.
12.05 מישור תעודה: חלקי חילוף — לב, כבד, כליות, עור ועצמות — תמונת מצב על ההשתלות בישראל.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — פינות, שירים ובקשות כבקשתכם בשידור חי.
15.05 שבת אחים — סדרת תכניות על הווי ופולקלור: מופע פולקלור שהתקיים בכפר־בלום.
16.00 רדיודרמה — נגנים — מאת אשר ברש, עיבוד: ריקי דקסל, בימוי: דליה עמית, משתתפים: ש. קונורטי, ע. וקסמן, ש. שמואלוב, א. קבינסקי, י. שילוח, ת. קינן.
17.10 שירודיה: צלקת גאווה — מאת אלישע פורת מגיש: שלום שמואלוב.
17.40 שירים עבריים.
18.06 מסביב לעולם בשעה קלה — עורך ומגיש: יצחק נוי.
18.55 פינת השיר.
19.05 אנתולוגיה קטנה לשירה: שירה ספרדית, עצים בודדים — משירת ... — עם המשוררת מאית כורנר.
19.30 שידורים לעולים.

22.10 מלווה מלכה.
23.05 דרכי ארם — עם רחל חלפי.

רשת ב'

07.09 זמר וזמר לך — בעריכת רעיה הרניק.
08.05 מי ישן מגישה: ניכל גזית, אגדות, ספורים ופינות הומור.
09.05 שאלה של טעם — עם חיים קינן.
09.55 עוריה אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע.
11.05 מופע פרס ישראל — עם התזמורת הפילהרמונית הקלטה פומבית מ„היכל התרבות" משתתפים: שושנה דמארי, אילנית, חוה אלברשטיין, מירי אלוני, נורית גלרון, יהורם גאון, אריק לביא, גלי עטרי, ששי קשת, חבורת רננים, תזמורת צה"ל, מקהלות כפר־סבא וגבעתיים — מנצח: יצחק גרציאני מנחה: דניאל פאר.
13.05 תמונות בשחור לבן.
14.06 סקירת שבועונים מן העולם.
14.11 הבו זמר — שירים עבריים.
14.30 כדור בראש — קתדרה לכדורגל עם טדי פרויס ותברים.
15.05 שירים ושערים — דיווחים על השערים שיובקעו במשחקי הליגה הלאומית בכדורגל ופזמונים.
17.05 ארץ חמדת.
18.06 מספיק ודי — עם דלית אורמיאן.
18.30 ממגרש הספורט.
19.05 הקול קולנוע.
20.05 יומן השבוע (ש"ח).
21.05 כוכב הערב: עם פטי פייג'.
22.05 בקצה השבוע — עם יעקב אחימאיר.
00.10 הוי ארצי מולדתי — שירים עבריים.

גלי צה"ל

07.05 יופי של שירים.
08.05 „מעל ומתחת לשמיכה".
09.05 „מקהלה עליזה" — שירים וסיפורים לילדים.
10.05 „במקום מגוך" — מערכונים ושירים עם שירה גרא.
11.05 „במצב הנוכחי" — עם יוסי עבאדי ורני ווסלי.
12.05 „טעם של פעם" — עורכת ומגישה: אורלי יניב.
13.05 „שאלות אישיות" — יעקב אגמון משוחח עם עו"ד ומבקר המדינה לשעבר יצחק טוניק.
14.05 „הכל זורם".
16.05 „סינמה שנת" — תוכנית בענייני קולנוע. עורך ומגיש: גידי אורשר.
17.05 „ספרים רבותי ספרים" — המגאזין הספרותי של גלי צה"ל.
18.05 „ערב צרפתי".
19.05 „קוקטייל בטעם קאמפרי" — אמנים נבחרים בשירים נאפוליטנים.
20.05 מצעד ופזמונים הלועזי.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 שירים עבריים.
22.05 „מסור מסורת".
23.05 „עושי מדינה" — עורך ומגיש: דודו דיין.
00.05 ציפורי לילה מארח — אבי קורן מארח את הזמר חנן יובל המגיש את השירים האהובים עליו.
02.05 לא רוצים לישון.
03.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2
09.00 — 19.00 — „גל עברי" — עשר שעות של שירים עבריים ברצף.
09.05 משירי אהוד מנור — חלק א'.
12.05 „להיט לתיאבון" — להיטים עכשויים.
14.05 „יופי של שירים" — ממיטב הזמר העברי.
17.05 „באים מאהבה" — שירי אהבה.

רשת ג'

07.09 צלילים למזמרת — שירי העבר.
08.05 גוונים — שירים עבריים.
10.05 על בטוח — להיטי כל הזמנים.
12.05 להיטים להיטים.
14.06 כוכבים.
15.05 אתם זוכרים את השירים?
17.05 שיר בין־ערביים.
19.05 זמר שכוח — שירים עבריים.
20.05 סוממבוחומו · מצעדות פזמונים — עם דן עופרי.
22.05 טיול לילך — שירים עבריים.
23.05 רדיוסק — פזמונים בשעה קצב — עם נעם גיל־אור.

ראשון רדיו
11.10.1987

קול המוסיקה

06.00 צלילי בוקר.
07.09 בהאוונה נינוחה — באך: סויטה מס' 1 ברו מג'ור ל־2 אבובים, בסון, כלי־קשת וקונטינואו; מוצארט: קונצ'רטו בלה מג'ור לפסנתר ולתזמורת; שפוהר: שביעיה בלה מינור לחליל, קלרנית, קרן, בסון, כינור צ'לו ופסנתר; סמטנה: המולדבה; ברהמס: מחולות הונגריים מס' 1, 3, 10.
09.00 קונצרט בוקר — דבוז'אק: סימפוניה מס' 8 בסול מג'ור; שוברט: שמיניה בפה מג'ור לכלי קשת ולכלי נשיפה; ובר: קונצ'רטו מס' 1 לקלרנית ולתזמורת; היידן: סונטה לפסנתר ברו מג'ור; מוצארט: סימפוניה מס' 39 במי במול מג'ור.
22.57 פינת השיר — משירי יונה וולך.
12.00 אמנים באולפן · ברט ברמן — פסנתר: סקרלאטי: סונטות ק. 11־20; כ. צ אורנה: דרכים ומתוות; פרנק: פרלוד ופוגה ווריאציות.
13.05 בהאוונה נינוחה — חמישייה לכלי נשיפה מס' 3 בלה מג'ור; ד'נרי: סויטה בסגנון עתיק לחצוצרה שני חלילים וכלי קשת; מוצארט: חמישייה במי במול מג'ור; מקיקאן: פתיחה קונצרטית; ווהן־וויליאמס: סרנדה למוסיקה; סטרווינסקי: סקרצו פנטסטי; אנדרו לויד וובר: רקויאם.
15.00 מוסיקה כאן ועכשיו — ג'ואן וויליאמס: דיוקן מוסיקאלי — 1. תחריטי גולגולת הפיל של הנרי מור; 2. שמשון; 3. שמשון הגיבור; 4. בדרך שהמצאנו זה לזה; 5. מתווה קטנה לזכרו של המלחין מורטון פלדמן.

אסתר עופרים, שעה קלה עם הזמרת (ב' 16.30)

16.00 מוסיקה ליום ראשון — באך: קנטטה מס' 148 הבו לה' כבוד שמו; רוסיני: מיסה חגיגית קטנה; ברהמס: שלושה מוטטים אופ. 110.
18.00 למי סירורה? לה פה סול — (ש"ח).
19.00 מוסיקה קלאסית קלה.
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
20.27 פינת השיר.
20.30 הקונצרט הקאמרי השבועי — ווקליזה — ערב פסח תשמ"ז, קונצרט הסיום בתאן אל עומרן (ש"ח).
22.30 מן המקורות — תחנונים ועליצות בפיוטי שמחת תורה.
23.00 מחזורי יצירות — שירים של מאהלר ומוסיקה קאמרית של שנברג.

רשת א'

07.30 רדיוקל — תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 הוגה — עם בני הגרל.
09.05 טלרדיו — שירות מידע למאזינים.
10.05 שירישוד — מחולות ושירים משלנו.
11.05 פניני בוקר — מגיש: גדעון הוד.
12.05 מעורב ים־תיכוני — עם ואסגי כהן.
13.00 חדשות ותכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 האוניברסיטה המשודרת — צרפתית למתקדמים.
16.05 רדיו־עשרה — מגזין נוער.
17.10 צבעי הקשת — שירים לאחר הצהריים: ממזרח ממערב וגם משלנו.
18.06 מנחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 רדיודרמה — מירל'ה אפרת — מאת י. גורדין, עיבוד: מישא נתן. בימוי: עידן בניאל משתתפים: מרים ווהר, רפי גולדווסר, סוניה שפטל, שמואל רודנסקי, אני ליטון, לאה שלנגר, מישא נתן טל קורנפלד, שידור ביידיש עם דברי קישור בעברית.
23.18 שירים עבריים.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף־אלף כ־בית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 שעה קלה עם אסתר עופרים.
17.05 תוצרת הארץ — שירים עבריים.
17.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
18.06 שירים עבריים.
18.45 היום בספורט היום הזה.
19.35 עם ישראל — מוסף לענינים יהודיים בעולם.
20.05 אמר בשכוון — פיוטים ופרקי חזנות ספרדיים.
22.05 ביניו לבין עצמנו — שיחות עם מאזינים בשידור חי — מנחה: אלכס טלמור.
00.15 להאחו בחלום — שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר.
06.30 פוקחים עין.
07.00 שבע אפס שבע — עם צביקה שפירא.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 א־לה בוקר · עם אלי ישראלי.
10.05 מוסיקה — אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 אחד אחד — להיטים עבריים. עורכת ומגישה: שירא גרא.
14.05 עברו־חיפה — מולי שפירא מגיש תכנית מיוחדת המוקדשת למתרחש בפסטיבל לתיאטרון אחר בעכו ולפסטיבל הקולנוע בחיפה.
16.05 קו פתוח — לראש עירית ת"א — מאזיני גלי צה"ל שואלים ושלמה להט משיב.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה.
18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה. מנחה: יוסי עורר.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 רדיו ספורט — מגאזין ספורט.
20.05 עושים מדינה — עורך ומגיש: דודו דיין (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 עשרים וארבע־היום שהיה.
23.55 שיחת חצות — עם המשפטן אלי זוהר.
00.00 ציפורי לילה — עם לאה עוז בשידור ישיר. מהאולפנוע של גלי־צה"ל שיוצב ברחבת הפסטיבל לתיאטרון אחר בעכו.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2
19.05 רדיו רדיו · עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסים — מידע, רש"ם, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה.

רשת ג'

06.04 בחזרה לאושר — להיטים ותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 מה, כבר תשע? — עם אבי אתגר.
10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר.
11.05 שבעים מי יודע — שירי שנות השבעים.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי.
14.06 לי ולך — שיר וברכה.
15.05 חדש, חדיש ומחודש.
16.05 הצגה יומית — עם יקיר אביב.
18.06 מצעד הפזמונים הלועזיים.
21.05 ארום עתיק — עם דן כנר בפסטיבל הסרטים בחיפה.
23.05 הלילה הוא שירים.

שני רדיו
12.10.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאוונה נינוחה · ג'מיניאני: קונצ'רטו גרוסו אופ. 3 מס'; מוצארט/טריכבוה: מוסיקה מתוך דון ג'ובאני בעבור לשמינית כלי נשיפה, בוקריני: קונצ'רטו בסי במול מג'ור לצ'לו ולתזמורת; אוסקר אספלה. משחקי ילדים.
09.00 קונצרט בוקר — רספיגי: ארני רומא; צ'ייקובסקי: מזכרת מפירנצה; שומאן: שני שירים ונציאניים, מנדלסון: סימפוניה מס' 4 בלה מג'ור „האיטלקית"; סטרווינסקי: סויטה איטלקית (מתוך „פולצ'ינלה" על פי פרגולזי); ברצ'לדי. קרנבל בונציה; באך ז'ק לוסייה: קונצ'רטו איטלקי; שיר נפוליטני „בחזרה לסורנטו"; נינו רוטה: המוסיקה לסרט 8½.
11.57 פינת השיר — משירי יונה וולך.
12.00 מן הסרטייה — אלי יפה: רביעיה לכלי קשת, ברטוק: סויטה מס' 14 לפסנתר; ברהמס: חמשייה בסול מג'ור, לכלי קשת, אופ 111.
13.05 בהאוונה נינוחה — ויואלדי: קונצ'רטו בלה מינור לאבוב, כלי קשת וצ'מבלו; טלמן: „עיניים אהובות" קנטטה לסופראן, לאבוב ולבסו קונטינואו, מוצארט: סונטה בלה מג'ור לפסנתר; שוברט: שלישייה אופ. 99 לפסנתר כינור וצ'לו, פורה ובתזמור ראבל: הסויטה דולי.
15.00 הסברה מוסיקלית — הנחיות הרגש — תכנית מס' 14.
16.00 מאולמי הקונצרטים שלנו · הפילהרמונית הישראלית: מנצח וסולן · מינור ווהאן צ'ונג הקלטה

יונה וולך, משוררת השבוע ב„פינת השיר"

— היכל התרבות ת"א 22/6/86 · מוצארט: הפתיחה לאופרה „החטיפה מן ההרמון"; מוצארט: קונצ'רטו לפסנתר. שופן. בלדה מס' 1; דבוז'אק: סימפוניה מס' 7.
18.00 רגש על הביצוע — על אחת כמה וכמה.
19.00 בין חברים — מעולם מטעמי המוסיקה — מילים על סר ארתור בליס.
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
20.27 פינת השיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים בעולם — שוברט: „טירת השעשועים של השטן", אופרת קסמים ללבריות של אוגוסט פון קוצבואה.
22.30 פעם ועד — שנברג: פיירו הסהרורי חלק ג'.
23.00 מחזורי יצירות — שירים של מאהלר ומוסיקה קאמרית של שנברג.

רשת א'

07.30 רדיוקל — תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 הוגה — עם בני הגרל.
09.05 טלרדיו · שירות מידע למאזינים.
10.05 שירישוד — מחולות ושירים משלנו.
11.05 פניני בוקר — מגיש: גדעון הוד.
12.05 מעורב ים־תיכוני · עם העמרנים.
13.00 חדשות ותכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 האוניברסיטה המשודרת — „יהדות ארצות־הברית במאה ה־20"; „יהדות ארצות־הברית נוכח השואה" — חלק שני — פרופ' יהודה באואר.
16.05 גיל הביניים.
17.10 צבעי הקשת — שירים „שירי עמים".
18.06 מנחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 רדיודרמה · „טוביה החלבן" — חלק ראשון מאת שלום עליכם. בימוי: ש. שורמי וה. רוזן משתתפים שחקני התיאטרון האידי בוורשה שידור ביידיש עם דברי קישור בעברית.
23.10 שירים עבריים.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף־אלף בבית · עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות · יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 שעה קלה עם הגבעטרון.
17.05 תוצרת הארץ — שירים עבריים.
17.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
18.06 שירים עבריים.
18.45 היום בספורט.
19.35 דין ודברים · מגזין לענייני חוק ומשפט.
20.05 סולם הזמירות · מצעד הפזמונים המסורתיים.
22.05 מפיק ודי — עם דלית אומיאן (ש"ח).
23.05 שאלה של טעם — עם חיים קינן (ש"ח).
00.15 ג'אז ועוד — עם לאה ליאור.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 איילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 מוסיקה — עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו · עם רפי רשף.
13.05 אחד אחד · להיטים עבריים.
14.05 דו רה יומי · עם דובי לנץ ורני קרפל.
15.05 שירים לחג · עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 ספרא וסייפא — ירחון לענייני ספרות צבאית. עורך ומגיש: איתן גלבוע.
18.45 משולש · עימות יומי בענייני השעה.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 שירים מכאן.
20.05 ספרים רבותי ספרים — המגאזין הספרותי של גל"צ (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 שיחת חצות — עם יחיעם „עשרים וארבע · היום שהיה" עם ירון וילנסקי — עורך ספרים.
00.05 ציפורי לילה — עם יאיר לפיד. תכנית מוסיקלית בנימה אישית.
03.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסים — אינפורמציה, ר"שים, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחזרה לאושר · להיטים ותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר · שירים עבריים.
09.05 מה, כבר תשע? — עם אבי אתגר.
10.05 דברים טובים · עם שמירה אימבר.
11.05 שבעים מי יודע — שירי שנות השבעים.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי.
14.06 לי ולך — שיר וברכה.
15.05 חרש, חריש ומחודש.
16.05 הצגה יומית · עם יקיר אביב.
18.06 היה הוא — מצעד פזמוני העבר.
20.05 קו ההתחלה · תקליטי־שידורים ראשונים.
21.05 קצת אחרת — פרס מתקדים.
23.05 הלילה הוא שירים.

שלישי רדיו
13.10.1987

קול המוסיקה

06.01 „צלילי בוקר"
07.09 „בהאוונה נינוחה" הנדל: סונטה בסי מינור, אופ. 5 מס' 6; י. סטאמיץ: סימפוניה בסול מג'ור. דבוז'אק: רביעייה מס' 12, בפה מג'ור, לכלי קשת „האמריקנית", שוברט: 4 אימפרומפטו, אופ. 142 ברהמס. השיר „בסתיו" מתוך „חמישה שירים אקפלה", רנצי: קונצ'רטו מס' 4, ברה מג'ור, לחליל ולתזמורת.
09.00 „קונצרט בוקר" לקלר: סונטה בסול מג'ור, לחליל וקונטינואו: באך: 14 אינבנציות בין קולות: פחלבל: קנון ברה מג'ור; ובר: קונצ'רטו מס' 2, במי במול מג'ור, לקלרנית ותזמורת; מנדלסון: פנטסיה כוראלית; טוויקה: סימפוניה כוראלית; טוויקה: סימפוניה מס' 2 ברו מינור, סזאר פרנק: „קטעי הזאה" לעוגב; 11.57 „פינת השיר" משירי יונה וולך.
12.00 „מן הסרטייה" סטפנו נתנזונה — גיטרה: באך: סויטה במי מינור, מס' 996; ג'וליאני: ווסינאזה מס' 1; וולטון: 5 בגאטלות, גרנדוס: המחה של גויא.
13.05 „בהאוונה נינוחה" בטהובן: קונצ'רטו לפסנתר, כנור וצ'לו; בטהובן, רומנסה מס' 1 לכנור ולתזמורת, בטהובן. „יצורי פרומיתאוס".
16.00 „מאולמי הקונצרטים בעולם" הפסטיבל האיטלקי של [illegible]
17.00 „קולות" הוינגפוניקר" בשירים

א. ב. יהושע, על הספרות הישראלית (א' 15.30)

של ברטוק, שומאן, רוסיני, ויוהנס יורגן שניידר.
18.00 „מגרף והתקליטייה"
19.00 „פניני אופרה" מתוך אופרות קומיות של רוסיני, פוצ'יני וצ'ימרוזה.
20.05 „אינטרלוד" רצף מוסיקלי.
20.27 „פינת השיר".
20.30 „קונצרט מהקלטות התזמורת הפילהרמונית הישראלית, מאהלר: סימפוניה מס' 5.
23.00 „מחזורי יצירות" שירים של מאהלר המוסיקה הקאמרית של שנברג.

רשת א'

07.30 „רדיוקל" — תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 „הוגה" — עם בני הגרל.
09.05 „טלרדיו" — שירות מידע למאזינים.
10.05 „שירישוד" — מחולות ושירים משלנו.
11.05 „פניני בוקר" — מגיש: גדעון הוד.
12.05 „מעורב ים־תיכוני" — עם משה גיאמן.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 „בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 „האוניברסיטה המשודרת" הספרות הישראלית בשנות ה־60. שיחה עם א.ב. יהושע — חלק ראשון.
16.05 „מעודון שעת החוג" — מנולוגו של האדם המכובר.
17.10 „צבעי הקשת". שירים משמחו אירופה.
18.06 „מנחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 „רדיודרמה" — „טוביה החלבן" — חלק שני מאת שלום עליכם. בימוי: ש. שורמי וה. רוזן משתתפים, שחקני התיאטרון האידי בוורשה שידור, ביידיש עם דברי קישור בעברית.
23.10 שירים עבריים.

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".
08.05 „עושים עניין" עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 „בראש צעיר" — תכנית לילדים בחופשה
10.05 „כל צבעי הרשת" — מגזין יומי.
12.10 „אלף־אלף" ב־„בית" — עם אהוד מנור
13.05 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 „לראות או לא לראות" — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 „בת צחוק" — הווי והומור.
15.05 „רגע קסם".
16.05 „יומן כלכלה".
16.30 „שעה קלה עם חוה אלברשטיין".
17.05 „תוצרת הארץ" — שירים עבריים.
17.55 „קראתי ספר" — קוראים ממליצים.
18.06 „צבעי הקשת".
18.45 היום בספורט.
19.35 שירים עבריים.
20.05 פרקי חזנות „בבקשתך" — מזמור שיר.
22.05 „צריך לצלצל פעמיים" — שירים עבריים.
00.15 „להאחו בחלום" — שירים לסיומו של יום.

גל"צ

06.05 צלילי בוקר.
06.30 „פוקחים עין".
07.07 שבע אפס שבע.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 „א־לה בוקר" עם אלי ישראלי.
10.05 „מוסיקה" — עם אורלי יניב.
11.05 „נכון לעכשיו" — עם רפי רשף.
13.05 „אחד אחד" — להיטים עבריים. עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 „דו רה יומי" — עם רני קרפל ודובי לנץ.
15.05 „שירים לחג" — עם ארז טל.
16.15 ארבע אחרי הצהריים.
16.54 „באופן מילולי" — פינתו של אבשלום קור.
17.00 „ערב טוב ישראל".
18.05 „שעה קלה על כלכלה"
18.46 „משולש" — עימות יומי בענייני השעה. מנחה: יוסי עורר.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 „קו פתוח" — בנושא מחלות לב — מומחים שישבו באולפן יענו לשאלות מאזינים.
20.05 „ספרא וסייפא" — ירחון לעניני ספרות צבאית (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק". — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.55 „עשרים וארבע — היום שהיה" — עם ירון וילנסקי.
23.05 „שיחת חצות".
00.05 ציפורי לילה — עם אביהו מדינה. תכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2
19.05 „רדיו רדיו" — עם יואב קוטנר.
20.05 „סבבבבסים" — אינפורמציה, רש"ם, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 „הפסקת עשר" — עם מיכל ניב.
23.05 „קול הג'אז הזה" — עורך ומגיש דני קרפל.

רשת ג'

06.04 „בחזרה לאושר" — להיטים ותיקים.
07.07 „שיר בבוקר בבוקר" — שירים עבריים.
09.05 „מה, כבר תשע?" — עם אבי אתגר.
10.05 „דברים טובים"
11.05 „שבעים מי יודע?" — שירי שנות השבעים.
12.05 „אהבה יומיומית"
13.05 „רק בימי חול"
14.06 „לי ולך" — שיר וברכה.
15.05 „חרש, חרש ומחודש".
16.05 „הצגה יומית"
18.06 „מקום בצמרת" — מצעד הפזמונים הישראליים.
21.05 „ארום עתיק" — שירים שלא נס ליחם — עם דן עופרי.
23.05 „פניני באה".

רביעי רדיו
14.10.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאוונה נינוחה — בעריכת דוד חן — דביסי: מנחת פאון פרלוד; מוצארט. קונצ'רטו לפסנתר רה מג'ור, ההכתרה: מוסורגסקי: לילה על הר קרח, בטהובן. סימפוניה מס' 3 במי במול מג'ור, ארואיקה.
08.00 קונצרט בוקר — באך: קנטטה מס' 140: מוצארט: דיברטימנטו מס' 7 ברה מג'ור: בטהובן: רביעיית כלי קשת בסי במול מג'ור: ברהמס. שישייה מס' 2, אופ. 36 בסול מג'ור: בארטוק. קונצ'רטו לתזמורת.
11.57 פינת השיר — משירי יונה וולך.
12.00 אמנים באולפן — צציליה פרנצ'סקוני — חליל, יונתן זק — פסנתר: מוצארט. סונטה במי מינור, ק. 304: דביאן, סונטה במי במול מג'ור, האלפטר: רבלה לחליל סולו: בהם: פנטסיה על נושאים של שוברט, אופ. 21.
13.05 בהאוונה נינוחה — הנדל. סויטה לצ'מבלו מס' 7 בסול מינור; קוונץ: קונצ'רטו בסול מג'ור לחליל, כלי מיתר וקונטינואו: ק.פ.ע. באך: 12 קטעים קצרים ל־2 חלילים, 2 כנורות קונטינואו: ברהמס: ולסים על שירי אהבה בגירסת המלחין לתזמורת אופ. 52+56: בטהובן. מבחר שירים: שופן: שתי מזורקות בפה מינור, בלה מג'ור.
15.00 מוסיקה ויוה, הגוון החשמלי, משטוקהאוזן אל סובוטניק ואדמס קלאסיקה של המאה שלנו.
16.00 קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית „ים רשה"ש" —

שריל בנטיין, מזמרות להקת „מנהטן טראנספר" (ב' 22.05)

פרוקופייב: פתיחת נושאים יהודיים: אנדרה היידה: תרועת מלך רפסודיה על נושאים יהודיים לקלרנית ותזמורת, מוצארט: קונצ'רטו מס' 3 בסול מג'ור לכנור ותזמורת; שומאן, קונצ'רטו בלה מינור לצ'לו ולתזמורת: שומאן, אהבת המשורר מחזור שירים של היינה.
18.00 שעה עם.. סמטנה.
18.55 מוסיקה אהובה עליכם — מנדלסון: הפתיחה לחלום ליל קיץ; בטהובן: קונצ'רטו ברה מג'ור לפסנתר ולתזמורת אופ. 61 א' (לפי הקונצרט לכינור).
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
20.30 מחזורי יצירות — שירים של מאהלר, המוסיקה הקאמרית של שנברג.
23.00 אורטוריה הונגה: „המלך דוד".

רשת א'

07.30 רדיוקל — תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 הוגה — עם בני הגרל.
08.05 טלרדיו — שירות מידע למאזינים.
10.05 שירישוד — מחולות ושירים משלנו.
11.05 פניני בוקר — מגיש: גדעון הוד.
12.05 מעורב ים־תיכוני — עם מרגלית צנעני.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 בראש צעיר.
15.00 שישו ושמחו בשמחת־תורה — תכנית לקראת שמיני עצרת.
16.05 גלגולו של מנהג — על מנהגים, מסורות ואמונות עממיות בתפוצות ישראל. — מגישים: אילי גורליצקי ואיריס לביא. הסברים: פרופ' עליזה שנהר.
17.10 צבעי הקשת.
18.06 ארץ חמדת — מלחמות המים בארץ־ישראל מימי אבימלך ועד ימינו, תכנית ראשונה (ש"ח).
19.30 שידורים לעולים.
19.05 שירים לחג.
22.05 רדיודרמה — דרך השמש — על־פי שרות ירוקים — מאת ש. שורמי. בימוי. ה. רוזן משתתפים שחקני התיאטרון האידי בוורשה שידור ביידיש עם דברי קישור בעברית.
23.15 שירים עבריים.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 כוכב הבוקר — עם רביעיית מרינו מריני.
09.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף־אלף — ב־בית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 רגעי קסם — שירים ישנים ואהובים.
16.06 ושמחת בחגך — שירים ומקראות לחג — עם דן כנר.
17.05 אוהבי הטבע — שעה עם התרנגולים.
18.06 מרק דרז'ינסקי — חוה אלברשטיין משוחחת עם עולה חדש מברית־המועצות.
19.05 יש לי כנרת — 100 שנים של שירים וספורים לכנרת עורך ומנחה. אליהו הכהן משתתפים בשירה: אופירה גלוסקא ועוזי מאירי מעבר ומלווה בפסנתר: שמעון כהן.
20.05 צמוקים ושקדים — מבחר שירים ביידיש. שירים לשמחת־תורה.
22.05 גדולי הג'אז — להקת מנהטן טראנספר כולם יחד וגם לחוד.
23.05 שיר כאב · עם מאיר אריאל תכנית שניה · השתקפויות עם המשורר רוני סומק, המרצה לספרות ויוה בן־פורת, אהוד מנור ויואב קוטנר (ש"ח).

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם צביקה שפירא.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 מוסיקה — עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 פסק זמן מוסיקלי.
14.05 דו רה חג — עם דובי לנץ ורני קרפל.
15.05 היינו שם — הסיכום השנתי של אירועי הסירור מהארץ ומחו"ל בקטעים נדירים שהוקלטו ע"י גלי־צה"ל.
17.00 התקווה — ראיון עם המשורר אבא קובנר ז"ל. מראיין: ספי רכלבסקי.
19.00 קלאסיקאן צעיר — קטעי מוסיקה קלאסית בביצוע אמנים צעירים, שהוקלטו ע"י גלי־צה"ל.
20.05 לא על הלוף לבדו — שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו.
22.05 ידידים שמעבר לים — אושפיזין לסוכתינו — ברברה סטרייסנד, פול סיימון, וודי אלן, ליאונרד כהן, בוב דילן, בט מידלר ואחרים.
00.05 צפורי לילה עם נתן דטנר ואבי קושניר.
05.05 צלילי בוקר חג.

רשת ג'

06.04 בחזרה לאושר — להיטים ותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 מה, כבר תשע — עם אבי אתגר.
10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר.
11.05 אהבה יומיומית — עם יוסי סיאם.
13.05 רק בערב חג — עם מנחם פרי.
15.05 לפנות ערב — שירים עבריים.
17.05 שירים הם חברים.
19.05 זמר שכוח — שירים עבריים.
20.05 מתרוזות.
22.05 טיול לילי — שירים עבריים.
23.05 ענוג הוא הלילה.

חמישי רדיו
15.10.1987

קול המוסיקה

07.09 „שחרית לחג — באך: הסוויטה התזמורתית הרביעית: היידן: שלישייה בסול מג'ור לפסנתר, כנור וצ'לו: ברהמס: וריאציות על נושא של היידן: וולף: סרנאדה איטלקית: סימפוניה מס' 3.
09.00 „קונצרט לבקר חג" — צ'ייקובסקי: רומאו ויוליה, פתיחה — פנטסיה: גונו: רומאו ויוליה מבחר מן האופרה: פרוקופייב: רומאו ויוליה, מוסיקה לבאלט: ברליוז: רומאו ויוליה, סימפוניה דרמאטית
11.57 „פינת השיר" · משירי יונה וולך
12.00 „מן הסרטייה" — א.א. „בוסקוביץ": „בתופים ובמחולות" ריקא: וילאנלה: ברהמס: שלישייה בלה מינור, לקלרנית, צ'לו ופסנתר: שוברט: פרק רביעייה בדו מינור, לכלי קשת: מוצארט: סונטה בלה מג'ור, לכנור ולפסנתר.
13.05 „בהאוונה נינוחה" — תומס ארן: סימפוניה מס' 2 בפה מג'ור: שטמיץ: קונצ'רטו בסי במול מג'ור לקלרנית, בסון ותזמורת: ברהמס: 16 ולסים אופ. 39 לפסנתר בארבע ידיים: סיבליוס: קונצ'רטו ברה מינור לכנור ותז. שוברט סימפוניה מס' 5 בסי במול מג'ור.
15.00 „מפגשים מוסיקליים" — „אתנחתא" חגי שחם — כנור, ארנון ארז — פסנתר: בטהובן: סונטה מס' 4 בלה מינור, בן חיים: סונטה בסול מג'ור לכנור סולו: רביסי: סונטה בסול מינור: באציני: מחול הגמדים.
17.30 „קשת של צלילים" מוצארט

יזהר כהן, עם צאת תקליטו האחרון (ב' 15.05)

— סימפוניה, ק. 97 ברה מג'ור: דואו לכנור וויולה, ק. 423 בסול מג'ור.
18.00 „אנתולוגיה בצלילי" — דטוש: האלמנטים: לירדטי: ארון עולם — קנטאטה לשמחת תורה: רבל: האלמנטים.
19.00 „מוסיקה קלאסית קלה" —
20.05 „אינטרלוד" — רצף מוסיקלי
20.27 „פינת השיר"
20.30 „קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ים רשה"ש": רוסיני: „הספר מסביליה"
23.00 „דור הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות — סר תומאס ביצ'ם הגדל מנצח מתוך „ישראל במצרים" בורודין: מחולות פולובציים מתוך „הנסיך איגור" סיבליוס: סימפוניה מס' 2 ברה מג'ור

רשת א'

09.05 „מושג הרשת" — מפתח להבנת המוח והפסיכולוגיה של האדם משתתפים: הפיסיקאי פרופ' דניאל עמית והפסיכולוג ד"ר בני שאנון.
10.05 „סימודריו" — „לשחרר את הבן" — מאת שלום עליכם תרגום: גניה בן־שלום מגישה: ליאה קניג.
11.05 „מומורים" — יצחק לוי במורשת יהודי ספרד מופע פומבי בתיאטרון ירושלים דברי קישור: יצחק נבון, מנחה: יוסי בנאי (ש"ח).
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית
14.06 „בראש צעיר"
15.05 „חוגה" — לקט — עם בני הגרל
16.05 „ארץ לא נודעת" — „דרוסי חנים בתנועת ההתיישבות" תכנית שניה.
17.10 „צבעי הקשת" — משירי פסטיבל הזמר המזרחי
18.06 „ארץ חמדת" — „מלחמות המים בארץ־ישראל מימי אבימלך ועד ימינו" — תכנית שניה.
19.15 „שירים לחג"
19.30 שידורים לעולים
22.05 שישו ושמחו „בשמחת תורה" — הקפות מרחבי הארץ

רשת ב'

07.08 „זמר לחג"
08.05 „בראש צעיר"
09.05 „שאלה של טעם" — מהדורת חג — עם חיים קינן
09.55 לאן נטייל בחג
10.05 „שעת לצון"
11.05 „פסטיבל הזמר והפזמון הישראלי תשמ"ז — 1987 מנחה: דניאל פאר משתתפים: אילן ויהודה הגה, ניתית שוכל, ג'ני רבין, „האירוסים", חנן יובל, יואל לרנר, להקת פיקוד הדרום, לימור שפירא, נוגה אשר, נתנאלה, צחי קורן וראובן ארז.
12.05 „סופרים על הגל" — פרקים נבחרים מיום שידורים מיוחד בהם ארח „קול־ישראל" סופרים ומשוררים
14.06 „תשואות ראשונות" — מופע התרותי של אמנים בתחילת דרכם
15.05 „צומת דרכים" — רבקה מיכאלי משוחחת עם יזהר כהן על תקליטו האחרון
16.05 „תן חיוך" — מערכונים וקטעי הומור
17.05 „ספורה של אופרת הרוק „עלובי החיים"
18.06 „ספרים הם חברים": עם יגאל תומרקין
19.05 „בספורו של קלווריסקי" — פקיד הברון שרכש את אדמות הגליל ולאחר־מכן עבר ל„ברית שלום" והוחרם על־ידי הישוב היהודי בארץ־ישראל מסופר מפי בנותיו, נכדיו ונינו
20.05 „חיילים יצאו לדרך" — משירי הלהקות הצבאיות
21.05 „הוא והיא" — דוריס דיי ופרנקי ליין.
22.05 „פסקול אישי" · עם אילן אבוטבול
23.05 „זו היתה השנה שהיתה" — תשמ"ז בעיני העתונאי יוסף לפיד
00.10 „הוי ארצי מולדתי"

גל"צ

07.05 יופי של שירים
08.05 „מעל ומתחת לשמיכה לחג"
09.05 „מקהלה עליזה לחג" — שירים וסיפורים לילדים.
10.05 „הצדעה לשייקה אופיר" — נחשון הבידור הישראלי. קטעים נבחרים מתוך מופע ההצדעה שערכו אמני ישראל לשייקה אופיר ז"ל, באולם תיאטרון „הבימה" בת"א.
12.05 שירי משוררים.
13.05 „שלך בהערצה" — חילופי איגרות בין ברוך קורצויל, ש"י עגנון ואורי צבי גרינברג. אלכס אנסקי קורא ומשוחח עם ד"ר לאור.
14.05 „בצהרי חג".
17.05 „סוגרים מעגל" · שלושה דורות בנהלל.
18.05 „על הדבש ועל הכיפאק" — סיכום של מיטב להיטי הזמר המזרחי.
20.05 „סע לאט" — שירים לדרך.
21.00 מבט לחדשות
21.30 „סע לאט"
22.05 „מסורת מסורת" — במוצאי חג.
23.05 „לילה לא שקט"
00.05 ציפורי לילה — עם אלי ישראלי.
02.05 לא רוצים לישון
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

07.00 „כרטיס בכיוון אחד" — להיטים וותיקים
09.05 „בפרדס ליד השוקת" — השירים היפים שמר יהורם גאון.
13.05 „נעימה וזמר"
15.05 „מקום בצמרת" — מצעד הפזמונים הישראליים לסיכום תשמ"ז מגיש: מנחם פרי
20.05 „מתרוזות"
22.05 „טיול לילי" — שירים עבריים
23.05 „ענוג הוא הלילה"

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

בדו־מסעית מפתח טוב ומניעת דואלים (5438). במט־עזר מבוצע נושא קשה, שאיזכורו יהוה רמז עבה לפותרים מנוסים (5439).

5438. תיאודור אטובר
פתח־תקוה
מקורית

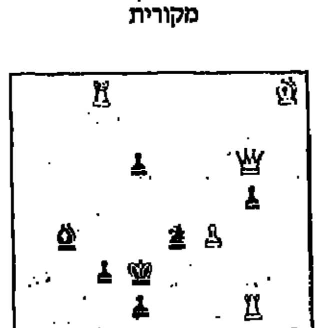

מט בשני מסעים — 8 + 7

5439. גדעון הוסדל
קבוץ אלומות
מקורית

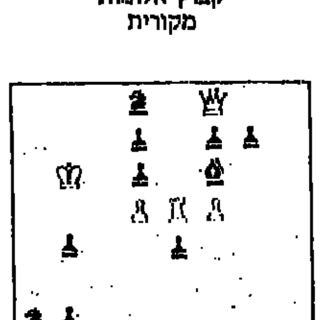

מט־עזר בשלושה מסעים — 5 + 13

פתרונים אל העורך, רח' רמת־הגולן 43, ירושלים 97703.

כל הדרכים מובילות לפט

בצ'כוסלובקיה התפרסמו לאחרונה תוצאות התחרות הגדולה לזכר ולדימיר פאכמן וד"ר ינריקה פריץ. במחלקת הסיומים התחרו 121 סיומים שחוברו על־ידי 82 מחברים. מתחרות זו בחרתי בסיום הבא:

ניקולאי ריאבינין
תחרות לזכר ארכמן ופריץ 87־1985
פרס ראשון – שני

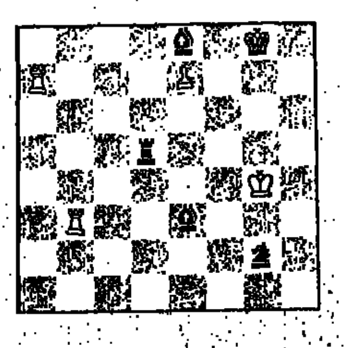

לבן נוסע וכופה תיקו — 4 + 5

הפתרון: 1. צא8, מג7. 2. מג3! (החלך היחידה להשגת התיקו. צה8? מ:ה8. 3. מוג. צד2. 4. צב8+, מ:ה7. 5. צד8, צד. 2+ וזוכה. או 2. צב־בא? צד5+, 3. מוב, רג6+ וזוכה). צה5. 3. צ:ה8! בפני השחור שלוש אפשרויות, וכולן מובילות לפט! 3. ...פה4+. 4. מד4. צה4+. 5. מה5! מ:ה8. 6. צב8+. מ:ח7. 7. צח8+. מ:ח8. פט. 3. ...מה1+. 4. מה2. רו4+. 5. מד1! מ:ח8. 6. צב8+. מ:ח7. 7. צח8+. מ:ח8. פט. 3. ...מה1+. 4. מה2. ר.א7+! 5. מו1! מ:ח8. 6. צב7! רה5. 7. צב8+. מוה7. 8. צה8+. מ:ה8. פט.

פתרונים

5438. (גאראי). 1. צח־ד8. ד4. 2. מה5 מחב8#. 1. מהד3. מה7. 2. מח4. צא4#.
5439. (מירוסטרוביץ'). 1. רבא4! (2. רה7א). אגב4. 2. צח1! מד5. 3. ח4#.

יוסי רטר

קרבות ותחרויות

הסבוב הרביעי קספרוב נגד קרפוב

ביום שני הקרוב ייערך המשחק הראשון בדו קרב, הרביעי, על אליפות העולם בין האלוף גארי קספרוב, בן ה־24, לבין אנאטולי קארפוב בן ה־37. במוצאי שבת יתקיים בתיאטרון לופה דהוגה, שבסביליה שבספרד, טקס הפתיחה, של הדו־קרב במסגרת של 24 משחקים שיתקיימו כולו בסביליה. לקספרוב די בתיקו 12:12 כדי לשמור על תוארו. קרפוב חייב לנצח, לפחות 11.5:12.5 כדי שהתואר יעבור לידיו.

גארי קספרוב בחר לו בשני עוזרים חדשים והם רב האמן סרגיי דולמאטוב והאמן הבינלאומי סרוב אזמאייפאראשבילי. כזכור סילק קספרוב שני עוזרים, בהם חשד שגילו מסודות ההכנות שלו לעוזרי קרפוב, לאחר שנוצח בשלושה משחקים ברציפות בדו קרב הקודם שנערך בלונדון ובלנינגראד. קספרוב הוליך 6.5:9.5 וקרפוב השווה ל־9.5:9.5. בסופו של דבר התאושש קספרוב ולאחר שתי תוצאות תיקו ניצח במשחק ה־22. נצחון זה הכריע את גורל הדו־קרב שהסתיים בניצחונו 11.5:12.5. שנה קודם לכן גבר קספרוב על קרפוב 11:13 וזכה בתואר אלוף העולם. הדו־קרב של סוף שנת 1985, נערך לאחר שבסוף 1984 ותחילת 1985 נערך בין השניים הדו־קרב הראשון, ביניהם על אליפות העולם. דו־קרב זה היה אמור להסתיים לאחר שאחד מהשניים יזכה בשישה נצחונות. לאחר תשעה משחקים בלבד הוליך קרפוב 0:4 (תוצאות תיקו לא נחשבו). במשחק ה־27 זכה קרפוב בנצחון נוסף והוליך 0:5. מאז פסק לנצח. במשחק ה־32 השיג קספרוב את ניצחונו הראשון. במשחקים ה־47 וה־48 זכה בשני נצחונות נוספים. ואז במצב של 3:5 לזכות קרפוב הוזעק למוסקבה, נשיא הפיד"א פלורנסיו קאמפומאנס שהפסיק את הדו־קרב על אף מחאותיו של קספרוב.

עבודה נקיה

בכיר שחמטאי יוגוסלביה, ליובומיר ליובוייביץ', רחוק בעת האחרונה משיאו. עד לפני זמן קצר נימנה עם הצמרת העולמית. בתחרות הבין־אזורית, בסיראק שבהונגריה, סיים במקום ששי מבין 18 המתחרים וכך נמנעה ממנו ההעפלה לדו־קרבות המועמדים. כן כשל בתחרות רבי־האמנים בטילבורג שהסתיימה השבוע. ולמרות הכל גם כשאינו בשיאו הוא עדיין שחמטאי מעולה היודע לנצל היטב הזדמנויות שנקרות לו. ראו איזה "עבודה נקיה" שכללה תחבולה ארוכת טווח, ביצע במשחקו נגד יריבו הבראזיליאני בתחרות הבין־אזורית בסיראק.

פתיחה ספרדית
לבן: ליובוייביץ' שחור: מילוש
סיראק 1987

1. ה4, ה5; 2. פ־ו3, פ־ג6; 3. ר־ב5, א6; 4. ר־א4, פ־ו6; 5. 0־0, ר־ה7; 6. צ־ה1, ב5; 7. ר־ב3, 0־0; 8. ג3, ד6; (למרות ה"הצגה" שערך באותה תחרות, נאן לליובוייביץ עם גמביט מרשל 8...ד5; בחר מילוש בהמשך רגוע יותר) 9. ח3, פ־ח6; 10. ד4, צ־ח8; 11. פב־ד2, ר־ו8; 12. פ־ו1, ר־ב7; 13. פ־ז3, פ־א5; 14. ר־ג2, פ־ג4; 15. ב3, פ־ב6; 16. א4, ב:א4! (החלטה פזיזה שבעקבותיה זוכה הלבן ליתרון עמדתי, מעבר לכל ספק. ראוי לתשומת לב: 16...ג5; ועל 17. א5, בא 17...פב־ד7) 17. ב:א4, א5; 18. ר־ד3! מה־ד7; 19. ר־ב5, ר־ג6; 20. ג4! ת:ד4; 21. פ:ד4, ר:ב5; 22. ג:ב5, ד5; 23. ה5, פ־ח4; 24. פ:ה4, ד:ה4; 25. צ:ה4, ר־ג5; 26. ר־ב2, פ־ג4; 27. מה־ג2, מה־ד5; 28. צא־ה1! צ:ח5; 29. צ:ה5, פ:ה5; (לליובוייביץ אפשר ליריבו לפשט את המצב. כפי שיתברר הוא הרחיק ראות וכל המסעים הבאים, שהם כפויים מביאים לניצחונו הבלתי נמנע) 30. פ־ו5, פ־ד3; 31. מה־ג4! (או 31...ר:ה2+ 32. מ־ח1, ר־ד4; 33. פ־ה7+ או 33. מה:ד3, וזוכה) 32. פ־ח7+ דוה7; 33. צ:ח7, פ:ב2;

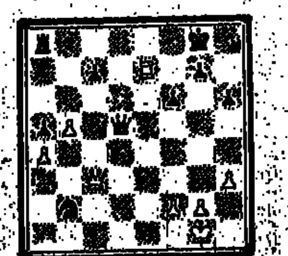

34. מה־ג5! (אמנם הקרבה צפויה, אך גם מבטיחה את הנצחון, שתוכננה מראש) 34...מה:ג5 (או 34...מה־ד5; 35. ב6, וזוכה) 35. צ:ו7+! מ־ח8; 36. צ־ו8+, מה־ח7 (או 36...צ־ו8; 37. צ:ו8+! מ:ו8; 38. ב6, פ־ד3; 39. ב7, וזוכה) 37. מה־ג1! מה־ג1+ 38. מ־ח2, צ־ו8; 39. מה־ד1! ועתה, כמו 39...מה:ח7 ועל כך בא 40. מ:ב2, וללבן יתרון בשני רגלים ולבן השחור נכנע.

אבי אמיר

תשבצים

תשבץ 204

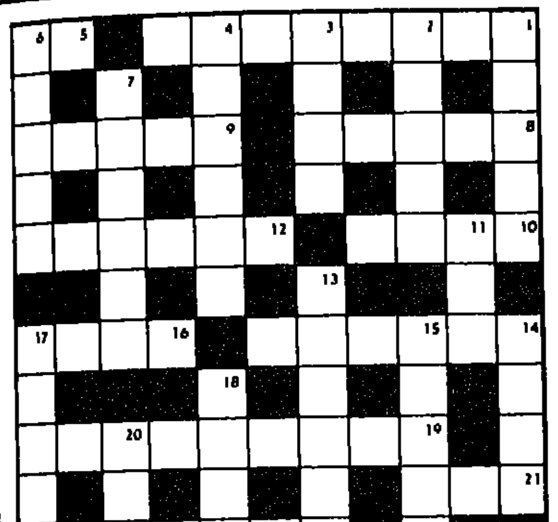

אפקי: 1. כנוי לחג ראש השנה על שם המנהג המקובל בו לתקוע בשופר. 5. נישא. 8. רסיסי נוזל. 9. חבור מתכות בחום רב (כ"מ). 10. נשען. 12. דמות ידועה בסדרת סרטים שאותה גילם לואי דה־פינס. 14. מכשיר המשמש כאמצעי קלט או פלט בין הצרכן למחשב. 16. מין בגד, בד"כ ארוך. 19. ביום השביעי של סוכות. 21. חומר במצב גיאולוגי לפני היותו ליהלום. 22. מחשבות, רעיונות.

אנכי: 1. דמות תנכית המשמשת כסמל לחבורות טובה. 2. משתמש לעתים תכופות מדי בערך ההפלגה. 3. שם כולל לוחלי חרקים מסוימים (כ"מ). 4. אורבני. 6. נשיא הפיליפינים לשעבר. 7. מתרחש. 11. אותי. 13. בטוי למקור כל טוב. 14. עיר גדולה באוסטרליה. 15. חיים של קלות דעת. 17. מספרי התנ"ך (כ"מ). 18. סבל, יסורים, עוני, דכדוך. 20. התאונן, התלונן.

אגוזן 204

אפקי: לב זה תמיד במקום הראשון (3,5). 5. (יחד עם 20 אנכי) ממש בהבל פה אפשר לגרום לשבוש בתפקוד (5). 8. (יחד עם 16 אפקי) עפ"י משרד התחבורה צפוי לנו גידול נמוך, או ההיפך מזהו (4,5). 9. ברובע הזה מותר שיתפתחו בך ציפיות מופלאות על מלכות (5). 10. גוף, ירחם השם, זה ענין של מזל (4). 12. אם ישב שם די זמן יש אפשרות אחרת שמראשו של בן עויים תצמח תורה (3,3). 14. למשל בסוף שבוע בירושלים אפשר לראותו בתשליל לתמונה חרדית (3,3). 16. ראה 8 אפקי. 19. אם לא משלמים מראש נכוים בקור (5,4). 21. מוכר וידוע מכל העברים (3). 22. צבור נשיאים ולו מסוק (7).

אנכי: זה לא עוזר להרגע כשמנק דוד אדום לוקח על עצמו את האחריות (5). 2. צריך להקים ועדה לבדוק מדוע ריר בעל תוקף רק כשהוא יורד על אישיות מפורסמת (5). 3. חבל עליך תכנע (4). 4. מה שמקבלים אצלנו בתור קפה הפוך זה ממש לא בסדר (6). 6. בקצור סגן האלוף מחל אבל בס"ה הוא עדיין כועס (3,2). 7. אולי רובינשטיין יקבל פעם נוספת תפקיד בנושא זה (אם מישהו ישים לב אליו) (6) (כ"מ). 11. מין חריף הנוצר אצל יהודים (3). 13. קרה שבוש קל וכבר יושבים שבעה (2,4). 14. כלול בצמחי ארצנו (4). 15. פיו הגדול של הצאצא הוא ממש מאה אחוז (5). 17. פנה בבקורת נוקבת כנגד החלון (5). 18. הנמצאים בסירה מגיעים בכל פעם אל החוף לביתם (4). 20. ראה 5 אפקי.

תשבץ 204

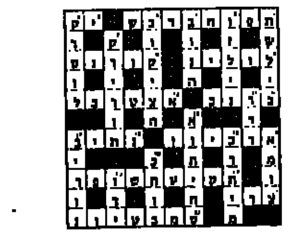

אגוזן 204

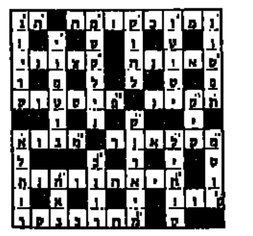

אמיר בן אור

ברידג'

הכרזה מתקדמת – תוצאה נסוגה

התאחדות הברידג' העולמית החליטה מספר החלטות בקשר לשיטות הכרזה בתחרויות בין לאומיות, בקשר לניקוד חדש עבור הכרזות "התאבדות", (הגנה נגד מצב פגיע, או נגד סלם – כל זה במצב לא פגיע), וזכויות בני הזוג ליד השולחן. (אסור מעתה לשאול את בן הזוג אם אין בידו סידרה מסוימת, כאשר אינו משרת לסידרה). כל החוקים החדשים יכנסו לתוקפם החל מאוקטובר הקרוב, ובינתים ראינו באליפות אירופה האחרונה, עדיין, את הכרזות ה"פאס".

צפון: ♠ 8 7 2 ♥ K 8 6 4 ♦ 10 4 ♣ K Q 9 5
מערב: ♠ K 10 6 4 ♥ Q 7 5 ♦ J 7 ♣ 10 8 3 2
מזרח: ♠ A Q J 9 ♥ A 9 3 2 ♦ AK 9 8 5 ♣ ---
דרום: ♠ 5 3 ♥ J 10 ♦ Q 6 3 2 ♣ A J 7 6 4

מחלק: צפון
פגיעים: אף אחד
ההכרזה:

צפון	מזרח	דרום	מערב
*1 דיאמונד	**דאבל	---	1 בלי שליט
---	2 הארט	---	3 הארט
---	4 הארט	---	---

* יד עם 8־9 נקודות (ללא שייכות לחלוקת הקלפים).
** דאבל ואח"כ 2 הארט – 16־18 נקודות + 5 הארטים.

בחדר השני שיחקו מזרח מערב בחוזה של 4 ספייד שבוצע ללא בעיות, ואולי פה עמל הכרוז קשות, ורק משום שהמתנגדים לא "גילו" את סידרת הקלאב ביצע את החוזה. (דרום הוביל בהארט, והמשיך בעשירית מלכה מלך ואלוף. מלך ואלוף דיאמונד, ותשיעית דיאמונד, שלא כוסתה, הועברה. צפון חתך, והמתנגדים זכו בעוד לקיחה והחוזה בוצע).

יד נוספת:

צפון: ♠ 10 7 3 ♥ AJ 7 6 4 2 ♦ A Q 7 ♣ 4
מערב: ♠ A 4 ♥ K 10 5 ♦ 6 5 2 ♣ 10 8 7 5 2
מזרח: ♠ Q J 8 6 2 ♥ Q ♦ K J 10 9 ♣ 9 6 3
דרום: ♠ K 9 5 ♥ 9 8 3 ♦ 8 4 3 ♣ A K Q J

מחלק: דרום
פגיעים: אף אחד
ההכרזה:

דרום	מערב	צפון	מזרח
*פאס	פאס	**1 קלאב	1 ספייד
פאס	2 ספייד	3 הארט	3 ספייד
פאס	פאס	דאבל	פאס
4 הארט	---	---	---

* 12־16 נקודות.
** יד חיובית (על הכרזה של 1 הארט יכול צפון להכריז פאס).

שתי הידים שוחקו במפגשים בין נורווגיה לשבדיה. חוזה של 3 ספייד מוכפל, הינו חוזה יקר למזרח־מערב, אולם החוזה הינו 4 הארט. מזרח הוביל במלכה ספייד, קטן מהחוסם ועשירית (!) מצפון. מה היית אתה משחק ממזרח אם היית ממשיך בדיאמונד, החוזה עשוי (הכרוז זוכה עם המלכה, ממשיך באלוף הארט, ובקלאב כשהוא משליך שני ספיידים ודיאמונד ומוסר שתי לקיחות בהארט – כפי שקרה בחדר הסגור)? אולם מזרח חזר בקלאב. הכרוז השליך שני דיאמונדים על הקלאב, והמשיך באלוף הארט והארט קטן, ואלץ למסור שתי לקיחות בהארט ולקיחה נוספת בספייד והוכשל.

ארנונה שפאן

מתבחות הקולנוע

אישה מסורה

מעשה ברעיה טובה וממושמעת, בעלה הטוב העצים הגס, שבא עליה כתפצו הגלימות יבשה, גיסה הצעיר, שגם לו היא מחלקת ברוחב־לב מחסדיה, ודון ז'ואן שונא נשים, שמגיע לעיירה ומאיים להשחית את מפלותיה הטובות של עקרת הבית החסודה, המפתחת כלפיו תאווה אובססיווית. השחקנית רייצ'ל וורד חוזרת לתפקיד אשת התווה האוסטרלית השורשית, כמו התפקיד שגילמה בסדרת הטלוויזיה "ציפורים מתות בסתר", השחקן האוסטרלי בריאן בראון ("עיר ושמה אליס") שגילם בסדרה זו את תפקיד בעלה הגס, החוזר גם הוא לתפקידו (הוא גם בעלה בחיים). פליט נוסף מסדרת טלוויזיה שרק לאחרונה הוקרנה בשם: "קיין והבל", הוא סם ניל שמגלם את הדון ז'ואן שמשפיל את כל הנשים בעיירה ובפרט את רייצ'ל וורד. את הסרט ביים האוסטרלי קן קמרון, כוונותיו הטובות לעשות סרט עם משמעויות חברתיות חשובות הסתכמו, בהעתקתו מחוק לסידרת הטלוויזיה הנ"ל, ובעטיפה יפה למה שהפך לרומן משרתות סטנדארי. "אורלי" תל־אביב.

היפה והחיה

בגירסה הקנונית של האגדה הקלאסית לא תמצאו סיפור רומאנטי־טראגי על ליבו הפצוע של האהוב כמו בגירסה היפיפיה של ז'אן קוקטו, ואפילו לא משהו מלבב כמו בגירסה הטלוויזיונית של שלי דובאל. הבמאי יוג'ין מרנר עשה כל שביכולתו כדי להוציא משהו הגיוני מתוך תפאורות השעטנז הקבצנית של מבצר בסגנון ימי בניימי־יווני־רנסנסי־בארוקי וכו'; הבוי בנווה אילן, ובו צולמו כל אגדות הילדים בסדרה של תב' קנון. ילדים חדי הבחנה שיזהו את נקודות בת־הטוהן מ"הקוסם בארץ עוץ" יקבלו בתום הסרט פרס – ארטיק. את הנערה היפיפיה והחסודה שהלכה אחר המפלצת כדי להציל את אביה מגלמת השחקנית האמריקנית המבטיחה רבקה דה מורניי אותה ראינו כבר מערה מכוערת ב"רכבת אל

ונקה דה מורניי ויוסי גרבר בסרט "היפה והחיה"

המוות" – בהפקתו של גולן, וכנערה יפה ומוצפת ב"מסע אל האושר". את האב הרזוני והמעצבן מגלם יוסי גרבר בלי הקרחת של מלך סיאם, ואת המפלץ בעל הלב הזהב מגלם ג'ון סאבאג' ("סלוודור", "צייד הצבאים", "שיער", "מאהביה של מריה") שנתנו לו גם כמה רגעי מסך בלי איפור המפלצת כדי להפגין את יפי מראהו. מה יש רק למורניי מותרן את האחים והאחיות הפרצופים של היפה מגלמים שחקנים ישראלים. סצינת השיא שעוד תזכר לדורות בסינמה העיברית החלוצית של ג.ג. היא זו בה פסלי גבס מגושמים בסגנון יווני מקדים בגנו של הענק, המעוטר בירק שנמקה בחום של נווה אילן ונראה כזקוק להחייאה מיידית. הדיבוב העיברי של הסרט – זוועתי. "חן" הצגות יומיות.

חימו מלך ירושלים

החימו – "המצור" על ירושלים, עם הקמת המדינה. המקום, מנזר נוצרי אורתודוכסי בעמק המצלבה, המשמש בית חולים. תמוטל כהנא, אחות צעירה ויפה שהחבר שלה נהרג בקרבות, מגיעה לשם כדי לטפל בחולים הפצועים. ליבה הולך אחרי מה שנשאר מחימו היפה, מלך ירושלים, שעל פי השמועה כל המכוונות היו מתעלפות עליו בערימות. עכשיו הוא עיוור, ערימת איברים קצוצים, שרופים ומושמדים, ואהבתה הבלתי אפשרית לגוף חסר האונים מתפספת את קנאתם של הפצועים הנותרים המאוהבים בה בחשאי. עמוס גוטמן עושה עם עדנה מזיא, שותפתו לתסריטים הקודמים, את ספרו של יורם קניוק. הכל החל כשגוטמן רצה לביים את הספר "ערבי טוב", אבל הנושא ירד מהפרק מחוסר תקציב. גוטמן התפשר על "חימו מלך ירושלים" שצולם ב־16 מ"מ במנזר בירושלים בהפקת אנריקא רוטנברג ובעזרת הקרן לעידוד סרטי איכות ותלמידי "בית צבי". כמו בסרטיו הקודמים: "נגוע" ו"בר 51", גם הפעם מדובר בכמיהה לבלתי אפשרי, ובאווירה חזקה של ראליזם והזיה, שמקרה זה הלמו היטב את רוח הסיפור. הסרט מסוגנן, מלא הקפדה על אחדות ויזואלית, זוויות צילום ותאורה אכספרסיבית, שבאו על חשבון אחידות העלילה ודמויות בנויות. למרות המשחק הנעים לעין של השחקנים, המוטיבציות של כל הדמויות אינן ברורות, ומבחינה זו עושה גוטמן צעד אחורה אחרי "בר 51" שתסריטו היה מגובש ומובנה לאין שיעור. מקרה מצער של צורה ואווירה שגברה על התוכן. משתתפים: אלונה קימחי, עמירם גבריאל, דב נבון, יוסי גרבר, עליזה רוזן ועמוס לביא. את הסרט צילם חורחה גורביץ, וערכה זוויה פוסטק, מי שערכה גם את "שואה" של לנצמן. "לב", ת"א.

מאטל ג'אקט

"מאטל ג'אקט" מצטרף לגל סרטי וייטנאם שהציף אותנו בשנים האחרונות: "דמעות של שתיקה", "פלאטון", "גן השייש" של קופולה, ו"גבעת המבורגר" של ג'ון אירווינג, שיגיעו בקרוב להקרנה. סטנלי קובריק, במאי מוכשר ("לוליטה", "בארי לינדון", "התפוז המכני", "אודיסאה 2001") שהתעסק קצת בתאוות המלחמה האנושית ב"שבילי התהילה" ו"ד"ר סטריינג'לאב" יצר סרט מלחמה שכלתני המורכב מאוסף של קלישאות סרטי מלחמה. הוא בודק את הז'אנר על כל כלליו ומפגיש בין סצינות ממוחזרות של חניכות חיילי מארינס עם קרבות בעיר רפאים וייטנאמית וקצוות אירוניות (אבסורדיות בנוסח "מילכוד 22". צריך לראות ב"מאטל ג'אקט" סרט על סרטי מלחמה. אבל קובריק הסתבך בשלל הציטוטים הקולנועיים ופעמים רבות הוא שוכח את המבט המנוכר ונסח לתוך סצינות חזקות ומרגשות, וכך נופל מחדש לקלישאה הממוחזרת ממנה ביקש להמנע. למרות כל פגמיו של "מאטל ג'אקט" הוא עדיין הסרט הכי פחות מתחסד מכל מה שהוקרן אצלנו לאחרונה בנושא. לפחות הוא אינו מעורר רצון להקיא כמו "המקצוע: לוחם", "דמעות של שתיקה" ו"פלאטון" הנורא. את גיבור הסרט, אינטלקטואל צעיר שנוסע לוייטנאם כדי להרוג, מגלם מתיו מודין, הזכור לטוב מ"בירדי" וגם כאן הוא מציג משחק אינטליגנטי. "חן" ת"א.

עקרון האמיצים

סיפור מדע בדיוני המיועד לבני נוער שבים. גין קורטיז. את התסריט כתב ג'ורג' לוקאס ("מלחמת הכוכבים") שגם הפיק את הסרט. מדובר כאן בעתיד הרחוק. בו לכל משפחה אמריקנית תהיה ספינת חלל, ממש כמו מכונית משפחתית. ספינות החלל של בני משפחה טואני נוחתות בטעות בכוכב אנדור, בו שוכנים יצורים קטנים וחביבים בשם בני חאוקס. הילדים הולכים לאיבוד והוריהם יוצאים לחפשם אך נשבים בידיה של מפלצת איומה. הילדים מצילים הולכים המעם למצוא את ההורים ומצילים בדובונים טופי הלב. "רב חן", תל אביב.

שירת הדרום

סרט ילדים מבית אולפנו של וולט דיסני שנעשה עוד בשנת 1946. הסרט משלב בין דמויות חיות לבין דמויות של אנימציה, השנה עשו לסרט עיבוד מחודש של פס הקול.

הסיפור מתוק, סנטימנטלי ומספר על ילד שמגיע עם הוריו לבית סבתו. אביו עוזב לעסקיו תוך זמן קצר, והילד העצוב מנסה להגיע אליו. בדרך הוא פוגש בכושי טוב לב שמספר לו סיפורים, וכך מתגבר הילד על מצוקתו. האם לעומת זאת לא סובלת את הפריצה לחיי בנה ודורשת מהכושי לעזוב. הילד העצוב נתקל בפר זועם ונופל למשכב באין לו ידיד הנפש שלו. אומרים שהסוף עצוב. את הילד מגלם בובי דריסקול שכבר שייך להיסטוריה ומת, לפני כעשרים שנה. "רב חן", הצגות יומיות, תל אביב.

אלונה קימחי ועמוס לביא בסרטו של עמוס גוטמן: "חימו מלך ירושלים"

רובוקופ

במעט טוב הבמאי ההולנדי פול וורהובן שיכלל את האלימות שהיתה נהוגה בסרטיו האירופיים (ראה: "רומן הדמים"), משניתן לו לביים סרט הוליוודי בתקציב גדול. "רובוקופ" – סרטו הראשון בתעשיית הסרטים האמריקנית, הוא סרט פעולה מדע בדיוני "טעון משמעויות חברתיות", המתרחש בעיר עתידנית שורצת אנרכיה ופשע, הנשלטת בידי תאגידים מונופוליסטיים מושחתים שמטרתם לנצל את האזרח הקטן. זהו סרט פעולה עשוי היטב שאפילו יגרום לכם הנאה, ממנה כמובן תתעצבנו כעבור רגע מפני שהעלילה גובלת באוויליות נפשעת. סרט נוסף בשורת הנכדים המפגרים שנולדו ל"מטרופוליס" של פריץ לאנג.

שם המשחק בסרטו של וורהובן הוא האלימות. מגעילה, מעוררת קבס. ובכמויות. מוחות נשפכים. פצעים פתוחים בקלוז־אפ, וגלונים של דם. חוץ מזה יש שם גם סיפור קלוש על שוטר עירוני שנהרג, ועל גופו ומוחו מרכיבים המדענים מערכת ממוחשבת וחליפת פלדה של רובוט משוכלל. במהלך הסרט נחזה במאבקו של הרובוט לאסוף את זיכרונותיו מעברו האנושי, לסגל לעצמו מחדש את אישיותו הישנה ולנקום ברוצחיו. את השוטר הרובוט מגלם פיטר וולר, את השוטרת הפרטנרית שלו מגלמת ננסי אלן ("לבוש לרצח", "התפוצצות"), ורוני קוקס (ב"השוטר מבוורלי הילס") הוא האיש הרע. שיהיה לכם טוב על הנשמה. "תל אביב", ת"א.

אני והחנג'ה – חן, ת"א
בית האמיצים – מוזיאון ת"א
בייבי אריזונה – סיוון, ת"א
לא יכולה בלי זה – פריז, ת"א
החנות מעבר לפינה – תכלת, ת"א
המשפחה – לב, ת"א
משפחת המלוכלכים – לב, ת"א
נודפי החוק – לב, ת"א

הבלתי משוחדים

במעט טוב היו שחשבו שבריאן דה פאלמה יירש את מקומו של היצ'קוק הגדול בתחום מותחני הפשע המגבריקים. לימים כולם שהבינו שדה פאלמה ייזכר, אולי, רק בתור החקיין המוצלח של אמן המותחנים הגדול. הוא עשה סידרה ארוכה של מותחנים, יעני היצ'קוקיים. "לבוש לרצח", "בסוד התאונות", "קארי", "התפוצצות", "פני צלקת", "תעתועי גוף" ועוד, עד שכנראה החליט לנטוש את תקוותיו להכנס לנעלי רב האמן של המותחנים, ופנה לבימוי קומדית פשע שולית בשם "חכמים בלילה" עם דני דה ויטו. "הבלתי משוחדים" אף היא קומדית פשע, אבל הרבה יותר גדולה ויוקרתית, ומתפארת בהרבה כוכבים. דה פאלמה פנה לטפל במיתוס הגנגסטרים של שנות ה־30 (בו טיפלו סרטים רבים) דרך עיסוק הפוך בשוטרים שצדו את אל קאפונה האגדי. השוטרים בסרטו הם עמך, אנשי משפחה פשוטים, מה שנקרא בכבוד: מלח הארץ. הם יחזירו לאיש הקטן את כבודו בשינקו את הפשע מהרחוב, ממש כמו הארי המזוהם הידוע לשימצה – ובכל זאת ישארו מוסריים כמו תינוק. קווין קוסטנר ("סילבראדו") הוא הסוכן הפדרלי שלוכד את קאפונה, שון קונרי ("שם הוורד") הוא שוטר מקוף אירי ישר ומהוגן שעוזר לו. בצוות של "הבלתי משוחדים" נמצאים גם צ'ארלס מרטין סמית ("סיפורו של באדי הולי") כ־נעבעך ממשרד האוצר שהפך למעין גירסה מצ'וקמקת של רמבו, ואנדי גרסיה ("8 מליון דרכים למות") כאיטלקי שרוצה להחלץ מהגטו. ורוברט דה נירו מופיע בתפקיד אורח, בתור אל קאפונה. את התסריט כתב המחזאי הידוע דיוויד מאמט ("פסק דין", "הדוור מצלצל תמיד פעמיים"). את המוסיקה הנשפכת כתב אניו מוריקונה האיטלקי ("המשימה") ואת הגרדרובה ברוח התקופה עיצב המעצב האיטלקי ג'ורג'יו ארמאני. דה־פאלמה יצר סרט אלגנטי, קליל ומהוקצע, משעשע וסאכריני. האלימות משעשעת, הטובים הם טובים, והרעים־רעים ומכוערים. בידור חביב שמתאים ליומיות. "שחף", ת"א.

בחיפה מתקיים השבוע פסטיבל הקולנוע הרביעי. מי שמתעצל לנסוע יכול להתנחם בשפע הקרנות מעולות בסינמטקים המקומיים של ירושלים ותל־אביב:

● חלון אחורי – קלאסיקה מרתקת של היצ'קוק. מרתק מאוד, למרות שהעלילה מתרחשת בחדר אחד, חדרו של צלם עיתונות חולה שמגלה פשע בחלון ממול. סינמטק ת"א, מוצ"ש, 21.30.

● יום מיוחד – אחד מסרטיו המרגשים והעצובים של אטורה סקולה. סופיה לורן כעקרת־בית וולדנית ומדוכאת, ומארצ'לו מאסטרויאני כהומו מפוחד, חוברים יחדיו לרגעים, במהלך יום בו מתקיימת עצרת־עם המונית לכבוד הדוצ'ה והיטלר. סינמטק ת"א, א', 19.00, סינמטק ים.

● מצב דברים – מצב דברים מזוי תמשי של צוות הסרטה, המצלם סרט מדע בדיוני. סרטו המורכב של ג', 19.00 וים וונדרס סינמטק ת"א, א', 21.00.

● המרפסת – ויטוריו גסמן וסטפניה סנדרלי ("המשפחה") שחקניו הקבועים של אטורה סקולה מופיעים פה בצוות של אנשי המעמד העליון בסרט אפיזודי על גדולת האינטלקטואלים שפשטו רגל. סינמטק ת"א, 20.30.

● פאסיונה ד'אמורה – סיפור אהבה גדול – השובר את המוסכמות של אסתטיקה ברומנסה ההוליוודית – בין קצין יפה תואר ונערה כעורה. סרטו של, סקולה משנת 80. סינמטק ת"א, ה', 19.00.

● צוואתו של אורפאוס – סרטו האחרון של ז'אן קוקטו. השלישי בטרילוגיה הפיוטית־סוראליסטית הכוללת גם את "דמו של משורר". יומן אלגורי מטפיזי המשלב חלום והויה. סינמטק ים, ב', 19.00.

● אתה חי רק פעם אחת – מסרטיו החשובים של פריץ לאנג בקריירה ההוליוודית שלו. שוב מציג הבמאי כתב־אישום חריף נגד אי הצדק העיוור ויתר הנגעים והחוליים החברתיים של החברה האמריקנית בשנות ה־30. סינמטק ים, ב', 21.30.

● משפחת המלוכלכים – סרט בעל אוריינטציה סוציאליסטית, שבים, אטורה סקולה. גרוטסקה שחורה משחור העוסקת בחיי המון העם העליונים והעני עד כדי ניוון. צפו להרבה גועל. סינמטק ים, ב', 21.30.

● הלילה האמריקני – שיר אהבה לקולנוע ולתהליך יצירתו של סרט בסרטו של טריפו. סינמטק ים, ג', 21.30.

● הזלילה הגדולה – אקספרימנט קיומי של אורגיות מין ואוכל. הבמאי האיטלקי מרקו פרארי חודר למחוזים האפלים של הדקדנס המודרני וחושף את מעמקי המשיכה והכיעור. סינמטק ים, ה', 21.30.

יעל ישראל